

ЛЕЗГИ Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чIал хуьх!

1920 – йисалай акъатзава

N 47 (10952) хемис 19–ноябрь, 2020–йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Азадогълидин месэлаяр

Агъмед МАГЪМУДОВ

Дагъустандин Къилин къуллугъдал тайнарай сифте йикъарилай гатунна, Сергей Меликова вич халкъдиз, жемиятдиз ачух кас тирдакай хабарна ва гъукмдин органра къвалахзавай юлдашризни республика аваданлу авунин, халкъдин яшайиш хъсанарунин рекъе намуслулелди зегъмет чIугуниз эвер гана. Вичин гафар гъакъикъатдив къазвай бур тирди республикадин къилиз атанвай касди краралди субутзава. Гъелелиг Сергей Меликован къвалахдиз къимет гун фад я. Амма гъукмдиз халкъдин патай авай ихтибар артухарунин рекъе ада къачуз-вай камар мягъкембур тирди къатунун четин кар туш.

Гъеле сад-къве варз идалай вилик интернетдин майданра Дербентдин виликан мэр Хизри Абакаров, алай къуллугъдикай азадна, республикадин меркезда цIийи къуллугъдал тайнарзава лугъудай малуматар чIлана. Бязи чешмейри мумкин тир къуллугъдин тIварарни къунвай: Махачкъаладин мэрвиле, РД-дин Гъукуматдин Председателвиле. ЦIай квачир чакадай гум акъатдач лугъудайвал, ихтин ванер-серни къуру чакадал пайда хъанвачир. Гъакъикъатдани, Хизри Абакаров Дербент шегъердин къилин везифайрикай азадна. 10-ноябрдиз Сергей Меликова ам РД-дин Государстводин секретарвиле тайнарна.

И месэладин гъакъиндай баянар гудайла, Дагъустандин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавайда къейдна: “Хизри Абакарова, экономикадин ва яшайишдин еке метлеб авай проектар къилиз акъуддайла, вич кар алай пешекар тирди тестикъарна. Дербент шегъер комплекснидаказ вилик тухунин жи-гъетдай къабулнавай республикадин госпрограмма къилиз акъуддайла, ада вич лайхлу регеберди хъиз къалулна. И рекъе адахъ хъсан тежриба ава. Гъавилай РД-дин Госсекретардин къуллугъдал адалай вири Дагъустан вилик тухудай проектриз бажарагълувилелди регебервал гуз жедайдахъ зун инанмиш я. Гъа са вахтунда Дербент шегъерда къилиз акъудзавай вири проектарни адан гуьзчивилик жеда...”

Лагъана къанда, жуьреба-жуьре хилериз талукъ проектрал гуьзчивал тухунилай гъейри, Хизри Абакаровал мадни важиблу везифаяр ихтибарнава: халкъдихъ галаз къвалахун, абурун арза-ферзедиз килигун, месэлайрай къил акъудун ва икI мад.

Гъа икI, мукъвара Хизри Абакаров Сергей Меликован тапшургуьдалди Мегъарамдхуьруьн райондин Азадогъли хуьруьз фена. Идакай РД-дин Госсекретарди Инстаграмда авай вичин хуси аккаунтда хабар гана.

Са къадар вахт идалай вилик и хуьруьн агъалийри чпин дердийрикай Хизри Абакароваз, адани и кардикай республикадин Къилиз хабар гана. Сергей Мели-

кова агъалийрин арзадиз чкадал фена килигунин ва ана авай гъаларикай вич хабардар авунин тапшургуь гана.

Алай вахтунда Азадогъли хуьре тахминан са агъзурни вад виш кас яшамаш жезва. Эхиримжи йисара ина хейлин месэлаяр арадал атанва. Чкадин агъалийривай чпихъ авай такъатрихъ, мумкинвилерихъ абур гъялиз жезвач.

Кар алай месэлайрикай сад хуьруьз физвай рехъ къайдадик тахъун я. Мегъарамдхуьруьн райондин къил Фарид Агъмедован гафаралди, и рехъ туькIуьрун патал ада са шумуд сеферда “Дагавтордор” карханадиз чарар-цIарар рекъе туна. Къведай йисуз и месэла гъялун патал такъатар чара авун бюджетдик кутада лагъана хиве къунва. Эгер Азадогъли ва Самур хуьрерин арада Самур вацIал муьгъ эцигайтIа, Тагъирхуьруьн-Къазмайрилай Азербайжандихъ галаз авай часпардилай элячIдай пунктунал фидай цIийи рехъ пайда жеда. И муькъуь патарив гвай 8 хуьруьн агъалийрин яшайишдин шартIар хъсан хъунизни таъсирда.

Мад са хци месэла: 90-йисарилай инихъ чкадин агъалийривай цIийи къвалер эцигдай чилер къачуз жезвач. Себебни хуьруьхъ азад хуси мулкар тахъун я. Азадогъли хуьруьз мукъва 800 гектардив агакъна чилин мулкар тежрибайрин “Гъугъван” майишатдин (ОПХ “Гоганское”) ихтиярда ава. Абур федеральный чилер я.

▶ 2

Нумрадай къела:

ЖЕМИЯТ

Пешекарвиллиз фикир гуда

Виликдай регионрин къилерихъ галаз хъайи гуьруьшрал ни гъихътин суал гудатIа, виликамаз тайнарзавай. Ихътин шартIара кар алай, важиблу хейлин месэлаяр хъендик кумукъзавай. Сергей Меликован дуьшуьшда лагъайтIа, ихътин сергъятар авачир. И делилдини республикадин къилиз атанвай касдин ачухвиликай, къастуникай, адан къилихдиз хас ерийрикай лугъузва.

▶ 2

ЖЕМИЯТ

Къуш - цава, балугъ - гъуьле

“Ватандашвал”, “инсанпересвал”, “игитвал”, “гъахъвал”, “мергъямат”, “масадахъ рикI кун” хътин манайрилай цIар чIугун къайдадиз элкъвенва. Ибура чал къецепатай илитIавай “универсальный” (гъакъван “вири патарихъай туькIуьвей”) ивирар, Америкадинни Европадай къайдаяр, маса завалар алава жезва.

▶ 4

ЮБИЛЕЙ

Шарвилдин халис неве!

Дагъустанда дурумсуз, четин йисара депутат яз, Руслан Нуралиевич хайи районгъелийрин важиблу са месэладикайни хкечIадачир, райондин къиле авай ксарихъ галаз гъил-гъилеваз яшайишдинни экономикадин ва спортдин месэлаяр гъялиз алахъдай.

▶ 6

УЪМУЪР

Ахцегъ районда - цIийи азархана

ЦIийи азарханада экуь ва къулай палатаяр, гегъенш столовой, туьнар недай чка, гъар са мертебада гъамамар, михъвилердай чкаяр жеда. Объектдихъ ххуси подстанция, чимивал гудай къурулуш ава. Адан патарив гвай чкайра къир цанва.

▶ 9

ХАБАРАР

Адан жумарт рикI

Ахцегъвийрин арада ам чIехи меценат яз машгъур я. Гъакъикъатдани, Н.Гъазалиеван къаюмвилек кваз авунвай крарин, тухванвай мярекатрин къадар гзаф я. Алатай вацран эхирда “Ахцегъ-транзит” таксидин фирмади тешикатай лезги чIалан конкурсдин гъалибчийриз пишкешар гун патал 100 агъзур манат чара авурдини Нариман Гъазалиевич я.

▶ 12

СПОРТ

Хъсан чешне

Хайи ерияр машгъурзавай ксарин жегедай тир Эльдар Мурадханович Рагъимханован ери-бине Ахцегъ райондин Мичегърин хуьрай я. Ам 1975-йисуз Авадан хуьре дидедиз хъана. Алай вахтунда ам вичин хизанни галаз Ханты-Мансийск шегъерда яшамаш жезва.

▶ 15

Къилин редактордин гаф Пешекарвиллиз фикир гуда

Мегъамед ИБРАГЪИМОВ

“Чна журналистрин къилдин къватлал арадал гьйда, гъевес авай гъар садавай аник экечиз жеда. Ада къугъунин тайин тир къайдаяр тайинарда ва абур вирибур патал сад жеда: гъам зун, гъам гъукумдин къурулушрин векилар, гъамни журналистар патал. И къайдайрин бинеда пешекарвал, журналистикадин эдебар, ахлакъдин къанунар хъун лазим я. Жуван патай за къез ачухвал хиве къазва...”, - лагъана Дагъустандин Къилин

везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликова алатай гъафтада федеральный, республикадин, муниципалитетрин СМИ-рин векилрихъ галаз къиле феи гуьруьшдал.

Республикадин къилиз цийиз атай гъар са касди вичин къвалахдин сифтегъан варцара журналистрихъ галаз гуьруьшар тухун адетдиз элкъвенва. Рамазан Абдулатиповани, Владимир Васильевани тухванай ихътин гуьруьшар. Амма, зи фикирдалди, Сергей Меликовахъ галаз къиле феи гуьруьшар виликанбурулай тафаватлу хъана. Мяркат ачух къайдада, диалогдин жуьреда къиле фена. Сергей Меликов халкъ, жемият патал гъакъикъатдани ачух кас тирди ада суалриз жавабар гудайлани ашкара жезвай. Тпал алай месэлайрикай къил къакъудзавачир, гъатта вичи веревирд авун патал гъахътин месэлаяр теклифзавай. Мисал яз, республикада кар алай жуьреба-жуьре проектар къилиз акъудуникай рахадайла, региондин Къили къейдна: “Эгер гъар са къуллугъдал кар алакьдай, гъахъ гъай кас хъайитла, къвалахдихъ хъсан нетижани жеда. Дагъустанда жуьреба-жуьре конкурса, гъа жергедай яз “Урусатдин лидерар” проектдани гъалиб хъанвай бажарагълу жегъилар гъаф ава. За ихътин конкурса гъалиб хъанвай ва чпихъ образование, пешекарвал, тежриба авай жегъилар къуллугърал тайинарда. Амма ихътин са месэла ава: гъар са кардив мукъуфдивди эгечина къанда. Къуллугъдал тайинарзавай жегъилдихъ уьмуьрдин тежрибани хъана къанда. Тек са чирвилер, алакьунар тлимил я...”

Виликдай регионрин къилерихъ галаз хъайи гуьруьшарал ни гъихътин суал гудатла, виликамаз тайинарзавай. Ихътин шартлара кар алай, важиблу хейлин месэлаяр хъендик кумукъзавай. Сергей Меликован дуьшуьшда лагъайтла, ихътин сергъятар авачир. И депилдини республикадин къилиз атанвай касдин ачухвилкай, къастуникай, адан къилихдиз хас ерийрикай лугъуза.

Мяркатдал жуьреба-жуьре хилериз талукъ месэлайрикай рахана: яшайишдиз, сиясатдиз, экономикадиз, медениятдиз... Милли проектар къилиз акъудуникай рахадайла, Сергей Меликова къенин юкъуз республикадин гъич са шегъердихъ, я райондихъ мулкар вилик тухунин жигъетдай махсус план авачирди къейдна: “Гъар са муниципалитетдин къиле авай касди мукъвал тир девирда шегъердин, райондин мулкар гъи къайдада ишлемишдатла, хуьруьн майишат, промышленность, яшайишдин метлеб авай эцигунар ва маса хилер гъикл вилик тухудатла чир хъун лазим я. Бюджетдин мумкинвилер фикирда къуна, шегъердин ва я райондин къили мулкар вилик тухунин жигъетдай план арадал гъун гъерек я”, - гъисабзава республикадин Къили.

Гуьруьшдин сергъятра аваз “Дагъустан” журналдин къилин редактор Мегъамед Бисавалиева, республикада государстводин гъукумдин органра къуллугъар къиле тухудайбур тайинардайла, вуж гъи халкъдин векил ятла фикирда къуни (национальное квотирование) тежрибадикай менфят къачудани лагъана хабар къуна.

Сергей Меликова, и суалдиз жаваб гудайла, къейд авурвал, Дагъустандин гъукуматдин къурулушда къуллугърал тайинардайла, вуж гъи халкъдин векил ятла гъисаба къун дуьз туш. Республикадин къиле авай кас яз, ада сифте нубатда вичи пешекарвиллиз фикир гудайди къейдна. Гъа са вахтунда и месэладиз (национальное квотирование) гъихътин дуьшуьшда фикир гун гъерек ятлани лагъана: “Урусат гъаф халкъарикай ибарат уьлкве я. Бъзи дуьшуьшра ихтилат физвай месэладиз къетлен фикир гана къанзава. Зи фикирдалди, и кар гъафни-гъаф законодательный гъукумдиз - Халкъдин Собранидиз талукъ я. Гъана Дагъустандин вири халкъарин итжар фикирда къуна къанзава, гъикл лагъайтла, Халкъдин Собраниди законодательный сиясат арадал гъизва”, - алава хъувуна С. Меликова.

Дагъларин уьлкведин медениятдикай рахадайла, республикадин Къили милли прессадин важиблувални къейдна. Адан фикирдалди, хайи чаларал акъатзавай газетар, журналар Дагъустандин тарихдин ва медениятдин дамах я. С. Меликован гафаралди, республикада милли прессадиз къетлен фикир гуда, гъикл лагъайтла, хайи чаларал акъатзавай газетрихъ, журналрихъ жегъилриз ватанпересвилан, ахлакъдин тербия гунин, Дагъустандин виридаз хуш жедай къамат арадал гъунин карда еке метлеб ава.

Гуьруьш саки къеве сятда давам хъана. Гъафбур суалар гуз агакъна. Гъа жергедай яз, - зунни. Заз Сергей Меликоваз районрин ва хуьрерин къилер хъядайла, виликдай хъиз, вири халкъдин иштиравал аваз къиле физвай сечкияр арадал хъуниз талукъ суал гуз къанзавай. Республикадин Къили къейд авурвал, ада СМИ-рин векилрихъ галаз гъар кварталда са гуьруьш тухудайвал я. Яни журналистриз кар алай, важиблу месэлаяр региондин Къилихъ галаз веревирд ийидай мумкинвилер мадни жеда. ИншаАллагъ!

Йисан эхирдалди...

17-ноябрдиз Мегъарамдхуьруьн райондиз Урусатдин эцигунрин ва ЖКХ-дин министрдин заместитель Дмитрий Волков ва РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель Инсаф Хайруллин мугъман хъана. Идакай “Лезги газетдиз” муниципалитетдин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гана.

Къилди къачуртла, мугъманар Самур хуьре жжазвавай мектебдин дараматдин эцигунрин къвалахрихъ

галаз таниш хъана. Цийи мектебда къелдай 504 чка жеда. Проектдал асаслу яз, эцигунрин къвалахар алай йисан эхирдалди акъалтарун лазим я.

Эцигунрал машгул жезвай пудратчи карханадин - “Стройхолдинг” ООО-дин векил Мурад Мамедова объектдал къиле тухванвай къвалахрикай суьгъбетна. Дарамат пуд мертебадинди ва ам пуд корпусдикай ибарат я. Дмитрий Волкова объектдал къиле тухванвай къвалахрикай вичин разивал къалурна.

Ректоррихъ галаз гуьруьш

Чи мухбир

“Лезги газетдиз” РД-дин Къилин ва Гъукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъди хабар гайивал, 17-ноябрдиз Сергей Меликова Дагъустандин вузрин ректоррихъ галаз гуьруьш къиле тухвана. Мяркатдин сергъятра аваз республикада къилин образованидин къурулуш авай гъал веревирдна ва университетар акъалтарзавай жегъил пешекарар къвалахдалди таъминаруниз талукъ месэлайриз килигна.

Республикадин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликова къейд авурвал, къилин образованидин къурулушди яшайишдин жуьреба-жуьре хилера тамамарзавай проектрин еридиз, нетижайриз таъсирзава. Республикада алай вахтунда государстводин 6 вуз кардик ква. Абурукай гъар садахъ гъам чирвилер гунин, гъамни технологиярин рекъий хъсан базаяр ва бес къадар пешекарар ава.

Сергей Меликован гафаралди, туризмдин, хуьруьн майишатдин, промышленностдин ва маса хилериз инвестицияр желб авунихъ галаз санал и месэладиз вузрани къетлен фикир гана къанда.

РД-дин образованидин ва олимпдин министр Уммупазиль Омаровади хабар гайивал, къенин юкъуз республикада авай государстводин 6 вузда, санлай къачурла, 54 агъзурдав агакъна студентри

къелзава, абурун члехи паюни - бюджетдин такъатралди.

ДГУ-дин ректор Муртазали Рабаданова республикадин къилин образованидин къурулуш авай гъалдикай гегъеншдиз суьгъбетна ва и карда Дагъустандихъ авай рекъемар уьлквединбурухъ галаз гекъигна. Ада образованидин къурулуш вилик тухун патал са жерге теклифарни гана.

Гуьруьшдикай гегъеншдиз РД-дин Къилин сайтдай къелиз жеда.

Азадогълидин месэлаяр

1

И мулкарин са пай къванни хуьруьв вахун патал Мегъарамдхуьруьн райондин администрацияди са шумуд идарадиз чарар-цларар рекъе туна, амма месэла гъализ хъанач. Фарид Агъмедован гафаралди, ОПХ-дин регъбер 100 гектардив агакъна чилер хуьруьв вахуз гъазур я, амма и месэла талукъ документар гъазуруни эглешарзава.

Виридалайни къилин месэла хуьре газ тахун я. 2013-йисуз РД-дин хуьруьн майишатдин министрстводин программадин сергъятра аваз хуьр газдалди таъминарунин къвалахрихъ эгечина, амма турбаяр хуьруьн пудай са паюна туна. Хуьруьн асул пай (и пата мектеб, аялрин бахча, ФАП, администрациядин дарамат, 400-дав агакъна яшайишдин къвалер ава) газдикай магърум я. Чимивал тун патал кларасар ва цивин ишлемишзава. Мектеб ва аялрин бахча авай дараматарни куьгъне хъанва, анра капиталный ремонт тухунин игътияж ава.

Мектебдивай са акъван яргъа тушиз чкадин жегъилри хуси такъатрихъ спортзал эцигна. Ишлемишиз вахун тавунвайвилей ва ам са идарадин балансални алачирвилей спортзалдикай менфят къачудай ихтияр гузвач.

Чкадин агъалийрихъ секинвал вугун тийизвай мад са месэла абурал

алай 500 агъзур манатдин къадарда авай буржар я. Абурун гафаралди, хуьряй садани ихътин къадарда аваз кредитдин пул къачунвач, амма са ни ятлани, абурун тварарихъ къанунсуздаказ кредитдин документар туькьурна, еке пулар къачунва.

Хизри Абакарован фикирдалди, вири и месэлаяр хуьруьн администрациядин къили къарагъарун лазим я. Амма чкадин агъалийрин гафаралди, ада вичин везифаяр тамамарзавач. Фарид Агъмедова лагъайвал, администрациядин къилихъ галаз алакьалу месэла мукъвара гъялдайвал я. Сечкияр тухун тешкилда ва Азадогъли хуьруьн къил вуж жедатла, чкадин жемьятди хъяда.

“Чна Мегъарамдхуьруьн райондин къил Фарид Агъмедовахъ галаз Азадогъли хуьруьн асул месэлаяр гъибур ятла тайинарна. Райондин къилиз вири крайкай хабар ава, ада нетижаяр къада ва твар къунвай месэлаяр гъялуни жигъетдай программа гъазурда. Чна мукъвал девирда къвалахдин нетижаяр къалурун лазим я. Къуватар сад авуналди, чна вири месэлаяр гъялда ва къвалахдин нетижайрикай республикадин Къил Сергей Алимовича хабар гуда”, - къейдна Хизри Абакарова.

Азадогъли хуьре авай члавуз чкадин агъалийри Хизри Абакароваз ина яшамеш жезвай кесиб са хизандикай хабар гана. РД-дин Госсекре-

тарди хизандал къил члугона. Велиметоврин хизанда 5 кас ава. Аялрикай сад 2-группадин набут я. Адаз гузвай пенсиядилай гъейри, Велиметоврин хизандиз мад къазанжи къведай маса са рехъни авач. Дидебубадиз датлана къвалахдай чка жагъизвач. Къвале яшамеш хъун патал къулай шартлар авач.

Фарид Агъмедова хизандиз къумек гун вичин хивез къачуна.

“Чна уьмуьрдин четин гъалара авай ксариз куьмек гана къанда. Мумкинвал авай гъар са касди мергъяматлу краик вичин пайни кутуртла, хъсан я. Велиметоврин къвале вири къайдадик хъайила, за атана ахтармишда. Чун паталди къилинди месэла тайинарун ваъ, ам гъялун ва нетижайрикай хабар гун я”, - лагъана Хизри Абакарова.

Мегъарамдхуьруьн райондиз мугъман хъайи члавуз Хизри Абакаров Уружба хуьре жжазвавай мектебдин дараматдин эцигунрални фена. 304 ученикдиз къелдай чкаяр жедай и мектеб федеральный программадин сергъятра аваз эцигзава. Хуьре алай вахтунда 2500 агъали яшамеш жезва. Чкадин аялри акъалтлай пис гъалда авай куьгъне мектебдин дараматда къелзава. Цийи мектеб лагъайтла, къведай йисан февралдин вацра эцигна акъалтардайвал я. И къвалах Хизри Абакарова хуси гуьзчивилик кутунва.

Коронавирус: эхиримжи рекъемар

РД-дин Роспотребнадзордин делилралди, 18-ноябрдиз Дагъустанда коронавирус акатайбурун къадар 17 717-дав агакънавай. Эхиримжи юкъуз коронавирус акатай 98 кас дуьздак акъудна.

Гъа са вахтунда духтуррилай начагъ хъайи 15 884 кас (эхиримжи юкъуз - 103) сагъар хъийиз алакьнава. Санлай къачурла, республикада 799 577 кас ахтармишнава. 3144 кас, амайбурукай чара авуна (изоляция), къвалера ава. Дагъустанда коронавирсдик 857 (эхиримжи юкъуз - 7) кас къена.

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Алай аямдин инсанриз Дагълух Къарабах хъиз малум тир макан. Чи члехи бубайриз анаг Къарабах хъиз чидай. Лезги хуьрерай Къарабахдиз итимар къазанмишиз фидай. Ам чи инсанрин рекъик квай чка тир ва ана лезгийри яшамиз жезвай. Идан гъакъиндай Шуша шегъерда хайи ва Ватандин Члехи дяведин йисара Советрин Союздин генерал-майордин тварциз лайихлу хъайи чи къагъриман хва Къулиев Якубан уьмуьрдини шагъидвалзава.

Мисалар мадни ава. Абурукай сад бажарагълу шаир Хпеж Къурбанан "Къарабахда кьейи Агъмад" шиир я. Цикуьвед бейти-никай ибарат эсерда кьве жегъилдин кьилел атай мусибатдин агъвалатдикай суьгъбетзава. Ашарин хуьрйяй тир жегъил гада Агъмад, це лаганвай руш Пиче хуьре туна, Къарабахдиз къазанмишиз, мехъердай пул къватлиз физва. Бедбахт дуьшуьшдик ам ана рекъизва. И туькуьул хабар агакьай Пичедин рикл акъвазна.

*Ван хъайила, факъирдин рикл атлана,
Къилляй-къилиз таза беден ктлана,
Пичед чандиз сурун юфул атана,
Зулум хъана факъирариз, я Ребби.
Къарабах я яргъа уьлкведин ад,
Са дердини кьена Пичени Агъмад,
Къведни саилар сад хъиз хъана азад,
Зулум хъана факъирариз, я Ребби.*

Къарабах. И вилайат патал эрменийринни азербайжанрин арада и мукъвара халис дяве кьиле фена. Абур меслятдал гъиз, Россия ва дуьньядин мад са шумуд уьлкве алахъна. Эхир ислягъ инсанар къирмишзавай дяве 9-ноябрдиз акъвазарна. Гила Къарабахдал Россиядин ислягъвал хуьдай къуватри гуьзчивалзава.

Дагълух Къарабахдин месэла, дугъриданни, регъятди туш. Бязи политикри исятда Урусатдин империя риклел хъизва ва урус

Къарабахдин бедбахт къисмет

пачагъдин сиясатдал - виридакай россиявиар авун - амал авуниз эвер гузва. И месэладин бинед 1804-1813-йисара Персиядинни (гилан Ирандин) Урусатдин арада кьиле феийи дяве ава.

1800-йисара Османрин империядин зулумдик квай гуржийрин князри Урусатдивай куьмек тлалабна ва пачагъди гуржийрин хейлин чилер вичин раятвилек кутуна. Кавказ михъиз вичин гъилик ийиз кланзавай Урусатди Персияди агъвалзавай Дагъустандин, Эрменистандин, Абхазиядин, Къарабахдин, Генжедин, Ширвандин, Кахетиядин, Бакудин чилерални вил эцигна ва дяведин гьерекартар башламышна.

И вахт Урусат патал са акъван кутугайди тушир. Ада туьркверихъ, шведрихъ, ахпа французрихъ галазни дяве ийизвай. Сифте кьилерай гуржийар ва эрменийри гзаф квай, генерал Цицианов кьиле авай къушунри персерин армиядал гъалибвал къазанмишна. Женгер гагъ къизгъин, гагъ зайиф жезвай.

Лугъун лазим я хъи, персерин къушунар члехибур тир. Султанбад шегъер патал кьиле феийи женгера персерин патай 5 агъзур, урусин патай 900 кас авай. Персери урусин вири офицерар телефна, батальондикай амуькьайбур есирда гъатна. Меслят хъунин гъакъиндай рахунар ийидайла, персери генерал Цицианов хаинвилелди кьена. Адан чкадал хъайи генерал Гудовича Эриван къун патал чалишмишвална, амма урусин къушундиз еке телефвилер хъана.

Персериз риклелай тефидай ягъун Кавказдин Суворов твар акъалтай генерал Петр Котляровскийди къуна. Аракс, Аспандузе къачудайла, гъалибвилер къазанмишай ада Ленкоранни къуна ва военный тарихда баркаллу кар авуна. И кьеле садавайни къачуз тежедайди яз гьисабзавайди тир. Амма 1913-йисан 1-январдиз шегъер-къеле къватна, персери, чеб есирда вугун тийиз, эхирдалди женг члугуна. Урусин къушунрикай пудай кьве пайни телеф хъана.

Къарабахдин чилел алай Гуьлистан хуьре Персиядин ва Урусатдин векилри меслятдин икьрардал къулар члугуна. Адан бинедлаз Урусатдин раятвилек Дагъустан, Картли, Кахетия, Мегрелия, Имеретия, Гурия, Абхазия ва гъакъни Бакудин, Къарабахдин, Генжедин, Ширвандин, Шекидин, Къубадин ва Дербентдин ханлухарни акатна. Гъа и кьрарди лезги халкъдин къисметни бедбахтвилек кутуна, халкъ кьве патал пайна. Самур вацалалай къибледихъ галай чилер Бакудин округдик кутуна, и пад Дагъустандин областдик акатна. И гъахъсузвал кьени давам жезва.

Октябрдин инкъилабдилалай гуьгъуьни Советрин гъукуматди халкъариз азадвал гана, милли автономияр, республикаяр арадал гъана. Амма чпизни хабар авачиз, лап члугу татугайвиллиз рехъ гана. Автономияр, республикаяр тешкилдайла, абурун арада сергъят акайтивал эцигна ва гъа идалди са халкъар ва чилер кьве патал пайна. Ихътин мусибатдин кар осетинриз, лезгийриз, цахурриз, аварриз, рутулриз, ногъайриз къуна. Къарабахдин къенин дявени гъа гъалатдин себеб я. Къиблепатан Осетияда гуржийри авур дяведикни гъа тах ква. 1990-йисара Кеферпатан Кавказдин республикайрин араданни гъа виликани нагъахан сергъятар себеб яз чуьруькар хъана. Сулар арадал къевезва: вучиз халкъдин садвал, чилерин тамамвал, руьгъдин азадвал хуьз кланзавайбурукай миллетчяр ийизва? Вучиз гужуналди халкъдивай азадвал къакъудзава? Адаз вичин месэлаяр масад галачиз гъалдай ихтияр гузвач? Международной тешкилатри гъар са халкъдин милливал, азадвал, садвал хуьдай къанунар, пактар хейлин къабулнаватлани, абурукай менфят къачуз жезвач. Алай аямда миллетриз, халкъариз талукъ муракаб месэлаяр дявээр галачиз, ивиар экъич тавуна, гъална кланда.

С.-А. АБДУРАШИДОВ

Рутул райондин Хъуьлуьдрин хуьре 1926-йисуз совет арадал гъайила, адан председателвиле хейлин йисара Ахъегърин милицияда къвалахай **МЕГЪАМЕДОВ Абдурагъман** тайинарнай. Ада а четин вахтунда и къуллугъ 1930-

Буба Абдурагъман

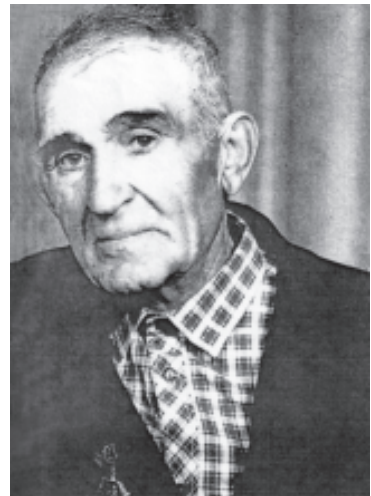
Агъмед

йисалди тамамарна. Абдурагъманни Суваран хизанда къуд хва - **Мегъамед, Агъмед, Семед, Абил** ва пуд руш хъана. Абдурагъман вичин къалин хизандихъай фад галатна, къвалин вири къайгуьяр диде Суваран хиве гъатна. Абдурагъманан стха Имамяни вичин хтулар члехи авун патал гзаф зегъметар члугуна. Агъмед Дербентдин педтехникумдин интернатдиз ракъурна. Клепунар куьтягъай жегъил Рутул рай-

ондин Ичлерин хуьруьн школадиз рекъе туна.

Вичелай гъвечи стхайриз, вахариз са къас фу гун патал Мегъамед колхоздин лапагрив фена, адакай халис чубан хъана. Фашистрин Германияди чи ислягъ уьлкведиде гъужмай йисуз муаллим яз къвалахзавай Агъмед фронтдиз тухвана. Са акъван вахт арадай фенач, чубандин чантани чумахъ къвалин пиплез гадарна, пабни аял къвале туна, Мегъамедни душмандин хуруз фена. Абурун гуьгъуьналлаз къвале амай Семедни, Абилни фронтдиз рекъе гъатна.

1913-йисуз дидедиз хъайи Мегъамедов Агъмед 1943-йисан майдиз гел галачиз квахъна. Адан твар "Эбеди яз риклера" твар алай ктабда гъатна. Мегъамедакайни Абилакай лагъайтла, са малуматни авач я кьейибурин, я гел галачиз квахъайбурун сиягъра, я винидихъ твар къунвай ктабда абурун тварар авач.

Семед

1941-йисан 28-декабрдиз къати ягъунрин цлуз аватай Семедан чапла къвачел залан хер хъана, ам госпиталда къаткурна. 1942-йисан 27-майдиз набут аскер къвализ ахъай хъууна. Къвач бегъем чилик хклуьриз тежезвай ам Сувар дидеди Ахъегъай Хъуьлуьдиз балкандал алаз хканай.

Дяведин ва ададай гуьгъуьнин йисара фронтдай катнавай къачагъри хуьрерин агъалийриз къурхуяра

гузвай, къвалерай шейэр чуьнуьхзавай. Къачагърикай жемят хуьн патал Мегъамедов Семедов (ам са куьнихъайни кичле, къурху авачир итим тир) райондин къенепатан органрин отделдай винтовка вугана. Ам иллаки гатун вахтунда чуьлда къвалахзавай аялрин, дишегълийрин, къуьзуьбурун къайгъуда жедай. Дяведилай къулуьхъ Семедкай ОФФ-дин заведующий, ахпа колхоздин складчи хъана. Дяведа хъайи хирери яваш-яваш чпин кар тавуна тунач: ам 1985-йисуз рагъметдиз фена.

Мегъамедов Абдурагъманан рухвайри Ватан хуьн патал чпин жегъил чанар къурбандна. Агъмедахъни Абилахъ чилел гел тадай кас-велед хъанач, Мегъамедахъ Буйнакс лугъудай тек са хва хъана. Адан рухваяр ва рушар хуьре, шегъерра яшамиз жезва. Семед Мегъамедовахъ 3 хвани 5 руш хъана. Абурухъни чпин къвал-югъ, хизанар, аялар ава. Дуьз лагъайтла, чаз,

Къуд стха

Абил

хуьруьнвийриз, Семед халу вичи къазанмишнавай шабагъар хурудал алаз акурди туш. Адахъ Яру Гъед, Ватандин дяведин II дережадин орденар, "Гъакъисагъ зегъметдай", "Зегъметдин ветеран" медалар авай. Са хизандай къуд стхади - Мегъамеда, Агъмеда, Семеда, Абила - Ватан душмандикай азад авуник еке пай кутуна. Абурун экуь къаматар хуьруьнвийрин риклера эбеди яз амуькда.

Ван авуна Дуьз лугъузва

Райсудин НАБИЕВ, зегъметдин ветеран

Авайвал лугъун хъайитла, аз Мердали Жалилован веревирдер пара кланда, аз абур, садни ахъай тийиз, гъар са нумрадай клелзава. Ам хци къатлунар авай, члалан саки вири такъатар чизвай ва хъинра герек къайдада ишлемишзавай тежрибалу журналист я.

Вевирдер чи тарихдихъ, чи вилик финихъ, бязи крар къулуьхъ галамуькуьнихъ, фикир тагузвай важиблу месэлайрихъ, чи члал хуьнихъ ва тийижирбуру чирунихъ, мадни маса важиблу месэлайрихъ галаз сих алакъада аваз, газет клелзавайди са четинвални авачиз гъавурда акъадайвал хъенва.

Ингъе и йикъара хтай 39-нумрадин 4-чина авай "Мефтлериз ем гъинай къачуда?" веревирдер чешне яз къалуриз кланзава аз. Касди къарагъарнавай месэладин важиблувал, метлебулвал вуч я! Ана гъамеша чна чи гележегъ яз гьисабзавай акъалтзавай несилдикай, яни аялрикайни жаванрикай, абуруз гъа гъвечлизамаз гун герек тир дуьз тербиядикай, и жигетдай жавабдарвал, диде-бубайрин хъиз, гъукуматдин хивени авайдакай ачухдиз лаганва. За журналистдин фикиррин-веревирдерин тереф тамамвилелди хуьз-ва. Гъикл лагъайтла, гъар са кардиз вичин тайин вахт авайди я. Вахтунда авур къвалахди рикни динжарда, чанни. Аялризни тербия вахтунда гун чарасуз я.

Авайвал лагъайтла, алай вахтунда обществада акавадай хътин крар ийизва. Пособияр, гузвай маса пу-

лар артухарзава, цийи мектебар, яслияр, спортдин имаратарни кардик кутазава. Амма гатун пуд вацра, каркеспи авачиз, куьнейра гъатзавай аялрин тербия, вердишвилер, зегъмет акун, адан къадир хъун квелди эвеззава?! Исятда авайди гъа компьютердин технология, телефон я. Абуруни герек я, бес аялдиз суфрадик квай фу гъикл арадал гъизватла, ам ни гъасилзаватла, техилар битмишарзавай никлер, анра къвалахзавай комбайнияр, механизаторарни магъсулдарар мус аквада?

Виликрай аялар пионеррин "Орленок", "Артек", "Декорек", "Каспий", "Самур" ва маса лагерриз физвай, чеб лигимарзавай, дуствал мягъкемарзавай, производстводин зегъметдин лагерарни ачухзавай. Анризни агъзурралди аялар фидай. Садни нарази яз хкевачдир. Перестройка жедалди гатун вахтунда аялар, килер къватл хъийиз, никлериз, яр-емиш, майваяр къватлиз багъларизни салариз фидай, чпин гъилералди къвалахардай абуру. Им, гъелбетда, аялрин къуват ишлемишун тушир. Абуруз суьрсет гъикл арадал гъизвайди ятла, вилералди акъазвай, чпин жавабдарвални гъиссзавай.

Мадни лагъайтла, мектебри, муаллимри, библиотекайри, клубри аялар художественный эсерар, зегъметкешрикай, игит пионеррикайни комсомолрикай ктабар клелунал желбзавай. Гилани и кар лап чарасуз я. Ктабривай аялар яргъаз къакъатнава, лап адетдин бязи затларикайни, гъеле чпиз чарасуз чир хъана кланзавай, абуруз хабар авач. Мефтлериз ем гъинай къведа?..

Гележегъдин деринриз гъахъзавай и месэладиз районрин, республикадин, гъукуматдин сергъятрани килигун, вилик кутун девирди истемешзава.

Тербия инсандиз гъамеша герек, багъа я. Ам дарман хъиз гуз, я пулунихъ къачуз жедач. За журналистдин фикиррин тереф тамамвилелди хуьзва.

Веревирдер

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделдин редактор

Чилел атайбур яшаммиш жезва, умуур тухуз-ва гьар сада вичин саягда. Къуш - цава, балугъ - гьуэле, инсан чилел ала. Амма, амай вирибурув гекъигайла, инсандиз артухан мумкинвилер, амалар, акьул, чирвилер ганва. Тебиатда инсандиз

муьтлуьгъ тушир са къуватни, сирни амач жеде. Гьа и артуханвили инсандивай вичи вич инсанди хьиз тухунни истемшизава.

За и гафар лугьунихъ себебар ава. Самбар яшар хьанвай инсан яз, тарихда хьайи, гила ни жезвай хейлин крар, гьерекартар, вакъияр гекъигайла, асирра фенвай рекъериз къимет гайила, гила ХХI асирда агакънавай дережайриз вил вегейла, акъи жезва хьи, тебиатди вичиз ганвай мумкинвилерикай инсанди вилив хуьзвай дережада менфят худзавач, яни вичи вич инсанди хьиз тухузвач. Гьатта вагъшивал, авамвал артух жезвайди хьиз я. (?) Акьул ганва, акьул авачирди хьиз тухузвач вич.

Дуьньядин тарихда малум тир вири дьевяр, тарашунар, цуклурунар, кунар, кьиникъар инсанри къурмишайбур тушни? Чебни сад-садалай заланбур, вагъшибур.

Къуш - цава, балугъ - гьуэле

Амма акьул артух, тебиатдикай чирвилерин кьадар гзаф жердавай инсанди авур дьевяр асул гьисабдай хуьн паталди ваъ, масадал гуж гьалибна, ам чандивай авуна, вичиз майданар, мумкинвилер, гила лугьузвайвал, чилер, базарар, девлетар артухарун паталди къурмишай мусибатар я. Гьахьтинбур тир колониячивилин, расизмдин, гьуьгьунлай диндин, ахпа базарар цийи кьилелай пай хьувунин, ахпа сиясатдин, гьуьгьунлай нацистринни фашистрин ва икI мадни.

Ибур еке мусибатар, гила лугьузвайвал, - "глобальный" барбатвилер.

Зун гьиле къелем кьуниз мажбунавайди адетдин шартIара, хизанда, магъледа, хуьре ва я районда, шегьерда аквазвай умуур я. Месела, лап хатурлу яз яшаммиш жезвай стхьяр чеб чпел элкьезва, хизанар чкизва. Себебар? Жагьидач гагъ-гагъ гьа себебарни. Вич лугьумир, садан кали муькьудан калелай пара нек гузвай къван...

Магъледа къулайвал авайди тир. 5-10 кIвали (хизанди) са булахдай яд хьвазвай! Яд гьарда вичин кIвализ чIугурдалай къулухъ къулайвал артух хьана кIандай чкадал сада муькьудан яд атлузва. Магъле санал кIватI хъезмач. Кимни чIкана...

Магъле кIлай хуьр амуькдани?

Хуьруьз къезвай рехъ асирра, вири сад жез, бигерар тешилиз, миьхъзавайди тир. Гила ам са ни ятIани кьайдадиз гьунал вил алаз акъваззава. Рехъ ниьз гзаф гьере ятIа, гьада авурай лугьузвач...

Хуьрера селигъа, гьуьрмет-хатур, сада-садан гил кьун, мергьямат авачтIа, район селигъадик акатдани?

Вични райондин кьилиз къезвай кас са гьикI ятIани девлетлу хьана, са гьикI ятIа сер кьачуна ва я ерли кьачун тавуна, атанвай бакъа ятIа, ада райондикай женнет ваъ, жегьеннедин юкъ авун мумкин я. "Хайибурузни" "патанбуруз" пайда ада санал алай жемятар...

Итисаралди гьа са месэляар - хуьрерив газ агакъарун, къулай рекъер туькьлурун, чилерикай дуьз менфят худуд, жегьилриз хуьре кIвалахдай, ял ядай, сагламвал мягкемардай, хизан кутадай шартIар арадал гьун гьич рикелни къведач... Вичиз гьа чIавуз, хуьре хьиз, яргьал меркезрани вири шартIар туькьлуьрнава... Пара вахтара гьа вичиз кIлигъзавай хуьруьнни райондин агьалирин гьисабдай, жуьреба-жуьре лутувилералди...

Шегьерра ихьтин адалатсузвилер генани гзаф гьалтда. Накъ гегьеншизавай куьче сада, вичин кьеледин цIар эцигна, гьуьтлуь ийида. Масада, ви гьаят бегенмиш хьана, анал вичиз хуси туьквен, ва я машинар чуьхьудай

будка, ахпа къеле хкажда...

Чилерин месэла гила пара вахтара колонизаторрин кьайдада, чкадал алай вирибуруз кIур гана, зур къалурна, гьалзавай дуьшуьшар гьикъван гьалтда!..

Ибур вири обществада кьайда-низам тахьайла, умуми законри кIвалах тавурла арадал къезвай мусибатар я.

Саглам руьгъ саглам беденда жеда лугьуда. Саглам инсанарни саглам обществада хьун лазим я. Амма общество сагламди туштIа?..

Цийи "демократрини" "либералри" гьанвай обществада инсанрин умуурда, къана-жагда акъван дегишвилер хьанва хьи, парабуроз чпи вучзавайди ятIа, чеб гьина яшаммиш жезвайди ятIа, чиз амуькзавач. Сифте нубатда, хусиятдал гьалтайла, ина кьадарсуз адалатсузвилериз рехъ ганвайди вирибурув кьейдзава. Амма гьахьвал арадал хкиз жедач лугьузвач. (?) "Приватизацияди" са кIеретI тарашчияр гьасятда кьадарсуз девлетлу авуна, миллионралди амай инсанар къекъ-верагиз элкьуьрна.

Гьакъван регьятвилелди гьатнавай девлетри садбурукай "къизилдин рушарни рухъвар", "къизилдин гьетер" авунва. Чпини кIур гузва вирибуруз... Къезва гьилляй рикIиз кIан хьайивал. Мисаларни вири каналрай, интернетдай, маса такъатрини кIани къван аквазва.

Мумкинвал авачирда, къисасар вахчуз, я тахьайтIа маса адалатсузвилелди кьил

хуьдай рекъер жагьурзава. Тахсиркарвилерин тум-кьил амуькзавач. Наркомания, чалкечирвал, угьривал, лутувал, ичкибазвал, террор - ибур вири сагъсуз обществодин "азарар" тушни!

"Ватандашвал", "инсанпересвал", "игитвал", "гьахьвал", "мергьямат", "масадахъ рикI кун" хьтин манайрилай цIар чIугун кьайдадиз элкьвенва. Ибура чал къецепатай илитIзавай "универсальный" (гьакъван "вири патарихъай туьквей") ивира, Америкадинни Европадин кьайдаяр, маса завалар алава жезва.

Инсандиз экуь, миьхи, рикI шадардай, намуслувилелди зегьмет чIугуна, гьаллулувилелди фу тIуьникай, инсанвилин кьайдайрикай, марифатдикай фикрдай вахт, мумкинвал жезвач. Манат акунни, акьул квахъзава...

Ихьтин гьал авайди такунани туш чи обществадин вири мертебайра. Иллаки 2012-йисалай инихъ чи госуарство, адан кьил яз Президент В.Путина кьачузвай камари хьсан гзаф крарал чан тагьанани туш.

И кар кьатIун патал, гьич тахьайтIа, и муькьвара ада кхъей макъалаяр, авур рахунар, вичикай къалурзавай телепередачяр рикIел хкун бес я.

Тапан демократиядин чкадал гьакъикъи демократия гьихьтинди ятIа раижзава. Гражданвилин общество мягкемардай хейлин тешикатар (вири халкъдин контроль, общественный палата, волонтерар, жегьилрин парламент, школьникрин вирироссиядин гьерекар ва икI мадни) арадал атанва. Амма гьакъикъи идеология, культура, савадлувал, ашкьилувал, гьевеслувал, яратмишдай кIвалах вилик кутун ва икI мадни маса терефар гьелелиг миьхи хиялар яз амуькзавач.

Парабуруз яшайиш киле тухуз, вичин асул метлеб, вичин пакадин югъ гьихьтинди ятIа, чун гьинихъ, гьикI физвайди ятIа чизвач.

За кьатIузвайвал, Конституциядик кухтунвай дегишвилери а мумкинвилериз рекъер ачуьхда... Гьикъван лагьайтIани, и цийивилери зегьметчи инсандин ихтиярар хуьн, адаз гьуьрметун, зегьметдиз килигай къимет гун заминламишзава. Инсан кIвалахдик ква-чиз амуьк тавун патал, бирдан кIвалах ква-хьайтIа, ам хуьн патал хейлин рекъер-хуьлер, мумкинвилер цийи девирдин Конституцияда сифте яз къалурнава. Гьавилляй ада инанмишвални артухарзава. КIанзавайди законрин къалурнунар гьакъикъи крариз элкьуьрун я. Вири дережайра... НикIе авай лежбердилай гатIунна, тахтуна авай режбердив агакъна. Гьа чIавуз чаз яшаммиш хьунин асул макъсарни ачуь жеда. Инсандини вич чIе-хи акьул-камалдин сагьиб яз гьиссда.

Цийи ктаб

Чун яшаммиш жен!

Гьаким КЪУРБАН

И йикъара заз са шадвал хьана: зав жуван рикI алай зари Мерд АЛИДИН шииррин "Яшаммиш жен!.." - цийи кватIал агакъна. Ихьтин тIварцIи гьасятда фикир желбна: адет хьанвай кьайдадин "Яшаммиш хьухъ" ваъ, "Яшаммиш жен!.." ТIвар-цIин кIаникай кхьенвай "ТIугьвалдив зи дьае" кIелайла, гьавурда акьуна: кирамди чаз, кIелзавайбуруз, чIулав азардихъ галаз тухузвай женгинай сагъ-саламат-даказ экъечлуниз эвер гузва.

"Мавел" басмаханай гуьзелдаказ акьуднавай ктаб тадиз тупIалай авуна, зун ам кIелунив эгечIна... Чи уьлкведа, вири дуьньяда гьатнавай тахьай хьтин чIуру азарди - тIугьвалди инсанар, иллаки кIвалахзавай къуллугъчияр, алимар, муаллимар, кIелзавай аяларни студентар кIвалера ацукъарнава... Мердали Абдулазизовични, "Лезги газетдин" литературадин отделдин редактор, кIвале "кутIуннава": ада телефонринни машинрин куьмекдалди вичин везифаяр тамамарзава ва, къаст авуна, гьар юкьуз садкъе шиирни кхьизва... Март, апрель, май, июнь варцара кхъей вишни кьудкъадалай гзаф эсерар цийи ктабда гьатнава, 240 чиникай ибарат дневник - йикъарган!..

Чи халкъдиз фадлай машгур, са шумуд ктабдин кирамди, зариди-классики "Яшаммиш жен!.." ктабда квекай кхьизва? Махачкъалада авай вичин кIвалин айвандилай, капун юкьвал алай хьиз, аквазвай Каспий гьуьлуькай, далудихъ галай Тарки дагъдикай, садрани хиялдай акъат тийизвай хайи Гьуьцарсувукай, Ватандикай, дуьньядикай, чIуру азарди кIеве тунвай инсанрикай, дустарикай, чIехи бубадинни бадедин рикIер шадарзавай хтуррикай... Ктабдин тематика дуьнья къван гегьенш я!

ТIугьвалди инсанар кIеве - кIвалин "дустагда" тунва. Шаирди азардиз инад къазва вичин рикIин гьевесдалди, ашкъидалди, тебиатдихъ инанмишвилелди...

"Инсандилай вуч аватIа кьиметлу?" суалди ктабдин тамам са чIук арадал гьанва. "Вахтни начагъ жеда къван?", "Умуур - алапат", "Агъ, цуьквер!", "Рагъ", "КIвалин "дустагдай" ва маса шиирри кIвалин "дустагъ" ва ачуь дуьнья сад-садав гекъиззава, ана экуь, миьхи къуватар гзаф тирди раижзава. Ихьтин чIукар ктабда мад кьуд ава, гьар садакни са шумуд чIуд шиир ква.

"Яшаммиш жен!" - ажайиб, тарихда тахьай хьтин жуьредин ктаб я: адак акатнавай гьар са шиир кьилдин тема, кьилдин важибту месэла я. Гьавилляй гьар садакай кьилди рахунни лазим къезва. Абуру, гьи шиир къачуртIани, жанлу къаматрив, хци тешигьрив, дерин веревирдерив ацIанва, художественный жигьетдай (рифма, ритм, цезура, къурулуш хвена, ранг ядай гафар ишлемишна) вини дережада аваз теснифнава. Гьавилляй гьар са эсер, устаддин гьиликай хкатнавай ивир хьиз, виле, рикIе акъазва. Абурун кирам философ тирди чна гьеле 2004-йисуз "Мерд Алидин мани" ктабда кьейднай.

Заридин цийи ктабдиз рецензия гун четин месэла я. Ихьтин пар завай жуван хивез къачуз жедач. И кар кьилиз акьуддай литературадин жегьил критикар, рецензентар тахьана амуькч. Заз лагьайтIа, ктабдихъ галаз алакьалу са дуьшуьшдикай суьгьбетиз кIанзава.

Алай йисан 21-апрелдиз зун, тIугьвалдиз яб тагана, зенгни тавуна, Мерд Алидиз мугьман хьана. Машмаш тарак (вичин гьаятда) ацукънавай иесиди зун жумартвилелди муьгьлна, чIехи хизандин вири кьайгьуяр мугьмандиз къуллугъ авунихъ элкьуьрна... Чи вилик гьасятда чаяр, ахпа лезги хинкIаларни атана...

Адетдин хваш-беш, суал-жаваб куь-

тягъ хьайила, иесиди теспачавилелди лагьана:

- Къурбан муаллим, вун чи багъа мугьман я, за пуд югъ гьисабдач. Хабар къан: вун чаз ихьтин шартIара, къадагъайрин вахтунда, хабарни авачиз, илифунин мурад-метлеб вуч ятIа? Яраб вуна а папкада аваз вуч гьанватIа?

- Зунни, вун хьиз, Мердали стха, тIугьвалди кIвале ацукъарнавай инсан я, - лагьана за. - Фадлай гьиле кьунвай са эсер авай, за ам эхир куьтыгъна. Ингье ваз кIелиз гьанва. Вун фадлай зи сад лагъай кIелчини я, меслятчини.

- Ви эсерар кIелиз зун гьамиша гьазур я, муаллим. Вуч эсер я? Нубатдин роман туштIа? Инихъ ая кван, - иесидик гьевес акатна.

- Вун гьалатI хьанач: им "ЗартIиш" тIвар алай роман я, ма, - за Мерд Алидиз вичин лагъа вугана.

Папка ачуьна, сад лагъай чарчиз вил яна, Мерд Алиди тIуб цавуз хкажна:

- "ЗартIиш"! Мифдин роман! Лезги литературади мифдин кьвед лагъай роман! Мубаракарай!

...Пуд йикъалай Мерд Алиди заз зенгна, цийи роман тебрикна. Ахпа адан хтурди роман авай папка зи кIвализ хкана. Ана М.Алидин теклифар ва заз багъишнавай "Я инсан!" шиирни авай. Ингье ам: Я Инсан! Вун ихьтин чIавуз

ГьикI атана ракIарай?! Шадвал гана чилиз, цавуз, Такур жуьре муькьвара!

Вун атана - тар хуььрена, Къакъатай чим хтай хьиз.

Хурал чуьгьуьр, тар хуььрена, Къакъатай сим хтай хьиз.

Ахкатна мад кимик рябет, Чан хтана къванерал.

Гурлу хьана сирни суьгьбет, ТIал чукуруз метIерай.

Фадлай квахъай хтана дад Ризкидизни суфрадин.

Чан Земзем яд! Чан Ричал яд! Агакъай чи чарадив!

Вири тIлар хьана яргъа, АлатнаIа вахт гьикъван!

Ачуь хьана гьар са жалгъа, - Заха я къван бахт икъван!

Ша талгъана атай мугьман Мугьмандилай пара я.

Герек чIавуз жагъай иман Дармандилай пара я!..

И шиир 4 вацралай М.Алидин "Яшаммиш жен!.." ктабдиз (93-94-ч.) акъатна, адан кIанел чун гуьруьш хьайи 21-апрель къалурнава. Заз икъван гьуьзел чIал, кIелзавайбуруз гьакъван метлебу ктаб багъишай зари сагърай!

Ктабдихъ, за гьисс авурвал, гьар са инсандин руьгъ сагардай, ам суалрайни хьутIалрай саламатдиз акьуддай къуват ава! ЧIалан устадвилелди яратмишнавай савкъат...

Саки гьар са цIар са мисал, къешенг ибара хьиз кIелиз жезва...

Стал Саядан - 140 йис Хийирдин гуьруьш

Сажидин САИДГАСАНОВ

гьик киле физватла, ахтармишиз атанвай.

Таниш хъана чун... За адаз, чи хуьре дидедиз хъайи, вич жегил яз кьейи Саядакай ихтилатна. Ахтын зурба

Кавхадин дуванханада

Кавхадин дуванхана авай секуьл айвандик, гьиле буьркьюь ружани кьуна, чавуш Плит, агьадалди ва винелди са шумуд кам кьачуз, кьекъезва. Адаз, рехъ кьуна, вичелди кьезвай Саяд акуна. Ашкыламыш хъанвай Плитаз, вичин жегилвал кьалуриз кланз, нерин кланикай хжаж хъанвай кацин хтын спелриз звер гуз клан жеда. И арада, кьасухдай хьиз, тфенг чилел аватда.

- Зегримар хъайиди, вунни са бала хъанва заз, гваз кьекъез! - чилелай вахчуна, руквадиз уф гуз.

Адаз дуванханадиз кьезвай Саяд акуна. Хъел кваз:

- Алайвал акъваз! - тфенг тукьурда, - кам кьачун хувуртла, пехъ хьиз яда. Алуькун-галуькун авачиз, кьилелди члугуна, кавхадин дуванханадиз кьезваани? Кьулухъ кьачу камар! Зун нив я? Я руш, зав гьилер кьацуриз тамир. Кьулухъди!!!

- Я кьей Плит, вакай мусалай чавуш хъанва? Данайрив рекъизвайди тир гьа.

- Зун ваз Плит туш, Пирмегьамед-бег я.

- Агь, ваз за вуч лугьун? И дуньядин чарх элкъевенвай хьтинди я. Кепекдикни квачирбурукай як пайдайбур хъанва.

- А гафар ваз хийирдинбур хуьрай, вун иниз вучиз атанва?

- Са меслят авай заз кавхадихъ галаз ийидай.

- Хуьре кьве метр алай члехи стха Агьа-Киши ава. Гьадаз тавуна, вуна кавха вучиз инжиклу ийизва? Адет яз, арзайриз эркекар кьведайди тир. Кьилел гьуьлер алачир сад-вад, дишегьли квачиз. Гила, ягь экъична, рушарни кваз арзайриз кьезва. Ваз шукур, я Аллагь. Вуч арза ятла, заз лагь кван.

- Ваз лугьудай дерди тиртла, ам за куь кваллиз атана лугьудай. Кавхадин дуванханадиз кьведачир!

- Вуч чин бегьемай, гьясюз хъанва гилан девирдин рушарни кваз? Им гьи ара я вун атанвайди? Кавха, нисинин капл ийиз, мискиндииз физ квачин хъанва. Ахлад, пака ша!

Кьалдин ванер атайла, кавха кьезел экъечда:

- Вуч кьал я? А... Ханум! Вун зи патав атанвайди яни?

- Белли, кавха. Зун ви патав са гьевчи арза гваз атанва, - лагьана кичез ва регьуз Саяда.

- Лагь кван! За яб гузва.

- Завай инал лугьуз жедач, кавха.

- Вучиз?

- Зи арза, валай гьейри, масадбур-вун атана кланзавач.

- Акл ятла, дуванханадиз ша, ханум!

- Анизни кьез жедач! Заз регьуз я.

- Плит, вун са клус яргъаз хьухъ

кван! Чаз кьилди ихтилат ийидай мажал це. - чавуш яргъал фида. Ятлани, адан вергедин япар кавхани Саяд авай патыхъ элкьурна акъвазнава.

- Кавха, нисинин капл геж жезва. - гьарайна яргъалай Плитла.

- Вуна лагьлагьар ийимир! Капл ийидай вахт геж туш. Са клус яргъаз! Лагь кван, за яб гузва.

- Чан кавха, чун кьве жегил фадлай сад-садал ашукъ я. Стхадиз захъ виш манат кебин кьачуз кланзава. Чаз ван хъана куьн адалат авай кас я лугьуз. Гьакл хьийила, бубадик хьиз, кьек умуд кутуна, ви патав атанвайди я зун.

- Машаллагь ви камаллувилиз. Эркекрин сивяй татай хуш келимаяр ван атана кье заз ви сивяй. Ихтын туьтуь кьуш патал вуж я а мутлакь, виш манат гьайиф кьезвайди?!!

- Гьайиф кьезвач, я на лугьудай мутлакьарни туш.

- Туширла, сусахъ гудай пул гьайиф кьведани? Вични - вун хьтин. - Саядаз регьуз хъана, ада, чин кьевиз, кьилихъ галай келегьадин пипл агьуз ийидай.

- Амма адахъ виш манат кьван пулар авач.

- Яда! Хъиз ихтын гуьзел руш клан жен, за ам кьекъверавални авуна жагьурдачни? Агь! Хва авач ман захъ! Захъ хва авайтла, за ви бубадиз вав члугур кьизилар гана, тухудай!

- Захъ буба авач.

- Диде хуьрай!

- Захъ я дидени амач. Зи иеси члехи стха я. Адаз захъ кьачур пулунихъ мад са ник кьахчуз кланзава.

- Вуж я стхадин твар?

- Агьа-Киши - ван хъайиди яни ваз?

- Югь атай кван Кьасумхуьрел духанра чехир хъвазвайди?

- Гьар вуч ятлани - ам чахъ авай са стха я. Жез хъайитла, чаз са куьмек ая.

- Чун вужар я?

- Зунни зи клани гада Мирзе-Мегьамедан Шихрагьим.

Кавхади Плитаз зверна.

- Плит, инал хъша! Вун ахлад, ханум. А месэла за гьялда.

- Саяд яргъаз акъатайла, ада буйругьда: - Плит, фена Агьа-Кишидиз дуванханадай зверзава лагь. Анлай хкведайла, фекьидизни ша лагь! Гьилляй акьуд жедай затл туш...

- Валлагь, чидачир. Виклегь руш я ам. Твар вуж тир?

- Саяд - лугьузва адаз, Саяд-Пери я. Ваз ада тукьурзавай члаларин ван хъайитла, вун генани мягьтел жеда, кавха! Ада чпин багьда члалар лугьудайла, акуна кланда ваз ам, кьуншияр кис жеда, яб акализ!

- Залумдин хва, на зи рикел жегьил вахтар хкизва хь! Хва кьванни

шаирдин шикил авачирдакай лагьана. Куьн хьтин зурба ху-дожник аваз, Стал Саядан шикил тахьун кутугнавани, хабар кьуна за. Кьадима завай адан птулдин шикил кьачунай...

Гьар йисуз кьиле тухузвай Стал Сулейманан шииратдин нубатдин йикьар тир. Музейдал, хьуьчуьк рамкани кваз, Кьадим атана акъатна. Ам Стал Саядан шикил гваз хтанвай. Шииратдин суварик гьарнай атанвай мугьманри ва хуьруьнвийрини чпиз садрани такур Саядан шикил еке гьевесдивди кьабулнай ва Кьадимаз аферин лагьанай...

Гуьгьунлай и шикил гьа члавуз "Лезги газетдин" редакцияда кьвалахзавай фотожурналист Тажидин Мегьамедова газетдизни акьуднай. Адалай гуьгьуниз Стал Саядан суьрет гзаф газетра, журналра ва ктабра гьатна.

...За са шумуд йисуз жагьур хьувур делилар кьватна, Саядан уьмуьрдикай, адан суьрет алаз, повесть, шииралди тукьурнавай са пердедин "Стал Саяд" сегьне, маса художникри члугур Саядан суьретар, птул Пирмегьамедан ва адан са шумуд аялдин шикилар, шаирдин са кьадаер эсерарни аваз, ктаб акьуднава...

Агьадихъ "Стал Саяд" повестдай са члук гузва.

авач захъ! Патаз акьуд жедай сенят туш! Гьа! Лап хъсан!

- Вуч лап хъсан? - Мягьтел хъана фекьи.

- За ваз лагьаначирни? Хуьре агакьнавай стхадин хва ава захъ! За ам чи дагьлариз гваз катда!

- Саяд?!

- Белли! Гьа на лугьузвай Пери-Саяд! Агьа-Киши за рази ийидай!

- Аллагьдин хатур аватла, чан кавха, завай некаягь ийиз жедач!

- Ви ажални агакьнавай хьтинди я. Зал атайла? Вучиз? Ви буржи некаягь авун тушни?

- Буржи я, амма рушанни гададин разивилер аваз хъайитла.

- Разивал тагайтла, абуруз ийидай кар заз чизва. Вун тахьуй, са цлару лелев жагьидачни заз, гьахъ гайила, некаягь ийидай? Алад жуван мискиндииз! За капл квалле ийидай!..

* * *

Дуванханадиз Агьа-Киши кьведа, кавхади ам хушдиз кьабулда:

Вах авани вахъ?!

- Захъ вахар кьуд ава, кавха.

- Пуд вах ваз амуькьар! Саяд, агакьнавай руш яз, ам кланз атайбуруз тагунин себеб вуч я?

- Эл-адетдай фена кландачни, кавха?

- Виш манат пул кьачун - им куь Сталприн адет яни, тахьайтла, - вири эллерин?

- Келедлай ник гудай кас ава, адаз а никлихъ виш манат кланзава.

- Акл хъайила, ваз, вахар гуз, девлетлу жез кланзавани, адалатсуз?! Сибирдиз физ кланзавани, куь хуьруьнбуруз хьиз? Ам завай! - нерал туб эцида.

- Аллагьдин хатур аватла, чан кавха, Сибиридин твар кьамир. Саяд шек руш я, вун - пудкьадалай артух яшар хъанвай кьуьзек.

- Кьуьзек вунни я, ви бубани! Зун инал закай рахазвач! Стхадин хва ава захъ, кьирмаж хьтин! Хуьрехуьре!

- Хуьрехуьре?! Лейтатандин клане авай харапайрин дагьлариз?!

- Акл хъайила, зунни гьа на лугьузвай Лейтатандин клане авай харап дагьларай атанвай кас я. А гафар ваз хийирдиз хуьрай. Ма ви виш манат! Кьачу жуван ник! Кьведай гафтеда за Саяд тухуда!

- Гьакл жедали? - пул кьачуна, кьултухда твада.

- Жеда! Клан хъайила, тежедай кар авани? Пул я кланзавайди. Пул авачиртла, закай пуд Сталприн жемьатдин кавха жедайни? Вач! - Агьа-Киши рекье туна, чавушдиз эверда. - Плит! Кьвалахар кьуьл жезвай хьтинди я. Вични Агьа Сталприн сарубугьадин! Алад, Мирзе-Магьамедаз зи патав ша лагь!..

“Жануария”

Азедин ЭСЕТОВ,
Дагьустандин халкьдин духтур

За республикадин здравоохраненидин министрствода кьилин акушер-гинекологвиле кьвалахзавай. Чи министр Ильяс Агьмедович Мамаев тир.

Гатун чими югь алатна, ксудай вахт мукьва хъанвай. Иифен партални алукна, зун, динжвал ийиз, ктабни хурал кьуна, кроватдал ярх хъанвай. Кайвани, кьвалин дердияр ахгудиз, кардик квай. Аяларни итим, пака зкуьнахъ вуч тьуьна кьвалай фидатла, гьазурвал аквазвай.

И арада, хабарни авачиз, агал тавунвай рак гатунни тавуна, дегьлиздиз кьве итим гьахьна. "Им духтур Эсетован кьвал тирди чаз чизва, гьавилляй, экв амаз акурла, хабарни кьун тавуна, атанва. Ихтын геж вахтунда бес вучиз раklar агалнавач? - суалзава мугьманри. - Азедин Мурадovich кьвале авани?" - давамарна генани.

"Азедин, яда, ви патав мугьманар атанва!" кьели сесиналди эвер гана заз кайваниди.

Зун, тадиз жуьв кьайдадиз хкана, гуьзет тавунвай хванахвар кьаршиламишиз экьечна. Дегьлиздин кьиле акьвазнавайбур чи министрни адан шофер яз хъана. Гуьрметлу мугьманрихъ галаз за жуван кайванини танишарна.

Мафи Назировни гуьгьуьна амуькьач. Вичин хура авай дасмалдалди гьилер миьхна, эрчи гьил министрдал яргьи авуна: "Зун куь кьилин акушер-гинекологдин Жануария я", - танишвал гана ада вичин.

...А йикьара телевизордай Бразилиядин гзаф серияр авай кино кьалурзавай. Ана Жануария твар алай са дишегьлиди кьилин роль тамамарзавай. Адан пеше хизандин столдал тьун-хьун дуьзмшун, кьаб-кьажак чухьун, кухняда ва кьвалера миьхивал авун, са гафуналди, члехи кьвале майишат кьиле тухун тир. Вижевай тварни алай - Жануария...

Чи кьвалени зи кайвани гьа кинодик квай Жануариядин юнда авай. Чахъ бакара кьведай, куьмек гудай маса касни авачир. Гьаниз килигна, кайваниди, тарсуна жаваб гуз гьазур ученикди хьиз, кьвалин таржумагьал авайвал мугьманрин вилик дуьздак акьудна.

Мугьманар лагьайтла, заз килигиз, са гафни рахан тийиз, акьвазнавай. Заз амуькьайди жуван балайрин дидеин тварни кьуллагь авайвал лугьун хъана: Мафи Назировна - Дагьосуниверситетдин доцент, математик.

Итимри бул хуьруьнарна, кайванидални цийи твар атана...

Мугьманриз адан рафтарди таьсирнавайди ва адан зарафат рикивай бегениш хъанвайди аквазвай.

Министр, зун вичин тапшуругьдин гьавурда туна, нянин вахтунда кьвалин рак агалуни меслятни гана, гежехийир лагьана, "Жануариядивай" багьишламишун тлаабна, хьфиз гьазур хъана.

Кайваниди атай мугьманар эгьлешарна:

"Экуьнахъ сейрдай хквезвай Урусатдин пачагь кьвед лагьай Николаял са сеферда рекьелай элчизавай са жегьил кас дуьшуьш хъана. Гада акьвазарна, ада хабар кьуна: "Икьван фад куьн гьиниз физвайди я?"

- Из депа возвращаюсь домой, - жаваб гана жегьилди. Императорди "депо" кьезепатан уьлкведин гаф я, ам падежриз дегьиш жезвайди туш, лагьана.

Жаваб яз, гададай акъатна:

- Куьн хьтин члехи инсандин вилик дегьиш тежедай гаф авайди туш...

И ван хъайила, Николая жегьилдиз хьфидай рухсат гана лугьуда.

- Ихтын геж вахтунда куьн хьтин милайим, риклиз хуш инсанар кьведайдакай риклиз аян хъана, за рак кьев тавуна турди я. Жуьв гьалатл тахьунал зунни шад я. Куьн сагьрай, гуьрметлуьбуьр", - лагьана, кайваниди атанвайбур рекье хтанай...

Мугьманриз кайванидин гафар гзаф хуш хъанвай.

Гьа и кьисадилай гуьгьуьниз, министрди, гьар зун дуьшуьш хъайила, Жануария гьикл ава лугьуз хабар кьадай ва вичин патай клунчл цуькверни ракурдай.

Са сеферда, дишегьлийрин суварин вилик, ада заз Жануарияни галаз санаторийдиз фин патал путевкани теклифнай...

Мафи Назировна чахъ галамачиз хейлин вахтар алатнава. Адаз рагьметрай. Вичин эбеди кьвале женнетдин ахварар атурай.

Ам гилани рикелай алуд тийизвай Ильяс Агьмедовичазни Аллагьди сагьлам, яргъал ва мублагь уьмуьрар гурай. Адахъ галаз - муькуь чи ярар дустаризни... Амин!..

Руслан Ашуралиеван - 70 йис

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Руслан АШУРАЛИЕВ - Шарвилидин халис неве, лезгийрин кысайрик квай хьтин бажарагълу пагъливан. Ам чин тийир кас Лезгистанда, Дагъустанда, гьак дуьньядин спортдин алемдани бажарат ава. Азаддиз кьуршахар кьунай 1972-йисуз Мюнхендин Олимпиадада буьруьнждин призёр, кьве сеферда (1974, 1975-йй.) дуьньядин чемпион, 5 сеферда дуьньядин Кубокдин сагъиб, 1972-йисуз дуьньядин чемпионатда гимшидин призёр, 1974-йисуз Европададин чемпион, 5 сеферда СССР-дин чемпион (1971, 1973, 1974,

ва. Ам тивар патал ваъ, республикадин дережада районгълийрин векилвилер хузвай гьакъикъи депутат тир. Гьа и дережадал - халкъдин векилвилерин ихтибардиз вафалувал хуз алакьунал - депутатди гьахьлудаказ дамахавай.

2000-йисуз РФ-дин образованидин министрстводин кьарардалди, Руслан Ашуралиев Дагъустандин политехнический колледждин директорвилерин жавабдар кьуллугъдал тайинарна. Акьалтзавай несил ватанпересвилерин руьгьдаллаз тербияламышиз, ада и кьуллугъ эхиримжи йикъалди намуслудаказ кьиле тухвана. Муаллимрин коллективди кьени гьуьрметдивди рикел хкизвайвал, Р.Ашурали-

мишуники иранвидал хер хьана, - рикел хкизва а макъамда СССР-дин хьагъай командадин регьбер Юрий Шагьмурадова.

Йис алатайла, Монреалда баришугъ тежер дустар мад са гьасирдал гьалтна. Далудихь Олимпиададин "буьруьнж" ва кьведра дуьньядин чемпионвилер тежриба галай Руслан 74 килограммдин заланвал авайбурун арада кьилин пагъливан тир.

- Русланни Барзегяр сифте кругда сададал гьалтна, мад рикел хкизва а ва кьийайрин иштиракчи Юрий Шагьмурадова. - Судьяди инанмишвилелди Ашуралиеван гьил хжажна, чибуру регьятвилелди нефес кьачуна: кьилин соперник магълуб хьана! Амма Ирандин делегацияди

КЪЕИД.

Руслан АШУРАЛИЕВ 1950-йисан 20-февралдиз Махачкъалада кьуллугъчи Нуралидин хизанда дидедиз хьана. 1967-йисуз меркездин 16-нумрадин школа акьалтларна. 1968-1973-йисара Дагъустандин хуьруьн майишатдин институтда агалкъунралди келна. Къуват-зигьин авай гада бубади гьечви Чавалай азаддиз кьуршахар кьунал жезлбна. Руслана машгьур пагъливан Али Алиеван гьилик вердишвилер кьачуна. Агалкъунри яргьалди чеб гуьзетиз тунач. Гьеле школада амаз адав кьадай пагъливан Дагъустанда авачир. Али Алиеван гуьзчивилик кваз 1969-йисара Руслан вири уьлкведиз, ахна вири дуьньядизни машгьур хьана. Гьа са вахтунда 1970-йисалай республикада олимпиададин дережадин жезгил пагъливанар гьазурдай махсус школадин тренервиле кваллахиз, азаддиз кьуршахар кьунай Дагъустандин, ЮФО-дин ва Россиядин кьенкьечивилик чемпион тербияламышна. Руслана пагъливанвилерин, общественно-политический деятельлин ва муаллимвилерин гьуьндур дережар кьазанмишнавайтани, ам чирвилерихь гьамиша кьаних тир. Гьавилай 1993-1995-йисара Руслан Нуралиевича Международнй бизнесдин ва правдин институтда "финансы ва кредит" факультет агалкъунралди кел хьувунай.

Шарвилидин халис неве!

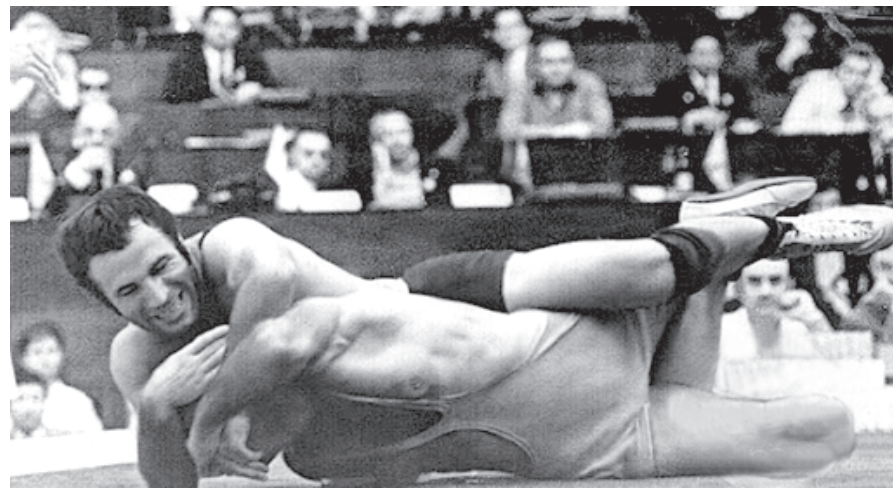
1976, 1977-йй.). Международнй спортдин мастер (1971-йис), ДАССР-дин культурадин лайихлу работник (1972-йис), азаддиз кьуршахар кьунай СССР-дин лайихлу мастер (1974-йис), РСФСР-дин лайихлу тренер... Спортдин рекье ибур ада кьазанмишнавай вири агалкъунар туш.

Руслан Ашуралиев сиясатдин ва жемиятдин деятель хьизни машгьур я. Ахцегь районгълийрин патай ам Дагъустан Республикадин Халкъдин Собранидин депутатвиле кьве сеферда хьана. СССР чкъана, СНГ арадал атунигда Дагъустан Кавказда лап дурумсуз региондиз элкьвена. Кьумукьрин "Тенглик", лезгийрин "Садвал", аваррин "Имам Шамилан тиварунихь галай халкъдин фронт" ва сиясатдин гьар жуьре маса гьерекатар пайда хьанай. Абурун мурад-метлеб чпин халкъарин меслаяр гьалун тир. Гьа и четин 1990-йисара лезги халкъдин "Садвал" гьерекатдин (ЛНД) регьбер яз, Руслан Ашуралиева халкъ хаталу гьерекатрикай хузвай игътиятлу сиясат кьиле тухвана. Дагъустан РФ-дин кьурулушда хуьнин ялавлу терефдар яз, ам вирибурухь галаз анжах илягъвилерин, сада-садаз гьуьрметунин, хайи члаг, культура хуьнин, халкъдиз яшайишдинни экономикадин шартлар яратмишунин, вири халкъарихь галаз гьуьрметлудаказ яшамаш хуьнин рекье аваз фена.

Дагъустанда дурумсуз, четин йисара депутат яз, Руслан Нуралиевич хайи районгълийрин важиблу са месладикайни жкечдачир, райондин кьиле авай ксарихь галаз гьил-гьилеваз яшайишдинни экономикадин ва спортдин меслаяр гьализ алахьдай. Спонсорарни мергьяматлувилерин фондлар желб ийиз (гьар жуьре дережайрин карчийринни регьберин арада адаз кьетлен гьуьрмет ва ярар-дустар авай) ада вишералди кесиб хизанар кьевай акьуддай, игътиятлу хизанрай зигьинлу аялар республикадин ва уьлкведин вузракьелунрик кутур, жегил пешекарар республикада зегьметдин гьар жуьре чкайрал таъминарай дуьшуьшар инсанрин рикелай кьенин юкьузни алатзавач. Эхь, мергьяматлувилерин баркаллу крар, хьсанвилер гьамишалугъ яз чпин риклера хузва ва гьар сеферда адаз рагьмет гьиз-

еван регьбервилерин кваз хьайи йисара директорди вичин вири вахт, чирвал ва къуват колледж вилик тухуниз гузвай. Нетижанда и идара уьлкведин лап хьсан сузурин жерегада гьатна...

- Руслан спортдин рекьяй лап зурба куклушрихь агакьун адан руьгьдинни бедендин лигивилин, кьастунал кевивилин, четинвилерихь кичле тахьунин нетижат тир, - рикел хкидай адан дустари - Олимпиададин чемпион тир Владимир Юминани Загалаб Абдулбегова. - Ам, гьакъикъатдани, вичин тренер Али Алиеван галаз са дережада авай пагъливан тир..

Амма, гьайиф хьй, Русланаз бахт гьамиша хьуьрез хьанач. Ик, 1974-йисуз Стамбулда кьиле феийи дуьньядин чемпионатда Руслан гьасиррал кьивачерин дамар кьат хьанваз ва далудиз тларвал хьанваз экьечна. Асланди хьиз, ада акл бягъе члуьгунай хьй, бедендин сагьламвилерин гьал четинди тирди садани кьатлана чир, ам кьизилдин медалдиз лайихлу хьанай. 1975-йисуз Минскда кьиле феийи дуьньядин чемпионатда Руслана финалдин бягьина машгьур иранви пагъливан Мансур Барзегяр магълуб авур дуьшуьшни кьетленди я.

- Сифте Ашуралиев 5 баллдин кумукъзавай, ахпа садлагьана гьужумна, иранви далудихь чилик куклуьрна. Барзегяр залдай занбурадал алаз хутахна. Руслана вичин "коронный растяжка" кьайда ишле-

наразивал малумарна ва гьуьжет алай месла чи хийирдиз гьалнач. Гьа макъамда спортдин тарихда сифте яз чун лентиниз кьачунвай записдиз килигна. И кар кьиле тухудайла, СССР-дин хьанвай командадин тренер яз, зани иштиракна. Гьакъикъатдани, судьяйрин сифте кьарар дуьзди тир. Руслан гьалиб хьанвай. Амма гьахь жагьуриз хьун мумкин тушир. Судьяйри ФИЛА-дин кьиле авай ксарин кьаст кьилиз акьудзавай. Себебни гьана чи "классикри" 7 кьизилдин медаль кьазанмишун тир. И кар ФИЛА-дин президент Милан Эрцеганаз бегенмиш тахьана, су-

дьяйрин вилик ачухдиз "кьизилдин медаллар вири са уьлкведиз фена кландач" лагьай месла эцигнай. Монреалдин Олимпиадада са Руслан Ашуралиевавай ваъ, гьакл Роман Дмитриевавайни гьаясуздакь кьизилдин медаль кьакьуднай.

Гьайиф хьй, 2009-йисан 27-ноябрдиз 59 йисан яшда аваз Руслан Ашуралиев чавай гьамишалугъ кьакъатна. Ам Махачкъала шегьердин сура кучукнава (рагьмет хьурай вичиз). Руслан Нуралиевичан тивар эбеди яз риклера хуьнин лишан яз, 2012-йисуз Ахцегь са куче ва 2018-йисуз пешекарвилерин юкьван образованидин "Технический колледж" адан тиварунихь яна, Махачкъалада ам яшамаш хьайи кваллин цлал пагъливандин, жемиятдинни сиясатдин деятельдин тивар ва шикил алай махсус кьул алкьурна.

Дербентдай жагъай кьадин зат!

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

И йикъара кьадин Дербентдай, эрменийрин ибадатханадай, кьетлен зат! - алатай асирриз талукь кларасдин кьул (киот) жагъана. Пешекаррин фикирдалди, ам Пак Александр Невскийдин икона патал гьазурнавай кьул яз хьун мумкин я. Виликдай и кьул Пак Георгий Победоносецдин ибадатханада авай. Малум тирвал, и ибадатхана Дербентдин Азадвилерин майдандал, Ленинан памятник хжажнавай чкадал алайди тир. Ам 1853-йисуз халкъди кватлай такьатрихь эцигна акьалтларнай ва 1938-йисуз чукьурнай...

РИКЕЛ ХКИН. Дербентдин государстводинди тир тарихдинни архитектурадин ва художественный музей-заповедникдин Дагъустандин гамарин ва декоративно-прикладной искусстводин музейдин заведующийвиле кваллахзавай чи ватандаш, вичин ерибине Сулейман-Стальский райондин Агъа Сталдидай тир Таиса АЛИБУТАЕВАДИХЬ галаз суьгьбет чна алай йисан эвел килерай чи газетда чапнай. Тивар кьунвай музей эрменийрин ибадатханада кардик ква. Кларасдин кьулни гьа инай Таиса Алибутаевадиз жагъана.

- Ибадатханада, чи музей кардик квай квалле, даklarдин клан кьежей пекиналди михьзавайла, аз кларасдин кьул юзазвайди акуна. За ам вучиз юзазватла чирун кьетна. И арада за са тимил мадни юзурайвилей даklarдин клане тунвай кьул эцигнавай чкадидлай михьиз алатна, тларди ийидай хьтин ван авуна. Зи мягьтелвилерихь кьадар авачир... Кларасдин кьул (плита) авай чинебан чка ачух хьана, - суьгьбетзава Таисади.

Малум хьайивал, жагъанвай плитадал ихьтин гафар кьхьена: "И кьамат, государь императордин кьимет авачир уьмуьр саламатдиз хуьниз бахшна, 1866-йисан 4-апрелдиз Дербентдин обществодин алахьунралди арадал гьанва" ("Сей образ сооружен в память чудесного сохранения драгоценной жизни государя императора 4 апреля 1866 года усердием дербентского общества").

Жагъай затлуникай гьасятда Дербентдин музей-заповедникдин директор Виктор Чесноков ва илимдин рекьяй адан заместитель Ирина Смаглюк хабардарна. Ахтармишунин нетижанда кьулунал кьхьенвай гафар 1906-йисуз чапнавай ктабда авайди тествик хьана.

Ирина Смаглюка кьулунал кьхьенвай гафар кьелайла, абур Евгений Козубскийдин "Дербент шегьердин тарих" ктабдай акурбуз тирди адан рикел хтана. Ктаб 1906-йисуз чагдай акьатнай ва ам музейдин фондуна ава. Ктабдин 273-чина кьхьена: "1866-йисан 4-апрелдиз мурдарвилелди Панагь-Освободителдин чандиз кьаст авуни дербентвийрин обществодин вири кьатара дериндиз эсернава...". Ана, А.Невскийдин кьамат, имарат хжажун патал гуьгьуьлудаказ пул кьиватлуни эгьчнавайдакьайни малуматар гьатнава. Эхирдайни ихьтин гафар ава: "1867-йисан декабрдиз Сазиковаз 500 манат гьакъидихь кьаматдин кланикни буьруьнждин кьулунал "И кьамат, государь императордин кьимет авачир уьмуьр саламатдиз хуьниз бахшна, 1866-йисан 4-апрелдиз Дербентдин обществодин алахьунралди арадал гьанва" гафар кьхьена, пьедесталдал алай лампада, гьакьини киот туйкьуьрун заказна".

Пешекаррин гафаралди, жагъай и затлуни кьадин Дербентдин тарихдин чинар мадни гегьеншдиз ачухиз кумьекда.

Вахтуналди кьадагъа эцигнава

Жасмина САИДОВА

11-ноябрдиз кьабулай кьарардин бинедаллаз, Дагъустандин Кьилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликова республикада чилерин участокар ишлемишуниз талукь кьвалахдин нетижалувал артухарунал машгъл жедай комиссия тешиклун тапшурмишна. Идакай "Дагъустан" РИА-дин майдандал журналистрихъ галаз гъа и юкьуз хъайи гуьрушдал РД-дин чилерин ва эменнидин алакьайрин министр Агъарагъим Къагъиргъажиева ва РД-дин юстициядин министр Къазимегамед Сефикьурбанова хабар гана.

Малум хъайивал, комиссияди кьвалах кьиле тухудай вахтунда республикадин дережадин чилерихъ галаз алакьалу юридический вири гьерекатар акъвазарнаваз жедда. Масакла лагъайтла, 11-ноябрдилай башламишна, республикадин хуссиятда авай чилерин участокар маса гунал, кирида ва я замин яз вугунал, сад-масадахъ дегишарунал (ва ик мад) вахтуналди кьадагъа эцигнава. И кьарардин макьсад республикадин нетижалудакъ ишлемиш тийизвай ва я гадарнавай чилер винел акъудун ва абур майишатда ишлемишиз башламышун я.

"Им ревизия ваъ, чахъ авай чилерин участокар кьил-кьилеллаз ва кьайгъударвилелди ишлемишунин месэладал фикир желб авуниз эвер гузвай тапшургуь я. Чил авачиз, республикадин кьурулушар (инфраструктура) виликди тухуникай рахун мумкин туш", - тикрарна

С.Меликован гафар А.Къагъиргъажиева.

РД-дин Минимуществодин, Россимуществодин, хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводин, тлебиатдин ресурсин ва экологиядин, гьакни са жерге маса идарайрин векилрикай ибарат комиссиядин кьвалах 2021-йисан 15-февралдалди давам жедда.

Комиссиядин асул макьсад Дагъустандин чилер ишлемишунин хиле кьайда туникай, эцигунрин хиле гьалтзавай месэлаяр гялуникай, шегьердин мулкар, гьакни хуьруьн майишатдин чилер кьил-кьилеллаз, хийирлудакъ ишлемишуникай ибарат я. Ик, министрдин гафаралди, чилер ишлемишунин рекъе гьалтзавай бязи месэлаяр инвестициядин проектар уьмуьрдиз кечирмишуниз ва эцигунрин кьвалахар гьиле кьун патал инвесторриз лазим чилер чара авуниз манивалзава. И кар себеб яз, Дагъустанда заводар, яшайишдин ва туриствилин объектар, мектебар ва азарханаяр эцигун патал чилин участокар жагъурун четин месэладиз элкьвенва.

Чил ишлемишунин месэладив вири патарихъай ахтармишуналди эгечлунин кьайда республикадин вири муниципалитетра кардик хьун лазим я. Талукь тир тапшургуьр абуров агакьарнава.

"И кьвалахдин сергьятра аваз чилерин кирида кьачуниз талукь вири икьрариз цийи кьилелай, абурун алай вахтунда кьуватда авай кадастрдин кьиметдал бинеламиш яз, килиг хъийида. И рекъе кьвалах кьиле тухуз ва, алай вахтунда, арендаторрив хабардарзавай чарар агакьарнава", - лагъана А.Къагъиргъажиева. Ада гъавурда турвал, кирида кьачунвай чилер ишлемишунин нетижалувал ахтармишун патал арендаторривай

муьквал тир 5 йисан планар истемишда ва абур гьи гьалда аватла, тайин макьсаддихъ элкьуьрна ишлемишзаватла килигда.

Инал кьейд авун важиблу я: кардик кутунвай сергьятвилер федеральный ва кьилдин ксарин хуссиятда авай чилериз талукь туш.

Арадал кьезвай суалриз тамамдакъ жавабар гун, месэладин гъавурда тун патал "кузвай линиядин" нумра кардик кутунва: (8722)-666-999 (пакаман сятдин 9-далай нянин сятдин 6-далди, гьяд - ял ядай югъ). Месэладиз талукь тамам депилар гьакни РД-дин МФЦ-дин ва РД-дин чилеринни эменнидин алакьайрин министерстводин сайтрай жагъида.

Бегьер кьватлзава

Мегьарамдхуьруьн райондин майиштра емишрин, кьилди кьачуртла, хурмайрин бегьер кьватл хьувунин кьвалахар кьиле физва. И кьвалахда кар алайди назик емишар тарарилай вахтунда ва зарар тагана кьватлун я. Базаррин ва туьквенрин дезгейрал ерилу суьрсет агакьарун патал са жерге себебар, кьилди кьачуртла, емишрин сорт, ам битмишарунин технология ва тлебиатдин шартлар кваз кьуна кьанзава, хабар гузва чаз Мегьарамдхуьруьн райондин администрациядин пресс-кьуллугъди.

Хуьруьн майишат, кьилди кьачуртла, багьманчвал Мегьарамдхуьруьн райондин экономикадин кар алай хилерикай сад я. "Кьетленди тир кьиблепатан гьавди ва районда хуьруьн майишат виликди тухун патал арадал гьанвай кьулай шартлари гьасилзавай хуьруьн майишатдин суьрсетдин кьадар йисалай-суз артухардай мумкинвал гузва", - кьейдзава муниципалитетдин кьил Фарид Агьмедова.

Ик, райондин мулкунал алай хуьруьн майишатдин "Гранит" кооперативда хурмайрин бегьер 13 гектар чилелай кьватлзава.

Аламатдинди тир и емишдин ери-бине Китайдай я. Грек члалай адан твар "гьуцарин ем" ва я "гьуцарин цай" яз таржума ийизва. Хурмадин тар 50-60 йисуз экьечлзава. Тямлу дад себеб яз, емиш Европадани, Азиядани, Америкадани, Австралиядани машгьур я.

"Гранит" СПК-да хурмадин "шиш бурун" сорт битмишарзава. Ам яргал рекъиз тухуз жедай, вижевай акунар ва дад авай, гьакни гзаф кьадар хийирлу шейэр квай емиш я.

Кьватнавай бегьер ина муьштерийри кьабулиз жедай кьиметдай - са кг 35 манатдай маса кьачузва.

Майишатдин бригадир Мирзе Балабегова кьейдзавайвал, "шиш бурун" маса гун патал гьасилунин жигьетдай гележег авай сорт я.

Кьейд ийин, СПК-дин чилерал алай вахтунда 125 гектарда шуьмигьрин, 13 гектарда хурмадин, 17 гектарда хьархьун, 12 гектарда ципицрин багъа сортарин багьлар кутунва. Гьакни ина, Ленинграддин областдин Тосненский райондихъ галаз стхавилин алакьайрин икьрардин сергьятра аваз, вижевай сортарин картуфар цаз им пуд йис я.

Мегьарамдхуьруьн районда багьларин санлай кьачур кьадар 6253 гектардиз барабар я. Абурукай 4857 гектарда цанвай тарар бегьердал атанва. Хурмайрин кьелемар цун патал 147 гектар чил чара авунва. Лежберрин гафаралди, са гектардай ина 18-20 тонн бегьер вахузва.

Вацлал зарпанд

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Къадим Ахцегъиз винелай килигайла, чилин пара майданар вацлун кьере кьунвайди аквазва. Эхъ, икьван гагда дагъдин гурлу вацлун рабатвал садавайни ийиз жезвачир. Гьар гатфариз жибер цраз, марфарселлер кьвана, вацл хкаж хъайила, салар, багьлар, гьатта муькьвер ва майишатдин кьвалерни тухуз, райондин экономикадиз еке зарар гузва. Дугьри я, вацлун кьерехар мягькемардай бандарни са шумудра яна. Дурум ганач. Гьавилай вацл муьтлугьарун бубайрилай инихъ ахцегъвийрин эрзиман мурад тир. Гила, чи девирда (илим, техника вилик физва эхир), Аллагъдиз шукур, ам гидротехникадин цийи жуьрейрин куьмекдалди кьилиз акъатзавай хьиз я.

Инал 2014-йисан гатфариз Ахцегъ Самур вацлу, виликан консервирдай заводдин кьаншарда авай куьгьне бандарни чукурна, багьларни яшайишдин кьвалер, гьакл "Ахцегъ-Рутул" шегьердин участок, ЛЭП-арни газопровод кьурулувлик кутур вахт рикел хьезва. Рай-администрациядин кьил Осман Аб-

дулкериован гуьзчи-вилик кваз мергьяматлувилин "Возрождение" фондни (а макьамда регьбер Кьардаш Мамалиев тир) желбна, кьетлен серенжемар кьабулна-чиртла, лап чуру не-тижар арадал атун мумкин тир. Эхъ, гьа макьамда ана республикадин ва федеральный та-кьатрин куьмекдалди мягькем бандар ягъунин фикирдал атана ва ам кьилиз акъудун патал алахъна.

Разивилелди кьейд ийин, алай вахтунда "Хуьрерин мулкар вири патарихъай вилик тухун" федеральный программадай Ахцегъ Самур вацлун кьере мягькем бандар, яни габиондин "Джамбо" тадарақдин кьайдада вацлун кьерехар мягькемарунин имаратар эцигунин кьвалахар йигиндиз кьиле тухузва. Эцигунрин заказчик "Дагводсервис" (руководитель Тофик Къазиев), пудрадчи "Спецремстроймонтаж" ООО (руководитель Мегамед-Камил Гьасангьуьсейнов) я. Проекта кьалурнавайвал, пуд йисан мудатда эцигна (15-октябрдиз эгечнава) бегьемарна кьанзавай чехи эцигунрин аукциондин кьиметди 130 миллион манатдилани артух тешиклзава. Гьилевай йисуз адакай 35 миллион манат ишлемишдай фикир ава.

Муниципалитетдин эцигунрин сад тир заказчикдин управленидин (МБУ "УСЕЗ") начальник Сердер Моллалиевахъ галаз чун вацлун кьере "Гьвечи кампал" участодин

кьаникай махсус бандар туькьурзавай чкадал фена. Зулун ме-кьи гьавадизни килиг тавуна, залан кьуд техникади кьвалахзава, кьилди кьачуртла, чилин чиниз килигна, 3-5 метрдин дерин хандакар эгъуьнзава. Ина габиондин цал (ракун мягькем сеткадин чувалар кьерен кьванерив ацлуриз, абурукай, дерин хандакдиллай эгечна, битав кьурулуш) эцигун патал вацл, рехъ дегишарна, Хемрин хуьр авай патаз акъуднава. Фялейри габиондин сеткада твадай кьванер гьазурзава...

- Ци йисан эхирдалди вацлун эрчи патай 700 метрдин яргъи, 50 метрдин гьаркьуь, 3-5 метрдин дерин ва 6,5 метрдин кьаканвал авай зурба цал эцигдайвал я. Исятда, кьез аквазва хьи, адаз перпендикуляр 15 метрдин махсус цал-даях туькьурзава. Цементдин, кьванер кьватлунин, сетка туькьурунин кьвалахар чкадин жегилри тамамарзава. Ихьтин фялеяр гьикьван гзаф хъайитла (чехи пай кьвалахар гьилелди авуна кьанзавайвилей фялейрин игьтияж ава, йикъа 1000 манатдилай артух зегьметдин гьакьи гузва), гьакьван фад кьвалахар вилик фиди. Пуд йисан кьене чна 2 километрни 200 метр цал эцигна кьанзава. Нетижда 100 гектардилай артух чил вацлувай кьакьудна, гьукуматдин хуссият яз, райондин гьар жуьре игьтияжиз ишлемишиз жедда. Виридалайни еке девлет чил я, килиг садра чаз райондин экономика вилик тухудай гьихьтин мумкинвилер ачух жезватла, - суьгьбетзава УСЕЗ-дин начальник Сердер Моллалиева.

Сагьрай лугъузва

Райсудин НАБИЕВ, зегьметдин ветеран

Гаф кватай чкадал лугъун, эхиримжи вахтара Кьасумхуьрел, адан патарив гвай чкайра, хуьрерани аваданламышунин, рекьер ремонт авунин гьар жуьредин кьвалахар тухванва. Бязи чкайра абур галай-галайвал давамни жезва. И жигьетдай чун са кьакан чкадиллай Кьасумхуьруьн центрадиз, патаривай фенвай рекьериз, майданриз килигайтла, ам шегьердиз ухшар яз аквазва. Ина Ленинан тварунихъ галай еке майдан, са шумуд куьче, Сулейман куьчени хьсандиз аваданламышнава. Чкадин ва кьез-хьфизвай муьгьманрини и крариллай разивални ийизва, шадвални. Гьелбетда, халкь патал ийизвай и крар чеб чпелай арадиз кьезвач. Абур муниципальный райондин кьил

Нариман Абдулмуталибован, адан командадин чалишмишвилерини спонсорин куьмекри арадиз гьизва.

Мадни лагъайтла, и хьсан шартлар арадиз атунихъ галаз санал, кьенелата ишлемишзавай автотранспортдин кьадарни артух жезва. Рекьерин ДЭП-32 тешкилатдин кьуллугъчийри ва техработникри, ГИБДД-дихъ галаз алакьада аваз, виликамаз чкаяр чирна, анрал талукь тир рекьерин лишанар эцигзава. И кардини машинар гьалзавайбуруз кьвалах хейлин кьулай ва кьезил ийизва. Улакьар гьерекатдик квайла, ягьалмишвилер жезвач. И важиблу кьвалах тамамарзавай гьевечи бригададин ихтиярда махсус автомашин, тадаракар ва алатар ава. Исятда и кьвалах райондин центрадал кьиле тухузватлани, икьван члвалди Кьахцугьрин, Цийихуьруьн, Алидхуьруьн куьчейрани 20 чкадал рекьерин лишанар чарасуз герек чкайрал акьурнава.

И карда Айдемиров Кирима, Ярагьмедов Абдула, Абдулаев Сабира, Абдулаев Руслана тешкиллувал кьалурзава. Рекьерин гьерекатра кьулайвилер яратмишзавай и ксариз шоферри, яхдиз кьекьезвайбуруни чухсагъл лугъузва.

Пачагъриз аманат

Шайдабег МИРЗОЕВ,
Даггоспедуниверситетдин профессор

АХЛАКЪ, ЭДЕБ. И гафари алай девирда чакай гъар садан, вири жемятдин руьгъдал фикир желбзава. Вучиз къе инсанар, инсанвал квадарна, эдебсузвилини, низамсузвилини рекъе гъатнава? Себег вуч я? Белки, им инсандин хуси тербиядин бегъер ятла? Я тахъайтла, им чун Аллагъдиз акси хъайи йисарин нетижа ятла? Чун умудлу я хъи, и ва маса суалриз мукъвал-яргъал алимри атлай жавабар гуда, алай девирдин ва гележегдин четинвилерай экъечдай махсус рекъер къалурда.

Къе са къадар инсанар инсаниятдин руьгъдин хъсан хесетризмукъва хъжезва, Къуръанда ва диндин маса ктабра къейднавай весийриз вафалу жез эгечнава.

Амма, лугъун лазим я хъи, лап дегъ заманайрилай инихъ гъар са халкъдиз диндин ахлакъдихъ галаз сад хъиз милли ахлакъни малум хъана. Мисал патал, педагогикадин илимдиз инсаниятдин тарихда дурумлу чка къунвай грекнин римлуьрин, туркверинни ингилисрин, монголринни японвийрин, французринни немсерин ва са къадар маса миллетрин инсан тербияламышдай махсус къайдаяр малум я. Гъар са миллетди вичин ахлакъдик мукъвал ва яргъал халкъарин чешнелу ивирар кужумна, вичин хуси яшайишдин, ар-эдебдин, ягъ-намусдин, ацукъун-къарагъунин тежриба гуьнгъуна туна, мягкемарна ва жегъил несилрал агакъарна. Дагъустандин тарихдиз къе аваррин, даргийрин, къумукърин, Къази-Къумухдин милли адетар хътин тербиядин къайдаяр ачухарзавай къватлалар малум я. Лезгийрикай рахайтла, чи халкъдин тербиядин тежрибадин къайдаяр - Куьре округдин адетар - Ярагъ Мегъамедан, Алкъвадар Гъасан эфендидин ва са къадар маса къватлалра гъатнава. Абурукай виридакай вахт-вахтунда къилди-къилди лугъун лазим я.

Чи фикир къе са ктабди, "Пачагъриз аманат" къил алаз чапдай акъатнавай дегъ заманайрилай инихъ арадиз атанвай Арабистандин халкъарин ахлакъдин къватлалди вичел желбзава. Вучиз лагъайтла, и къватлалда неинки мусурман халкъарин къанажагъ къалурнава, гъакни чи члехи бубайри веси авунвай дуланажагъ дуьз тухудай инсанвилдин рекъер-хуьлерикайни раханва. На лугъуди, и гафар-келимаяр лап гъа къенин йикъаз хасбур я! Гуя акъ я хъи, дегъ заманайрин гуьзгудай чи ата-бубайриз къенин югъни акунай! Туштла, къуй гъар са касди агдадихъ къалурнавай меслятар вичин уьмуьрдив, вичи-вич тухузвай къайдайрив гекъиграй. Вуж гъахъ, вуж батул ятла, гъар сада вичи вичиз веревид авурай.

"Пачагъриз аманат" лагъай гафари къуй куьн перт тавурай. Аквар гъаларай, дегъ заманайрин арифдарри, ахлакъдин къватлалдиз твар гудайла, тек са пачагъвалзавай ксар ва къилди гъакъ вири инсанар фикирда къунва. Бес гъар са инсан вич вичин, вичин хизандинни аялрин, къвалин-къулан, мал-эменниндин пачагъ тушни? Идалайни гъейри, бес гъар са касдиз гуьзгуй тир, писни хъсан ачухарзавай, халис инсан жез куьмек гузвай, кутугай уьмуьр теклифзавай тарихдин гъакъикъат - им пачагъриз аманат тушни?

Гъаниз килигна, гъурметлу ватангъглияр, "Пачагъриз аманат" къватлалдай къачунвай бубайрин важиблу весияр, тартиб хвена, таржума авуна, къел агакъарун за жуван пак буржи яз хиве къуна.

Ингъе, асиррилай асиррал атана, чал агакънавай чи ата-бубайрин весийри - камаллу келимайри вуч лугъузватла.

✓ **Къуд кар къуд шей галагъиз жедач:** гъахъвал гвачиз, пачагъвал ийиз; дуствал авачиз душмандал гъалиб жез; муьтлуьгъ тахъана, гъурмет-къанивал къазанмишиз; сабур авачиз, мурад къилиз акъудиз.

✓ **Дуьа ийидайла, къуд затлалабна къанда:** дустунин ачух гъил; жувавай хъсанвал ийиз алакун; яшайиш абаддай гъакъисагъвал; Аллагъдин бендейрин язух атун.

✓ **Къуд къвалах тавуртла, хъсан я:** вижесуздал кар тапшурмишун; алчахдаз хъсанвал авун; кар-кеспида тади къачун; чуру рекъе гъатун (пад-къерех ягъун).

✓ **Къуд шейини гъар садал абур гъида:** гъахъвилини дуьзвили; милаймвилини акъулди; сабурлувилини секинвили; ягъдини намусди.

✓ **Къуд шейина гъукумдин мягкемвал ава:** гъахъвилини жуьрэтлувиле; инсанвилени мергъяматлувиле; гъевеслувилени жумартлувиле; регимлувилени язух атун.

✓ **Къуд шей бахтлувилдин замин я:** миьхи диб; миьхи рикъ; миьхи хиял (фикир); миьхи (чарадан малдал тефидай) гъилер.

✓ **Къуд шейини инсан бахтсуз ийизва:** масадаз душманвал авуни; лавгъавал авуни; къанихвал авуни; гъашервал авуни.

✓ **Къуд шей, тимил хъайитлани, члехи я:** душман; цай-тлурфак; кефсузвал (азар); чирвал (илим).

✓ **Къуд шейини къуд шей арадал гъизва:** терсвили - русвагъвал; буьгътенди - душманвал; ажугъди - курпашманвал; кагъулвили - туькъуьл къисмет.

✓ **Къуд шейини инсан зайифарзава:** душманар бул хъуни; буржар бул хъуни; дишегълияр бул хъуни; кесиб архаяр бул хъуни.

✓ **Къуд шейини къуд шей тергзава:** хатур хуни - хъсанвал; гъахъсузвили - къудратлувал; суьт хъуни - гъукум; лавгъавили - къанивал.

✓ **Къуд шей къулухъ элкъуьриз хъжедач:** сивяй акъатай гаф; члемеьркудай ахъай хъел; алатай уьмуьр; гъилляй акъатай мумкинвал.

✓ **И къуд шей къуд касдихъ жедач:** риклин миьхивал - тапрукъдихъ; агъваллувал - муьтлакдахъ; секинвал - пехилдахъ; гъайбатлувал - чуру ният авайдахъ.

Эдебиятда цийи твар

Хийр ЭМИРОВ

И йикъара "Мавел" чапханада "Я чан чидайди!.." твар алаз ктаб акъатна. Адан автор **Шагъ-Исмаил БАХЦУГЪВИ** я. Эдебиятда цийи твар. Гъа са вахтунда гъафбуруз чизвай касни. Къурагъ райондин Бахцугърин хуьрйи тир ам "Лезги газетдин" редакциядин къуллугъчи я. Дагъустан Республикадин культурадин лайихлу работник. Хъсан суьгъбетчи. Риклел аламукъдай мезелийрин ва къаравилийрин иеси.

ДГУ-дин филологиядин факультет акъалтарнатлани, Шагъ-Исмаила Махачкъаладин шуьшедин чунарин ва "Дагэлектромаш" заводра къвалахна. Филологвилини пешеди, хайи эдебиятдал рикъ хъуни, яратмишунин тлул кваз хъуни ам милли газетдин редакциядизни гъана. И кар ада газетдиз акъудай хейлин макъалайралди - "Худадиз ялвар ийиз...", "Чунни инсанар я эхир", "Гудайла, къачудачни?", "Бахт цуз хуьр" - успатна.

"Я чан чидайди!.." ктабдиз сифте гаф кхъенвай Мердали Жалилова къейд ийизвайвал, Шагъ-Исмаил Бахцугъви тимил, куьруьдаказ, амма ери авай затлар арадал гъизвай автор я. Пешекар журналистди вичин уьмуьрда, тежрибада акур, рекъера гъалтай крарикай, ван хъайи агъвалатрикай, суьгъбетрикай хурун дафтарда кхъена ва абур суфрайрихъ, ре-

къе-хуьле дустариз, танишриз ахъайиз хъана. Гъар са зенд, мезели, къаравили юмордин, сатирадин тах квайбур, хъвер гъидайбур, акъул гудайбурни тир. Гъавилляйна къвалахдин юлдашдиз лагъанай: "Абур чаз, дустариз, танишриз ахъаюн тимил я. Ви мезелияр газетдизни, ахпа ктабдизни акъудна къанда".

Аферин, меслят къилиз акъудна касди. Ктабда автордикай М.Жалилова, Н.Ибрагимован макъалаяр, Бахцугърин хуьруькай тарихдин делилар аватлани, къилин чка юмординни сатирадин эсерри къазва. Чебни - куьлуь ва таьсирлу. Ингъе килиг, къела:

- За гъар юкъуз зи гуьлуьз талгузвай са гафни авач, амма адаз зи гафарин ван къевезвач. Датлана,

кисна, яб акалзава. Духтур, белки, ам кефсуз ятла?

- Ада вич а жуьреда тухун азардин ваь, бажарагъдин гъунар я.

* * *

- Диде, а вуна лугъузвай гададиз зун гуьлуьз фидач, ам динсуз я.

- За жегъеннем авайди я лагъайла, ада, авайди туш лугъуз, захъ галаз гуьжетзава.

- Вуна, бала, вал алай къвалах ая, адаз гуьлуьз вач. Жегъеннем авайди яни, тушни, адаз за чирда.

* * *

Бахцугърин хуьрйи тир рагъметлу Алисултан халудихъ еке нер авай. Пар чуьгдай машиндаваз Къурагъиз физвайла, Клуьларин багъдив агакъайла, къунши Къайибшагъа адаз "Алисултан, нерал мукъаят хуьхъ, тарцин хел галукъда, нер авачиз амуькъда" лагъана, зарафатда.

- А кардихъай заз кичлезвач. Галукъайтла, гъа ви нер къванди захъ амуькъда, - жаваб хгана Алисултана.

Эхъ, куьлуь эсерар гъар садаз хуш жедай миьхи лезги члалал кхъенва. Абурухъ инсандиз марифат миьхи ийидай, къилих лигимардай, уьмуьрдин дердер къезилардай, гуьгуьл ачухардай къуват ава. Къела, гъурметлуьбур, лезет кхуд.

Чна дуст, къвалахдин юлдаш Шагъ-Исмаил Гъажимирзоеваз сифтегъан ктаб тебрикзава. Адан гуьгуьнал масабурни къведайдал шак алач.

Риклера нур, шадвал хъурай...

Назила МАГЪМУДОВА

Аллагъдикай куьмек хъуй

Гъикъван руьгъдиз агъур я,
Дерт хъана риклиз.
Ви ширин чан гъазур я,
Вил атлуз, рекъиз.

Гъикъван жеда, бес тушни...
Амач захъ аман.
Килиг жуван уьмуьрдиз
Ва буйдиз къакъан.

Жедач гила ваз я чан,
Садакай куьмек.
Хквезмач ваз я зи ван,
Ахквезмач ваз "эв".

Минет хъуй ваз, садра къван,
Килиг цавариз.
Тахъуй ви рикъ, чулав къван,
Маса рикъ тлариз.

Назила МАГЪМУДОВА. Краснодардин крайда яшамии жезвай и рушан, пуд веледдин дидеддин ери-бине Къурагъ райондин Ашарин хуьр я. Адан буба Мегъамед Жабраилова (рагъмет хъурай вичиз) хейлин йисара лезги члалани тарихдин муаллим яз мектебда къвалахна. Диде Жамината хуьруьн ктабханада зегъмет чуьгуна. Культпросветучилище акъалтарнавай Назила Магъмудовади фадлай хайи члалал шишар кхъизва. Интернетдин майданра жезгел автордин твар фадлай маишгъур ятлани, "Лезги газетдиз" адан шишар сифте яз акъатзава. Хайи члалал гъакъван ашукъ Назила Магъмудовадихъ яратмишунрин рекъе еке агалкъунар хуьн чи мурад я.

И дуьньяда гъар са югъ
Мичи я ваз лап.
Аллагъдихъ, чан, вун агъугъ,
Ая вуна капл.

Вилерилай накъвар физ,
Дарих хъанва зун.
Чи дердериз, Сад Аллагъ,
Дарман хъурай вун...

Къуьгуьрни жанавур

Экъечл лугъуз къе майдандиз,
Дили хъанва вун.
Къуьгуьр ятлан, гъа ви чандиз
Къведай хъи лап зун.

Югъди-ийфди на садазни
Гузвач хъи ахвар.
Гишин хъайла, гъа вадазни
Яда на къасар.

Вуч кичлерар гузва вуна,
Къуьв ягъиз йифиз.
Ша зи патав юкъуз, къуна
Тум тларам, къевиз.

Кичле туш заз гъич вахъайни,
Я ви сивихъай.
Сикрен гъил на хъхъуьлуькай,
Ахпа рикъ ахъай.

Вучда вакай хъана ахътин
Жанавур къеци.

Я мез тахъай ширин, миьхи,
Сарар жен хци?

Жуван цацар аклурда за
А хамуна ви.
Гудач за ваз пара жаза,
Авахъда иви.

Ви къил за гъич къадач, ахмакъ,
Айиб тушни ваз.
Тежер къвалах вавай, нагъахъ
Лугъуза на заз.

Дишегълийрин сувар

Икъван гуьрчег мартдин юкъуз
Дишегълийрин ава сувар.
Мубаракай вирибуруз,
Чан дидеяр, вахар, сусар!

Гъич садазни тахъуй гъамар,
Жумарт тир рикъ хъурай къене,
Гъардан чилел цуьквед рухар,
Женнетдин багъ хъурай къвале.

Риклер вири ачух хъурай,
Ахъа хъурай куь суфраяр.
Агалкъунар артух хъурай,
Бахтлу хъурай балаяр.

Ислягъ хъурай гъар садан къвал,
Дидеярни чи сагъ хъурай.
Акъатрай куь чандавай тлал,
Риклера нур, шадвал хъурай ...

Тлугъвалдихъ инсаф авач...

Абдулафис ИСМАИЛОВ

Алай вахтунда вири дунья корона-вирусдин тлугъвалди къунва. Азарлу жезвайбурун къадар йикъалай-къуз артух жезва. Духтурривай куьмек ийиз тахъана, телеф жезвайбурун тлмил туш. Прессади, соцсетри члур азардикай гъар юкъуз гузвай хабарар, важиблур яз, звелимжи чкайрал эцигзава. Амма къейд ийиз кланзава хьи, СМИ-ри, иллаки соцсетри чуклурзавай хабарар вири сад хъиз гъакъикъатдихъ галаз къазвайбуру туш. Блогерар лугъдайбуру пайда хъанва. Абурухъ гъардахъ интернетда чпин видеоканалар хъанва, вуч клан хъайитлани лугъуза, зегъле фидай шиклар къалурзава, обществода кичевилин велвела къарагъарзава. Кичевилин гъалар къизгъинаруни корона-вирусдихъ галаз женг члугунин, тлугъвалдин вахтунда инсанрин сагъламвал хуьнин кардиз екез зиян гузва.

Коронавирусдин гъакъиндай инсанри, гъа гъисабдай яз политикрини, медикрини жуьреба-жуьре, бязи вахтара сад-садаз акси фикирар лугъуза. Садбуру лугъуза хьи, гуя им адетдин грипп хъиз я, амма политикри чпин мурадар къилиз акъудун патал инсанрин кенефдин къил квадарзава. Муькуьбурун гафарай, коронавирус лап гзаф телефвилерал гъизвай акъалтлай члур азар я, амма власть гъиле авайбуру малумарзавай статистикадин делилар чпин хиве тахсирар тун тавун патал тлмиларзава. Гъатта медицинадикай бегъем хабар авачирбуруни чун гъавурда твазва, гуя флан-флан затарикай гъазурнавай къаришма тлурла, коронавирус терг жеда. Куь рикел аламани, цли гатфарихъ туквенрани базарра са жерге недай шейэрин, иллаки бязи майвайрин къиметар гъикъван хъанайтла? Ам цлийи вирусдин гъулгула тунин нетижа тир. Алверчийри чпин жибибар пулунив ацлурнай ва авамрал хъуьруьнарнай.

Къенин йикъалди COVID-19 хъсандиз чириз хъанвач. Гъелелиг инанмишвилелди лугъуз жеда хьи, вирус азарлу хъанвайдакай сагъламдак асул гъисабдай нефес къачудайла акатзава. Азарлувал 4 йикъалай 14-15 йикъалди ачухдиз малум жезва. Адан лишанар адетдин гриппдинбуруз ухшар я. Бязи дуьшуьшра азарлувал къезил жуьреда алатзава. Гъа им ко-

ронавирусдин фендигарвал, къетлен хаталувилерикай сад я: инсан азарлу ятла, чир жезвач, гъа са вахтунда адакай азар цлудралди масабурок акатзава.

Коронавирусди садазни инсафзава. Ам аялрикни, жегъилрикни, яшлурбурукни акатзава. Гъатта - мягъкем сагъламвал авай спортсменрикни. Эвелни-эвел корона-вирусди вич кваз такъазвайбуру жазаламишзава. Рикел хвена кланда: ковиддин садакай масадак акатдай азардикай сагъардай махсус дарман гъелелиг авач. Вакцина ава. Амма вакцинади корона-вирус акатунин вилик пад я къазвайди, азарлу хъанвайдаз адакай гъич са хийирни авач.

Инсанрин яшарни, сагъламвал авай гъални фикирда къуна, чи члехи уьлкведдин майданра адан, вакцинадин, менфятлувал гъакъикъатда гъи дережадинди ятла, инанмишвилелди лугъуз жеда. Россиядин вакцина туклурнавайбурун гафарай, адан менфятлувал 90 процентдилай гзаф я. Азардиз акси яз клеви серенжемар къабулзаватлани, вири дуньяда хъиз, чи уьлкведани, республикадани корона-вирусдик азарлу жезвайбурун къадар тлмил жезвач. Месела, алатай гъафтеда Россияда тлугъвалдин девирда са суткада вирус цлийиз акатнавайбурун къадар сифте яз къад агъзур касдилай артух хъана. Дагъустандани корона-вирус акатзавайбурун къадар артух жезва. Рекъемар гъевчибуру жедай, эгер чна духтуррин, Роспотребнадзордин меслятрал, истемешунрал къевелай амал ийиз хъанайтла. Амма, гъайиф хьи, и фендигар уьзуьр чна "саймишзава", кваз къазвач, адани вичивай жедайвал "къисас вахъуза".

Тикрар хъийин: корона-вирусдикай сагъардай, и азардиз талукъ махсус дарман гъелелиг авач. Дуьньядин алимри ам жагъурзава. Къенин юкъуз лагъайтла, вирус акатунин хаталувал тлмиларзавай анжах са рехъ ава: маскаяр алукулун, антисептикрикай менфят къачун, гзаф инсанар санал къватл тахъун, сад-садан муькуьв гзаф агат тавун, санитариядин нормайрал амал авун.

Америкави духтур Майк Мирера лугъуза: "Зи фикирдалди, тлугъвалдин вахтунда маска алуки тийизвай инсан я пис кас я, я - акъулсузди, я санлай - писдини акъулсузди".

Къез Аллагъди сагъвал гурай, и завалдикай хуьрай!

(Къатлама)

Гъакъи вахтунда це - буржар къватлмир Малумат

Зулун меъвилер, идахъ галаз сад хъиз къвалериз чимивал гудай, яни ишлемишзавай газдин къадар артух жезвай вахт алукънава. Амма, гъайиф хьи, и ва я маса себебар аваз, агъалийри газдин гъакъи вахтунда тагузвай дуьшуьшар тлмил туш.

И кардиз талукъ яз "Газпром межрегионгаз Махачкала" ООО-ди нубатдин сеферда къевелай тагъкимарзава: **газдин гъакъи вахтунда гун - им газ ишлемишзавай гъар са касдин хиве авай мажбурнама я.**

Рикел хуьх, ишлемишнавай газдин гъакъи гъар вацран 10 лагъай югъ алукъдалди гун чарасуз я.

Ишлемишнавай газдин буржар къватл хъанвай агъалийри абур тади гъалда вахкун лазим я. Гъик лагъайтла, гъикъван яргалди абур туртла, гъакъван четин гъалда гъатда гъам муьштери, гъамни газдалди таъминарзавай кархана.

Газдин гъакъи комиссия (винел хъезвай пул) ва учирар авачиз, гъакъи тлугъвал акатунин хаталувал екеди тир и девирда инсанрихъ галаз артухан алакъяяр тахъана, яргал мензилда аваз гудай къайда ишлемишайтла жеда. И кар, www.mkala-mrg.ru сайтда "Абонентдин хуси кабинет" ачухна, я тахъайтла теле-

фонда ва я планшетда жедай "Мой ГАЗ" приложение ачухна, тамамариз жеда.

"Абонентдин хуси кабинетда" касди идалай вилик гайи пулдин такъатрин гъакъиндай делилар ава, гъакъи ана къватл хъанвай буржуин къадар къалурнава. Нагъд пул галачир къайдада, яни телефондин, смартфондин ва я компьютердин куьмекдалди газдин гъакъи гудай мумкинвал "Сбербанк-онлайн" сервисди "ЖКХ-дин къуллугърин гъакъи гун" чина ачухзава.

Ишлемишнавай газдин гъакъи, виликдай хъиз, адетдин жуьреда ва тлугъвалдин хаталувилерикай хуьниз талукъ истемешунрал амал авуналди гузвай агъалияр патал газдалди таъминарзавай идарадин абонентвилин пунктара ва "Республикадин гъакъи гунин ва гъахъ-гъисабрин центрада" ("Республиканский расчетно-платежный центр") кассайри къвалахзава.

Гуьрметлу абонентар! Буржар къватл жедайвал ийимир ва гъакъидиз талукъ гъахъ-гъисабар вахтунда ая!

Газдихъ галаз алакъялу гъахъ-гъисабриз талукъ суалриз жавабар гун патал "Газпром межрегионгаз Махачкала" ООО-дин "кузвай линиядин" нумра кардик ква - **8 800 200 98 04**. Компаниядин сайт - www.mkala-mrg.ru.

Ахцегъ районда - цлийи азархана

Чи мухбир

И йикъара "Ахцегъ район" МР-дин къил Осман Абдулкеримов районда азархана эцигзавай чкадал фена. Адахъ райондин депутатрин собранидин председатель Абдул-Керим Палчаев ва общественный палатадин председатель Али Исмаиловни галай.

РИКЕЛ ХКИН: 2009-йисуз Ахцегъ районда "Россиядин Къиблепад (2008-2013-й.)" федеральный программдин сергъятра аваз ЦРБ-дин цлийи дарамат эцигунив эгечлнай. Сифтедай объектдиз 115,8 миллион манатдин къадарда аваз такъатар, гъа гъисабдай яз 70,4 миллион манат - федеральный бюджетдай ва 45,4 миллион манат республикадин бюджетдай чара авунай.

2013-йисуз, программа кардик квай вахт акъалтлунихъ галаз алакъялу яз, эцигунар акъвазарнай. Райондин общественностди РФ-дин Президент Владимир Путиनावай куьмек тлалабайдалай къулухъ эцигунар давамар хъуьуна.

Куьмек тлалабай "гелерихъ галаз алакъялу яз", алатай йисан октябрдин эхирра Ахцегъ райондиз РФ-дин Президентдин советник Руслан Эдельгериев атана, объект ишлемишиз вахкудай вахт тайинарна. А вахтунал асаслу яз, дарамат 2021-йисан сентябрдиз ишлемишиз вахкун лазим я.

Ахцегърин ЦРБ-дин яргал йисара эцигна акъалтлариз тежезвай дараматдин эцигунринни монтаждин къвалахар къилиз акъудун патал 180 миллион манат рекъе тунва.

О.Абдулкеримов объектдиз тамашна, пудратчи организациядин векилрихъ ва рабочийрихъ галаз рахана.

Инал мадни алава хъийиз кланзава, эцигунринни монтаждин къвалахар къилиз акъудун патал тендерда "Елена" ООО гъалиб хъана. Къеве сменада къвалахун патал 70 кас желбнава.

Осман Абдулкеримов къиле авай делегациядиз къвалахар тамамвилелди къилиз акъуднавай корпусар къалурна. Абурун арада садакай масадак акатдай азаррин отде-

ление авай - анаг махсус боксрикай, азарлуяр къабулдай ва къилди амайбуруккай чара яз къаткурдай палатайрикай ибарат я.

Санлай къачурла, дараматда пардалди чимивал гудай къурулушдиз талукъ ва къилин корпусда (ина 2-мертебада аялрин отделение ва стационар жеда) къенепата ремонтдин къвалахар акъалтларзава.

Администрациядин векилар операцияр къиле тухудай залрикай садазни тамашна, абурни цлийи азарханада 3 жеда.

Муниципалитетдин регъберди эцигзавай азархана алай аямдин вири истемешунриз жаваб гудайди, чарпайрин къадар вахтунин истемешунриз жаваб гуз жедайди тирди къейдна. Идалайни гъейри, О.Абдулкеримова эцигунринни монтаждин къвалахар ери аваз къилиз акъудунихъ иллаки еке важиблурвал авайдални фикир желбна.

Алай вахтунда медицинадин идарайра авахъзавай ятар вирусрикай миьхи авунихъни важиблурвал ава ва вахтунини и кар истемешзава. Ихътин къурулушни цлийи азарханадин мулкъара кардик ква. Объектдал феи члавуз делегатар и ва санлай вири

чиркин ятар миьхи ийидай имаратдин къвалахдихъ галазни таниш хъана. Ик, чиркин ятар миьхи ийидай автономный къурулушди авахъзавай ятар вирусрикай миьхи ийиз куьмекда. Идалайни гъейри, махсус тадаракри миьхи авур яд мад сеферда ишлемишдай мумкинвал гузва. Имни гъа са вахтунда инсанрин сагъламвилер, гъакъи тлѣбиатдин ва адан ресурсрин гъакъиндайни къайгъударвал члугун я.

Цлийи азарханада экуь ва къулай палатаяр, гегъенш столовой, тлугънар недай чка, гъар са мертебада гъамамар, миьхивилердай чкаяр жеда. Объектдихъ хуси подстанция, чимивал гудай къурулуш ава. Адан патарив гвай чкайра къир канва. Са гафуналди, азарханади алай аямдин вири истемешунриз жаваб гузва. 2009-йисав гекъигайла, къенин юкъуз чавай инанмишвилелди лугъуз жеда: райондин чклдай гъалда авай азархана цлийи, алай аямдин вири истемешунриз жаваб гудай, лазим вири тадаракаралди таъмин тир дараматдиз экъечлдай югъ яргал алач.

Памфлет

Нариман ИБРАГЪИМОВ

ЗАЗ ахвар акуна. Ина ажайибвиллин са лишанни авач. Ахварар гъамиша аквазвайди я ксанвайбуруз. Амма и сеферда аз акурди аламатдинди, агъан тийидайди тир. Гъакъикъатда хъайи, вилериз акур кар хъиз, ам вири галай-галайвал риклел алама. Са варз алатнаватлани, зун а ахварин таъсирдикай хкатзавач. Дугъриданни, сугъурдин, гъар са ватангълидин эрзиман мурад хътин ахвар тир. Туштла, килиг, веревирд ая.

Зун дустунихъ галаз паркуна ава, шахматрал къугъазва. Къваларив гуъзчирни гва, гагъ-гагъ чаз ходарни теклифзава. Дустуниз идакай хъел къевезва.

- Я къарай татлайбур, лугъумир аз, герек авач куь подсказкаяр, - ван хкажзава ада.

- Абурухъ яб акалмир, - секинарзава за дуст,- жуван ход ая. Ваз - шах!

Гъа и арада телефонди 3-3-р-р-р ийизва. Килигна, паб я. Идаз вуч кланзавайди хъуй? Ятлани за "гъай" лугъузва. Гъасятда къалабулук квай папан сес агакъна.

- Фад хъша,- эмирна ада, лап къвалин шагъди хъиз. - Вун герек итимар атанва.

- Вучтин итимар?

- Органрай ялда чеб.

- Органар вучтинбур я эхир? - мягътел хъана зун.

- Заз вуч чиде? Фад хъша!

Зун, гадайриз "гъелели" лагъана, къарагъна. Органа-а-р-р-р? Яраб гъибур ятла? Бейнида суал къекъезвай. Зи къвале абурун вуч ийк авайди я? Дугъриданни, къвале

куьтягъ хъанмазди, чун къецихъ галай автобусра ацукъарна ва самолетдин патав тухвана.

Женевадиз чун йифиз агакъна. Аэропортуни къллугъчийрин ахтармишунрикай азад жедалди са сят алатна. Ахпа чун мугъманханадиз тухвана. Чи башчийри малумарна: "Ял ягъа, зкуьнахъ вири сад хъиз гъазур хъухъ. Герек къайгъу, дерди хъайитла, мугъманханадин векилар куь къуллугъда аквазнава".

Ксудалди вилик зун айвандик экъечна. На лугъуди, югъ я, шегъер жуьреба-жуьре рангарин эквери, неоновый рекламайри нурламышнавай. Куьчейра автомашинрин, инсанрин гъерекатни екеди тир. Кафейри, ресторани худда къвалахзавай. Йифен шикил пара гуьзелди тир. Адаз килигиз, зун жувахъ галаз рахазвай: икни жеда къван. Зун Женевадиз акъатнава. Путин рахадай, маса госуларстойрин килерни авай саммитда жеда зун. Садни агъадайди туш, зун ина ава лагъайтла...

Экуьнахъ чун тухуз автобусар атана. Тайин чкадив агакъдайла, чун пуд постунал ахтармишна. Къакъан еке дарамат элкъурна полицейскийрин гъалкъада авай. Жугъунрилай анихъ гъилера лозунгар, плакатар авай инсанар къватл хъанвай. Аквадайвал, абурун къад уьлкведи тухузвай сиясатдиз аксибур тир. Чун, эгълеш тавуна, дараматдин къенез тухвана. Журналистрин чехи пай телекамераяр, фотоаппаратар гъайбур тир. Пачагъар атанмазди, абурун, сада-садалай алудиз, чукурдай. Президентрикай, премьер-министриккай садбурун къватл хъанвайбуруз салам гузвай, масадбур кисна физвай.

- Жанабияр! Дуьньяда демократия тваз алахъзавайбур. Гъи чин алаз куь кье иниз атанва? Индейцияр къирмишай Америкади негрйар гилани лугъар хъиз ишлемишзава, абурун чап-чап килигнамазди, ягъиз рекъизва. Куьн себеб яз Иракда, Ливияда, Афгъанистанда, Палестинада, Сирияда, Украинада граждан дявезар физва. Куь къацлай гъилер галукъай чка-чкада барбатвилер арадал къевезва. Гъикъван хъуй? Бесрай ман!

Трампа къарагъна ва ада гъарайна: "Квахъ садра трибунадихъай! Вун иниз ни ахъайнавайди я? Ви чка дустагъ я".

- Украина хъиз, гила Белоруссияни барбатлиз кланзава, яни? А виле - цам! - гъарайна А.Лукашенкоди.

- Эхъ, гъакъни ийида. Чалай вири алакъда. США гъахътин, садавни гекъигиз тежер зурба уьлкве я.

- Гъакъ яни, жанаби падишагъ?

- Эхъ, эхъ, анжах гъакъ я.

Инлай, анлай США-дин леплепчийрин ванерни акъатна: "Квахъ хъия вун атай чкадиз! Худ микрофон. Ада чун беабурзава".

- Лап дуьз меслят я, атлут адан ван! - гъарайна Трампа.

Адан гаф сивемаз, вири ракларар ачух хъана ва чехи залдиз "каланикар" хурудал вегъенвай десантникар гъахъна. Уьлквейрин килер чеб чпелай къвачел акъалтна.

- Ибур вужар я? Нинбур я? Охран-а-а-а!

Полицейский-р-р-р! - сесер акъатна.

- Кис ва ацукъ куь чкайрал! - эмирна Александр.- Куь охрана ксанва. Полицейскийри и дарамат хуьзва, дуьньядин шагъ жез кланзавай ампа. - Са десантникди фена, Лукашенкодид са къвати вугана. - Жанабияр! - ам вири-

инсанар цай яна кудайла, снайперри ягъиз, рекъидайла, ви сес кунвайни? Гуржистанди Къиблепатан Осетиядал гъужумайла, вун гъина ксанвай? Куьне чаз санкцияр малумарун законлу крар яни? Гъакъ хъайила, кисна ацукъ жув гъай чкадив. Риклел хкваш ва хъсандиз фикир ая, жанабияр. Куьн себеб яз социализмдин къурулуш тлач хъана. Варшавдин договор амач. Бес НАТО вуч патал тунвайди я? Чахъ галаз жегъ члугъаз? Чна квевай къакъудайди авани? Чна куь чилер кунвани? Куь девлетар тарашзавани? Лагъ! Вучиз НАТО-дин военный базаяр Европада, Азиядин къанни цлудав агакъна уьлквейрин чилерал алайди я? Гъа уьлквейрин гъукумдарар къурулушлик тун ва я гъанрай чал гъужумар авун патал яни? Лагъ, жанабияр? Гъикъ хъана, яд кунвани сивера? Саудовский Аравиядин пачагъ, жанаби Салман ибн Абдул-Азиз, куь чилерал вучиз США-дин военный базаяр алайди я? Вучиз куьне нефт долларихъ маса гузва? И кардиз аксивалзавай Саддам Гъуьсейини куьне и алчариз маса гана. Квехъ, араб уьлквейрин халифрихъ, султанрихъ, шейхерихъ, эмиррихъ мус садвал, са гаф-члал жеда? Куьне вучиз куь девлетар и инсафсузрин гъиле тунвайди я? - Абдул-Азиз жаваб гуз тежез амукъна. - Гила килиг вуч жедатла. Чна а базайрин къадар исятда тлимиларда. Экрадал Болгарияда, Косовода, Англияда, Бельгияда, Катарда, Норвегияда, Саудовский Аравияда авай базаяр акъатна ва квед-пуд декъикадиллай вири чкайар цлун ялавра гъатна.

- Жанаби Лукашенко-о, жанаби-и, - къвачел акъалтна Трамп.

- Жанабияр, куьн чи дуьз, къени, меслятдин гафарин гъавурда акъунач. Квев анжах гъа ик, куь жуьреда эгъечна кланзавайди я. Яб це, жанабияр. Исятда куьне НАТО чукуррунин икърардал къулар члугъада. - Десантникри руководителрив чарар вугана. Президентар, премьер-министрар сад-садаз килигиз акъазна.

- Куьне нин буйругъ гуьзетзава? Тахъайтла, мад ракетаяр ахъайдани?

- Ваъ, ваъ, герек туш, - минетдай ванер акъатна. Вирида къулар члугуна.

- Гила, жанаби Трамп, квез ва куь генералриз кье сят вахт гузва, Европада ва Азиядин уьлквейрай военный базаяр ахъуддайвал. Тахъайтла, абурун тергда.

- Кье сят тлимил я, - суйда дуьньядин шагъдин гелни амачир Трамп рахана.

- Анжах кье сят. Агакъ тавуртла, абурун килел вуч къведатла квез акуна.

Трампа вичив вугай трубкадай вири генералриз зенгер авуна ва тади гъалда базайрай экъечлунин, хъфинин буйругъ гана.

- Жанабияр, - рахана мад Лукашенко. - США-дин кам Европада ва Азияда мад хъжедач. Эгер куьне и кардиз рехъ гайитла, чкай хъел къемир. Чна садазни инсафдач. Гъавурда гъатнани?

- Эхъ, эхъ, гъатна, гъатна... Къурху, кич акатнавай, ихътин крар гуьзет тавур президентар, премьер-министрар, садбур ацукънамаз, муькуьбурни къарагънаваз, къах хъана амукънавай.

Трампа мадни юзун акатна.

- Жанаби-и, жанаби-и-и, Пентагондин генералри аксивалзава. Абурун за муьтуьгъ жезвач.

- Акъ ятла, абурун чка жегъеннем я.

- Ваъ, ваъ, ямир, за абурун...

- Ягъа, ягъа, абурун! Цлай акъудур абурай! - гъарайна чи журналистрикай са шумуда. Зани жувахъ авай вири ванцелди гъарайна. - Ягъа а душманар, ягъа, ягъа, терг ая, дуьньяда ислыгъвал гъатдайвал. Ягъа, ягъа...

Гъа и важиблу вахтунда сада зи къуьнт къуна, ялзава, ялзава...

- Яда, яда, - ван агакъзава япарив зи кайванидин. - На низ гъарайзава? Вуж я язавайди? Вилер ахъая. Чуру ахвар аквазвани ваз?..

За вилер ахъайна. Жувал алгъанвай кайвани аквазза заз.

- На вучна, я паб? Чна Америка ва маса чапхунчир барбатзавайди тир. Гъайиф, гъайиф. Агъ, гъикъван хъсан тир, и ахвар гъакъикъат тиртла...

Вири дуьньяда секинвал, ислыгъвал гъатдай.

Гъакъикъат тиртла...

пуд итим авай. Яшар къанни цлудалай алатнавайбур. Пагъливанриз ухшарбур. Сада, чехиди тир жеда, полковникдин документ къалурна ва буйругъ хъиз малумарна:

- Нариман Меликович, ваз цлуд декъикадин вахт, парталар алуклиз, паспорт ва ви кеспидин алатар къачуз.

- Я юлдаш, зун гъавурда къванни тур, вуч хъанвайди я? Зун гъиниз гъазур жезвайди я?

- Вун дуьм-дуьз Женевадиз. Ана дуьньядин чехи къад уьлкведин саммит киле фида ва анал чи пачагъни рахада. Ада вичихъ галаз гъар Федеральный округдай кье журналист тухузва. Дагъустандай вун хъанава.

- Я дустар, аз къецепатан паспорт авач эхир.

- А месэла чна гъялда.

- Заз маса члаларни чизвайди туш...

- Герекни авач.

- Вуч я, куьне зун зарафатриз вегъезвани? Зун гъинай, Женева гъинай?

- Эхъ, эхъ, ви бахтуни гъана, хва текъейди.

- Шадвал ая, - рахана киснавайбурукай сад лезги члалалди. - Зарафат туш ва гъакъ вахт акъудмир, герек шейэр къачу жуван.

Гъа инлай тухвана зун аэропортуниз. Кье сятдилай Москвада эвчична. Чун феи къакъан дараматдин фойеда гъаф инсанар авай. За къатлайвал, журналистар. Захъ галайбурукай сад, зи паспорт къачуна, фена. Зур сятни алатнач, хтана ва зав къецепатан паспорт вахкана.

- Гъелелиг жуван коллегайрихъ галаз таниш хъухъ. Каш къатла, атла кафедез вач. Хуьрекар пулсуз я, - лагъана ада.

Гъелбетда, каш квазвай. Ятлани зун, жуваз чидай сад къванни гъалтдатла лагъана, залда къекъвена. Аллагъдиз шукур, Дагъустандин телеканалдай центральный 1-каналдиз хъфенвай Гъуьсейин акуна. Чун чи республикадин гъукуматдин делегациядик кваз Азербайжандиз феиди тир. Зун акурла, амни шад хъана, зани регъятвал гиссна. Чна санал хуьрекрикайни дадмишна.

Радиолай виридаз къвед лагъай залдиз фин буйругъна. Са-садан фамилия къаз, журналистар сегънедиз акъудна ва столрихъ ацукънавай къуд касди гъардав планшет вугана, са агъзур евро пулни гана. И серенжем

къад госуларстойдин килерин саммит вичин кардив эгъечна. Ингъе чи гъукуматдиз, чи халкъариз акси сиясат киле тухузвай душманар. Дональд Трамп килеваз. Ада вич лап виридан шагъ-пачагъ хъиз тухузва. Садни кваз такъадай амаларзава. Амма адаз ва адан тумухъанар тир гъилибанриз килигиз, чи Президент ва Си Цзиньпин хъуьрезва. Трампаз и кар такуна амукъзавач. Адан гъаркъуь пеле ва еке чина, цуьк! вегъейтла квахъдайвал, биришар гъатзава.

Саммитдал рахунрив гатлунна. Гаф-члал саднавай хъиз, Канададин, Великобританиядин, Германиядин, Франциядин килери, Евросоюздин векилри Россиядиккай, адан гъукуматдиккай агрессорни, демократиядин душманни, азадвилехъ ялзавай республикайрал гуж гъалибзавай диктаторни, Рагъакъидай патан сиясатдин тереф хуьзвайбур зегъерламышзавай инсафсузни авуна. Украинада, Сирияда, Афгъанистанда, Белоруссияда, Дагълукъ Къарабахда, Ливияда арадал атанвай къизгъин гъаларин себебкарни гуя Россия тир къван. И угърашар рахадайла, завай эхирни жув хуьз хъанач ва за гъарайна: "Агрессорарни, диктаторарни, истисмарчирни куьн я, угърашар, кесиб уьлквейрин девлетар тарашзавай чапхунчир".

Чи Президентдали рахадай нубат атана, амма трибунадиз Лукашенко акъатна. Им гъинай атайди я? - суал атана бейнидиз. Белоруссия къад уьлкведик квайди туш эхир. Белки, чи Президентди ам чинеба иниз гъанатла? Гъар гъикъ ятлани, Лукашенко рахаз эгъечна:

- Яда, гъей, дуьньядин шагъ я лугъуз дамахвавай Дональд, ша бес хъуй тлун куь ламатл, алчак крар! - Трампахъ элкъвена Александр. - Квез Белоруссиядивай, Россиядивай вуч кланзавайди я? Кисна ацукъ ман куь харайла и ви гъилибанарни галаз! Жанабияр, США-дин вилик метгер чилиз язавай саилар! Яб акала, демократия багъна къаз, гъвечи госуларстойр лувиле твазвай, абурун девлетар тарашзавай къачагъар. Икъван гагъда чна эхна. Гила муьгълет амач. Гила куьн гъар сад чкадал ацукъардай вахт атанва. - Лукашенко гъар садаз, "Калашникован" лувледай хъиз, килигна. Бязибур и килигуни зурзурна. Ада давамарна.

даз килигна. - И къватидин метлеб квез чизвай хъинди я. Исятда за талуку кнопкадал тлуб илисда ва иланрин мукариз элкъурнавай вири чкай барбатла. Заз са куьнихъайни къурху авач. Ни вуч кландатлани лугъурай. Лазим вири яракърин луьлеяр НАТО-дин военный базайрихъ элкъурнава. Эгер куьне кье зи истемешунар килиз акъуд тавуртла, яда.

- Акъваз, акъваз, - Трамп къвачел акъалтна. - Вуч я, вун чкай зарафатар ийидайди хъанвани?

- Зарафатар? Гъакъ яни? Исятда квез зи зарафатар аквада. - Залдин чехи экрандал Сириядин террористри кунвай вилпаят акъатна. - Россияди абурун яракъ гадарун, рей гун меслятнай, амма гаф акатнач. Гила килиг вуч жедатла.

- Акъваз, ана чи аскерарни ава, - са вуч ятлани къатлай Трампа гъарай акъатна.

- Куь аскерин ана вуч ийк авайди я, чпин къвалера тахъана? - Лукашенкоди са сигнал гана ва гъиле-гъил аваз террористрин мугъна, вири майдан цлун ялаври къуна.

Залда авайбурай гъараяр акъатна.

- Яб акала, жанабияр, бес я куьне авур къван ягъсузвилер, тапарар. Чна кисна яб акалдайла, эхдайла, квез акъ авай хъи, гуя чна куь инсанвал, итимвал ахтармишзавай. Гъайиф хъи, квехъ я къанажагъ, я намус, я регъимлувал хъанач. Куьн инсаниятдин душманар я. Душманар лагъайтла, тергна кланзавайди я. Са декъикадиллай чна Болгарияда, Бельгияда, Норвегияда, Англияда авай НАТО-дин авиабазаяр яда!

- Герек авач! Акъваз! - Трампаз ва масабуроз зенгер ийиз клан хъана. Десантникри фена, виридав гъай трубкаяр, планшетар, маса техника вахчуна.

- Ибур законсуз къвалахар я, - сес акъудна Канададин премьер-министр Джастин Трюдо.

- Огъ-гъ, жанаби Трюдо, ам вун яни, зун зи уьлкведин президент туш лугъузвай "дуст" Трюдо, - Александр рикливай хъуьрена. - Венесуэладин законлу президент Николас Мадуро гужуналди алудна, гъукум Хуан Гуайдодин гъиле тваз кландайла, вун гъинавай? Ибур законлу крар тирни? Украинада ислыгъ

Айна Шалбузовадин - 60 йис

Муаллими я, шаирни...

Мерд Али ЖАЛИЛОВ

Чи хуьрера чпин вири уьмуьр аькьалтзавай несилар халисан ватандашар яз тербияламышунин кардиз бахшнавай рушарни сусар, бадеярни дидеяр тимил авач. Гьа са вахтунда абур хайи члалан сирлу алемдални ашукь я.

И карди, за кьатузвайвал, и рушаринни сусарин, бадейринни дидеярин руьгьдик кьетен абурлувал, уьтквемвал, уьмуьр дигайди, вири мумкинвилериз майданар геьеншардайди хьунихь инанмишвал кутаза. И вири гьиссер абур мердвилелди сифте нубатда чпин веледриз, ахла тербия, тарс гузвай аялриз, санлай чи вири несилриз багьишзава.

Айна ШАЛБУЗОВАДИ а жергеда сейли чка кьунва. Ам 1960-йисуз Докьузпара райондин Филерин хуьре (гила - Мегьарамдхуьруьн райондин Цийи Филер) дидедиз хьана, ина юкьван мектеб, Дербентда педучилище куьтыгна. Адалай инихь вири уьмуьр ва мумкинвилер мектебда сифтегьан классра аялриз дерин чирвилер ва тербия гунир рекье эцигнава. Кьени ам вичин кардиз вафалу я. Муаллим язни, шаир язни...

Алай аямдин хуьрера яшамис жезвай чи лезги таватрин жергеда дамахлудаказ Стлал Мислимата сад лагьай чка кьунватла, адан гуьгьуьналлаз яратмишдай ашкьиндин кьилив Цийи Кьурушдал - Ася Абасовади, Кварчагьа - Ва-

жибат Насруллаевади, Стлал-Кьазмайрал - Соня Ибрамхалиловади, Кьасумхуьрел-Назифа Юркьулиевади, Гилийрал - Фазила Абасовади, Кьуйсундал - Роза Мингьаждиновади, Моллактентда - Жуьлетта Омаровади, Белижда - Гьулангерек Ибрагьимовади, Каспийскда - Саирата, Цийи Филе - Айна Шалбузовади, Хьукьва - Марьям Алискеровади ва гзаф масабур хци ийизва. Аферин вирибуруз!

Айнади гьеле мектебда амаз шиирар, манияр кхьизвай. Анжах газетриз, журналриз акьудиз адак тади квачир. Амма алуькнавай цийи асирдин сифте кьилера адан "Стлалар", "Шехьмир, Саяд", "Мурдрин гьед", "Кьизилдин рикл"

кьабар чапдай акьатна. Эхиримжиди - урус члалал... Шаир РФ-дин писателрин Союздин членвилени кьабулна.

Гьа ихьтин члавузни ада аста-аста, клусни тади квачиз кьвалахзава. Авазлу зериф царар теснифзава, аялризни а сирер чирзава.

Вичин са шиирда Айнади кьей-дзава:

*Дигмиш хьайи члал хураваз,
Акьваз жедач хун тавуна.
Гьа лезгеда эхи жедач,
Гьиле кьелем кьун тавуна.*

Дугьриданни, дигмиш хьайи члал, дигмиш хьайи емиш хьиз, тарцел яргалди хуьз жедач, ам аватда, халкьдин гьилиз кьведа.

Шаирдин члални гьакл я. Дигмиш члаларини, хурай экьечина, чарчел, халкьдин мецел, рикле, руьгьда чка кьада.

Маса шиирда шаирди вичин руьгьдин кьуват лезет, тямар гьихьтинбур ятла образрин - яржарин куьмедалди раижзава:

*Суваб патал кьурур мийир,
Кьурур мийир таза цуьквер.
Агакьара, агакьара
Дарихбурув и зи вилер.*

*Кьарих ятла, агуд плузар,
Мармард кланик булах гала.*

*Куь вилик ква женнетдин вар,
Анлай анихь яйлах гала...*

Инал гьанвай царари халкьдин сивин яратмишунри хьиз ванзава. Туькьур хьунин кьурулушни гьа манийриз хасди я. Абуру - кьушаба царари, кьарши яржари, гьахьтин гьалаба квай гьиссери клелзавайди чпел члугвазва. Ибур лезги гьар са дишегьлидин ивида, руьгьда агьзур йисарин тежрибади арадал гьанвай рангар, сесер, кьашар тушни бес! Гуя Айнади хразвайди шиир ваь, рангарин халича я!

Руьгьдин кьуват кьалурзавай царар-шикилар Айнади хь гзаф ава:

*Вуна зак цлай кутуртлани,
Зи нафт вавай куьтыгь жедач.
Зун билбил я, кьейилани
Хуравай тафт исягь жедач...*

* * *

*Баладиз хьиз твар гузва
Гьар за хайи куьрпедиз.
Элкьвезва зун балаяр
Гзаф авай дидедиз...*

Вири рушариз, дидеяриз хьиз, Айнадизни кланивилени гьиссерикай алаз хьиз пай ганва. Ам инсандин кьаш-кьаматдал хьиз, адан хесетрал, амалрал, алакьунрал, инсанвилени кьилихрал, кралар артух бенд я.

*Хийир хьурай, хийир хьурай
Ви уьмуьрдин гьар са лезге.
Вун чилерал алачиртла,
Гьинай гьатдай ашкьи рикле.*

*Нурлу хьурай, бахтлу хьурай,
Вун гьамиша вине аваз.
За кхьизва зи гьар са цар,
Югь-ийфди вун рикле аваз...*

За мад маса чешнеяр инал гьизвач. Гьанвай тимил мисалрини Айна Шалбузова чи девирдин лирик шаир тирди субутзава.

Цинин йис адан юбилейдинди я. Чна рикин сидкьидай и вакьиа тебрикзава. Агьадихь адан эсеррикай кьез теклифзава. Кьуй ви кьелем мадни хци, члалан тямар мадни верци хьурай, чи илгьамдар муаллим! Чи руш, чи вах! Ви са шиирда лагьанва:

*На авуна хьсан крар,
Хийир-дуьа алхиш кьачу.
Алхишар артух жедай туш,
Йикьа абур са виш кьачу.*

И гафар чна вазни тикрарзава. Кьуй вун ви халкьдин, на тарс, чирвал, тербия гузвай несилрин алхишарин юкьва хьурай!

*Филерин хуьр ви алхишрин,
Ви нехишрин бине хьурай!
Шалбуз дагьдин мерд*

*багьишри
Ви таьсибар вине турай!*

Айна ШАЛБУЗОВА

Зун ахвариз
ракьурмир

Дердисер тир, зурба мурад
риклемаз,

На зи жилав ялиз тахьуй, я ажал.
Геж муьрз атай хци кьелем гьилемаз,
Аватайтла вучда за зи кьил хурал.

Са пай цуьквер, са пай бегьер,
багь кьураз,
Зи гардандихь гьил вегьемир на,
ажал.

Зи кьелемдиз мажал авач
куьз-ийфиз,
Тади мийир кьван илисиз зи хурал.

Акьвазвачни ваз ашукьар, вил галай
Чуьнгуьрд симер тларамарна
вугунихь.

Зи мурад я, ашукьрин сес какахьна,
Лацу мани зи хурудай атунихь.

Тади мийир, цуькверин багь кьурада,
Яваш, атир багьшин за халкьариз.
Таза цуьквер кутада зун кваз чилик,
Икьван фад на зун ракьурмир
ахвариз.

Яваш, булах хкатнавач чиликай,
Са стлални хьванвач халкьди
рикликай.

Кьекьечел, кьекьечел, ажал, вун зи
виликай,
Вучда вуна икьван фад зи
гьиликай...

Ацалтайтла

четинвал

Ацалтайтла четинвал,
Элкьвемир вун аялди.
Им уьмуьрдин эхир туш,
Эвер гуз на ажалдиз.

Эй! Хкаж кьил, ацукьмир,
Элкьвена са етимдиз.
Вилерилай нагьв вегьин
Хас кьвалах туш итимдиз.

Инсан, хура рикл авай,
Клевевайла шедани?

Вун инсан я, инсандихь
Рикл гьвечиди жедани?

Гьар гафуниз дикьет це,
Фикир гана бинедиз.
Им уьмуьрдин эхир туш,
Жув вегьемир дегьнедиз.

Им эхир туш, жигьир я,
Элкьуьра ам шегьредиз.
Им шиирдин эхир я,
Ви рикл элкьуьй кьеледиз.

Гьахьа риклин

дегьнеда

Зи рикляй акьатзава,
Чахмагдай хьиз, целехмар.
Ашкьид багда дигмишиз
Ава таза кьелемар.

Баладиз хьиз твар гузва
Гьар за хайи куьрпедиз.
Элкьвезва зун балаяр
Гзаф авай дидедиз.

Баладив хьиз рахазва,
Туьмер ийиз шиирив:
"Безетмиша, масанбур,
Гуьзел уьмуьр атирив.

Ракьур халкьдин темягь квел,
Атир багьин инсандиз.
Бязи члавуз жидаяр
Хьухь сух жедай душмандиз.

Камаллу хьухь, азизбур.
Зи кьил виниз Шагь дагь хьиз.
Бахтлу я зун, куьквейтла
Куьн риклера чирагь хьиз.

Зун сабурулу диде я,
Сабурулу хьухь куьни лап.
Куьн абурлу хьайитла,
Ядачни бес зани кап.

Зун хатурулу бенде я,
Куьнени хухь хатурур.
Куь гележег нурлу хьуй,
Лув це, дидед куркурар.

Чан зи вилин нинеяр,
Чан зи риклин дереяр,
Гьахьна риклин дегьнеда,
Туькьур ана кьелеяр".

Сир хьанва им

Дуьнья алаш, дуьнья булаш,
Виклегдав лаш, хестедав клаш.
Пехь, керекул какахьнава,
Хара-харман ийин тараш.
Санихь чьягьиз, санихь плягьиз.
Хеб гьилева чиниз бягьиз.
Кьадагдадиз кьарши тирдан
Ава виле тлуб эцягьиз.
Садав - пендир, садав - кендир,
Кьил акьат тиз, им хьанва сир.
Алаш-булаш чклай члавуз
Я лугьуда дуьньяд эхир.

Вун чилерал

алачиртла

Хийир хьурай, хийир хьурай
Ви уьмуьрдин гьар са лезге.
Вун чилерал алачиртла,
Гьинай гьатдай ашкьи рикле.
Нурлу хьурай, бахтлу хьурай,
Вун гьамиша вине аваз.
За кхьизва зи гьар са цар,
Югь-ийфди вун рикле аваз.

Женг тухузва

Зун умун я, гуьл пехьи,
Вегьезвай кьармах,
Гуьлуьн церик какадариз
Кланзавай булах.
Женг тухузва фикирри
Гуьлуьн лепейрив.
Агудзавач кьармахар
Вилин нинеярив.

Михьи накьвар

Билбил - сегьер, билбил - тегьер,
Жемир икьван вун перишан.
Килиг садра вун кьуд пата,
Цуьк акьудна тир гуьлуьшан.
Вили цавар, ичин багьлар,
Вилин накьвар куьз я, билбил?
Тебиатдин кьужагдавай,
Куьз ятла лагь, вун заз сефил...

Ала зи вилер

Им гатфар тушни,
Зунни я жаван.
Ваз гьарай-минет,
Чухамир зи тан.

Гатамир, я хер,
Зи хаму цуьквер.
Емишар гунал
Ала зи вилер.
Гатамир на зун,
Гатамир, минет.
Кьуй атирдикай
Хкудрай лезет.

* * *

Буш келледлай тур авай гьил
виневаз,
Кьекьвезвайбур тимил яни
чилерал?
Зайифди хьиз жемир зи рикл,
эгер кьез
Акуртла зун накьвар алаз вилерал.

* * *

Ийиз тахьуй гьич члуру кар
Куьне, кьаргьиш кьачудай.
Пара залан затл я кьаргьиш,
Ам тур я рикл атлудай.

Сефил я

Килигдайтла хьсан тир,
Башламишна риклелай.
Гзаф ава нур гудай
Зирзибилар винелай.
Хьсан тир хьи, хьсан тир,
Рагь авайтла хуруда.
Клан хьайила, ахьайна,
Ингье зи рикл лугьудай.
Хьсан тир хьи, хьсан тир,
Хьсан затлар тимил я.
Хьсан затлар тваз жедай
Вилин пара сефил я.

Хьанач завай

инкариз

"Хьсан уьмуьр авайда
Кхьидай туш шиирар", -
Лагьана заз са касди
Вичин кьилин фикирар.
Хкатдайд хьиз чиликай
Фултанарни вулканар,
Хкатдайд я рикликай
Эх тахьайла лаванар.
Фикир гайд чир хьана
Ада клелай царариз,
Гафар дуьзбур тирвилай
Хьанач завай инкариз,
Акл туш, ик я лагьана.

Амма чуьнуьхна вилер,
Туьтуьнал кьван ацлана.

За сирнавда

Зун балугь я, сирнавна,
Агакьарда дегьнейрив.
Ана авай гевгьерар
Агудда куь нинеярив.
Зун лепейри гатайла,
Кьусу туна гьилевай,
Суьгьурчи хьиз, элкьвена
Балуьгьдиз зун гуьлевай.
Пагь, ава гьа дегьнеяр
Залум члулав гуьлуьхьни.
Гьадлай пара дегьнеяр
Ава падай риклихьни.

Суваб патал

Аллагь патал, суваб патал,
Зи дердинкай яхь тлун хабар.
Зун булах хьиз ргаз ава,
Илис хьана винел мармар.

Квахьдайди туш хьсанвилер,
Вегьейлани гурлу вацлуз.
И дуьньяда тахьайтлани,
Герек кьведа кьейи члавуз.

Аллагь патал, суваб патал
Зун гарарив чухваз тамир.
Халкьдин пай квай уртах стлал,
Плузар кьураз, црраз тамир.

Зи умуд ква, члутхвар жеда
Зи сирлу тир булахдикай.
Аллагь патал, регимлу кас,
Зун магьруммир даяхдикай.

Зи гелери

Лацу чарчел члуру хразвай
Гьиле авай кьелем текьий.
И дуьньядайд зун фидайла,
За храй члуру перемдиз фий.

Живед кланик кьацу ийиз
Алахьнава зун яйлахар.
Эхиратдин кьвале захь хьуй
Дидедин нек кьвер булахар.

Женнет багьдин емишар нез,
Зун гуьруьйрин юкьва хьурай.
Зун турлани мичи сура,
Зи руьгь халкьдин хура хьурай.

Гафарин алемдай Гъайвандар, мулқдар, сазандар

Чагдай ақъатнавай жуьреба-жуьре чи гафарганра **гъайвандар** (животновод) гаф гъатнавач. Эдебиятдин эсерра сифте яз и гаф зал машгъур писатель Расим Гъажидин "Зи ирид стха" повестда гъалтна: "Гъайвандарин вилик гзаф еке везифаяр ақъавазнава". И ульчмедихъ мад са суффикс (-вал) акал хъувуртла, **гъайвандарвал** (животноводство) гаф арадал къезева.

Инал къейд авун чарасуз я, урус члаланни лезги члалан гафарганда **скотовод** ва **животновод** гафарин лезги таржума яз **малдар** гаф къалурнава, **скотоводство** ва **животноводство** гафарин - **малдарвал**.

И делилди хъсандиз фикир гайитла, чи лексикадихъ, гафар аради атуни къайдайрихъ авай гегенш мумкинвилерал сергъят эцигун лагъай члал жезва. Идалайни гъейри, урус члалан хейлин гафарсинонимар лезги члалаз таржума ийидайла, мумкинвал авайлани, вири гъа са гафуналди эвезева.

Твар кунвай -дар суффиксдин куьмекдалди арадал атанвай **мулқдар** (**мулқунин**, **чилиин иеси**) гафни чна хъинра тек-туьк ишлемиш-завайбурукай я. И гаф зал алим Гъажи Гашарова Къуьхуьр Саидкай хъенвай макъалада дуьшуьш хъана: "Саидан гъахълу ва къуватлу члалар девирдин гъаким-

рин, вилик-кылик квайбурун, мулқдаррин риклериз сухзавай хци рапар тир".

Шаир, критик Азиз Алеман "Эмиран картар" эсерда дуьшуьш хъайи **сазандар** гафни вичел фикир желбдайди, вирибуруз таниш туширди я: "Сазандарри цай хъиз яру Ақъудзавай алатрай цай". **Сазандар-музыкант**, **саз ядай устлар**. Шак алач, музыкадин алат тир саз гафуникай арадал атанва. И мана алим Рахидин Гъайдарова хъей "А.Исмаилован "Ирид тлал" поэмадикай къейдер" макъаладини тестиьарзава: "Чуьнгуьрди гъевеслу авунвай сазандар хъиз, шаир худда гъатнава".

Чи ватангълияр - гъар сана Адан жумарт рикI

Несибди хайи чиливай яргъа авунвай ватангълийрин арада Ватандин абадвилехъ, хайи члалахъ, милли ивирихъ рикI кузвай ксар тIмил авач. Инанмишвилелди къейд ийиз жеда, лезги чил мергъяматлу, жумарт, ватанперес, инсанперес, чарадан дердиникай хабар къадай къилихрин, алакьдай куьмеккар гуз гъамиша гъазур инсанралди девлетлу я. Ихътин лайихлу чешнейрикай сад Ахцегърин хуьряй тир, Москвада яшамаш жезвай машгъур карчи, "Жилстрой" ООО-дин тешкилатчи **Нариман Гъазалиевич ГЪАЗАЛИЕВ** я.

Ам 1960-йисан 27-октябрдиз Ахцегъа адетдин, зегъметдал рикI алайбурун хизанда дидедиз хъана, гъавилай адаз зегъметдин къадир чизва. Хуьре мектеб куьтягъайдалай къулухъ къисметди ам Ашхабаддиз (Туркмения) ақъудна. 1976-йисуз Ашхабаддин политехнический институтдин промышленный ва гражданский эцигунрин факультетда заочнидаказ келна. Армияда хивевай буржи тамамарна хтайда-лай къулухъ жегил пешекарди вичин фикирдик квай къастар къилиз ақъудунин камар къачуна. ИкI, а члалай инихъ ам Москвада эцигунрин бизнесдал машгъул я.

Ахцегъвийрин арада ам члехи меценат яз машгъур я. Гъакъикъатдани, Н.Гъазалиеван къаюмвилек кваз авунвай крарин, тухванвай мярекатрин къадар гзаф я. Алатай вацран эхирда "Ахцегъ-транс" таксидин фирмади тешкилай лезги члалан конкурсдин гъалибчийриз пишкешар гун патал 100 агъзур манат чара авурдини Нариман Гъазалиевич я.

Дамах гъачир дагъвиди вичи ийизвай хъсанвилер халкъдин арада раижунек садрани кыл кутазвач. Гъавилай за сад-къе суал гайила, "заз жува авунвай крарикай ихтилатун гзаф къулайсуз я" лагъана. Гуьгуьнлай за ам хъсандиз чидай ахцегъвийривай хабарар къуна.

Гъелбетда, инал жумарт ахцегъвиди авунвай са къадар крар къейд тавуна жедач. 2006-йисалай ада Ахцегърин жуьмя мискиндин куьмеккар гузва. 2006-йисуз ада чара авур такъатрин куьмекдалди Ахцегърин спортдин клубда подиумдал хъсан ринг туькюьрна, ПТУ-дин боксдин зал герек тир тадаракралди таъминарна. Спортдин и жуьредал рикI алай, амма герек гъар са затI маса къачудай мумкинвал авачир бязи ксариз боксерин бегълеяр, къилел алуькдай махсус затIар, капаяр ва маса затIар пишкешна. Ватандин къайгъу члугъазвай карчидин патай савкъатар къачун патал боксдай са шумуд сеферда ақъажунарни тешкилна.

2008-йисуз Ахцегъа жуьреба-жуьре регионрин вишелейни гзаф спортсменрикай ибарат яз азадда-

каз къуршахар къунай кыле феи вири Россиядин ақъажунриз къаюмвал авурдини Н.Гъазалиев я. Сейли ватангълиди райондин сергъатра волейбол, футбол, залан атлетика машгъуруникни вичин пай кутазва. Герек тир тадаракрин жигъетдай куьмекунилай гъейри, спортсменриз ақъажунриз фидай мумкинвални гузва. Гъелбетда, пагъливанарни агалкъунар гваз хкъезва.

"Жегъилар спортдал желбун герек я, гъа члавуз абур нагъакъан амалрин таъсирдикни акатдач", - луьгузва Нариман Гъазалиевича.

Дарвилера гъатай инсанриз гузвай куьмекрин къадарни чавай вири гъисабиз жедач.

2014-йисуз Ахцегърин хуьре эквер кхахъунин месла арадал атайла, хуси такъатрихъ ада пуд трансформатор маса къачуна. Ихътин къайгъударвилер къалурзавай Н.Гъазалиеван лайихлувилер РД-дин Кыли Гъуьрметдин грамотадалди къейдна.

Алай йисуз, сив хуьнин суварин вахтунда, ада хайи хуьруьн агъалийриз недай-хъвадай суьрсетар авай 500 чанта садакъа яз пайна, мектебда келзавай аялрин арада ватанпересвиллин шиирар фасагъатдиз келунай тухвай конкурсдин такъатрин жигъетдай къаюмвална.

Районгълийри, чирхчирри вичиз гъамиша алхисзавай Нариман Гъазалиевича и мукъвара вичин 60 йисан юбилей къейдна. И вакъиа адаз чнани мубаракзава. Къуй адахъ чандин сагъвал ва квалахда мадни еке агалкъунар хуьрай!

- Халкъдин къадардал гъалтайла, Европада сад лагъай чкадал Россия ала, къевед лагъай чкадал - Германия, пуд лагъай чкадал - Франция.
- Дуьньяда виридалайни дерин ва гуьрчег метро Москвадинди я.
- Москвада 72 театр кардик ква.
- Сталинград шегъердикай 1961-йисуз Волгоград авуна. Дегъ вахтара и шегъердин тIвар Царьцин тир.
- Сахара къумлухда 1949-йисуз сифте яз жив къвана.
- Виридалайни еке хар 1888-йисуз Индияда къвана. Нетижда 250 кас къенай.

Дуьньяда

Сурарай ахкъудзава

Тестикъ тахъанвай Дагълух Къарабах республикадин гуьзчивилик хъайи Карвачардин (Кельбаджар) агъалийри-эрменийри чпин багърийар кучуковай сурар эгъуьнна, анрай абурун амуькьяр ахкъудиз гатлуннава. Гила Азербайжандив вахузвай чкада абуруз чпин багърийрин сурарни амуькьян кланзавач. Идакай "Sputnik Армения" чешмеди хабар гана.

"Пака маса ксар атайла, абуру сурариз, памятникриз вуч ийидатла, чаз чизвач", - чпи ийизвай кардин себеб раижна са агъалиди.

Идалай вилик хабар гайивал, Карвачара шегъердин агъалийри чеб яшамаш жезвай мулкар Азербайжандин гуьзчивилик акатдайдакай малумарайдалай къулухъ чпин квалериз цай ягъиз эгечна.

Арза къабулнач

Пенсильваниядин вири дережадин судди США-дин исътда авай президент Д.Трампа штабдин арза къабулнач. Арзада, Филадельфия шегъерда сечкийрин нетижаяр къадайла, гуьзчивалдайбурун мумкинвилерал сергъят эцигайди къейднава. Идакай "Новости" РИА-ди хабар гана.

Суддин фикирдалди, кандидатрин векилриз сечкийрин комиссияди вичин квалах кыле тухузвай къайдадал гуьзчивал тухудай мумкинвал гана.

7-ноябрдиз Демократиядин партиядин патай кандидат Байдена вич США-дин цийиз хъянавай президент тирди малумарна. Трампа са жерге штатра вичин кIвенкIвечивал суддин куьмекдалди тестиьаруник умуд кутунва.

Коронавирус

18-ноябрдин делилралди, дуьньяда коронавирус акатайбурун къадар 55 961 196-дав агакънава. 38 882 176 кас сагъар хъувуна, 1 344 102 кас - къена.

Россияда цийиз коронавирус акатзавайбурун къадар эхиримжи йикъара къвердавай артух жезва. Эхиримжи са шумуд юкъуз коронавирус акатайбурун къадар 22 агъурдалайни алатнава. 18-ноябрдин делилралди, чи уьлкведа 1 971 013 кас коронавирус себеб яз начагъ хъана, 1 475 904 кас сагъар хъувуна, 33 931 кас къена. И делилар "Coronavirus-monitor.ru" сайтди раижна.

ЭкъечIда

Евразиядин гъукуматрин Ассоциациядин кыл Х.Женгиза "Лента.ру" чешмедиз малумарайвал, мукъвара Туркия НАТО-дай экъечIда. "Мукъвал вахтара НАТО чIкида, амадагриз хатасузвал таъминариз тежезвайди абуруз чIизни чизва", - лагъана Женгиза.

Адан фикирдалди, мукъвал тир 2-3 йисан къене НАТО чуькIун ва Россияди стратегиядин цийи пакт арадал гъун мумкин я, гъаник Туркияни акечIда.

Санкцияр гегеншарда

Белоруссияди Канададиз ва Евросоюздин гъар са уьлкведиз талуьк яз санкциярин сиягъ гегеншарда. Идакай "Интерфакс-Запад" чешмеди хабар гузва.

6-ноябрдиз ЕС-ди Белоруссиядин са жерге официальный ксариз, гъа жергедай яз президент А. Лукашенкодизни акси яз санкцияр кардик кутунай. Европада президентдин сечкийрин вилик ва абурулай къулухъ хъайи репрессийрин патахъай жаваб гудай кас уьлкведин регъбер яз гъисабзава. Минскда эглешарай Р.Бондаренко къейидалай къулухъ, 13-ноябрдиз, Евросоюзди алава санкциярни кардик куктаз гъазур тирдакай малумарнай.

Белоруссияда гегенш къатарин иштираквал авай наразивилер 9-августдиз президентдин сечкияр кыле фейидалай къулухъ арадал атана.

25 агъзур цициб тергда

Уьлкведа садлагъана къушарин грипп пайда хъунихъ галаз алакьалу яз, Даниядин гъукумдарар къушарин фермада 25 агъзур цициб тергдай фикирдал атана. Идакай "Ekstra Bladet" чешмеди хабар гузва.

Къейдзавайвал, къушарин грипп инсанрик акатнавай дуьшуьшар малум туш. Гъукумдарри къушарин як маса уьлквейриз ракурунин кардал агъа клан пуд вацра къадагъа эцигнава.

Сирияда мад ягъунар

Израилдин яракьлу къушунри авиациядин гъужум авуниқди Сириядин пуд военный къена, садал хирер хъана. Идакай "SANA" агентстводи хабар гузва. Чешмедин делилралди, Сириядин ПВО-дин куьмекдалди са ракета виликамаз къуна.

Израилдин армияди ракетадай ягъай делил Twitter-да тестиьарна.

Къушунар ахкъудда

США-дин оборонадин министрдин везифаяр тамамарзавай К.Миллера малумарайвал, 15-январдалди Афгъанистандани Иракда чпин военныйрин къадар 2,5 агъзурдав агакъна тIмил жеда. "Al Jazeera" чешмедин делилралди, ихътин къарардал президент Д.Трампа къул члугунва.

Июлдиз госсекретарь М.Помпеоди США-диз 2021-йисан майдалди Афгъанистандин мулкарар чпин къушунар тамамвилелди ахкъудиз кланзавайдакай хабар гана.

Чин гъазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

Къез чидани?

Итижлу делилар

- Великобританияда 300 йисан къене француз члал кылинди яз гъисабна.
- Регби ва поло сифте яз Англияда арадал атана.
- Сифте яз метро пайда хъайи шегъер Лондон я.
- Великобритания вичик къуд уьлкве (Англия, Уэльс, Шотландия, Кеферпатан Ирландия) акатзавай островдин гъукумат я.

понеделник, 23 ноября

РГВК
06:50 «Заряжайся!» 0+
07:00 Время новостей Дагестана. Итоги
08:05 «Заряжайся!» 0+
08:15 «Здравствуй, мир!» 0+
08:50 «Заряжайся!» 0+
08:55 Д/с «Русский музей детям» 10 с. 0+
09:25 Х/ф «Неидеальная женщина» 12+
11:10 «Парламентский вестник» 12+
11:35 Т/с «Метод Фрейда-2» 3 с. 16+
12:30, 14.30, 16.30 Время новостей Дагестана
12:50 «Человек и право»
14:05 «Служа Родине» 12+
14:50 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
15:25 «Вдохновение» 6+
16:05 «Арт-клуб» 0+
16:55 «В центре внимания»
17:00 Д/с «Пять причин поехать в...» 15,16 с.с. 12+

ПЕРВЫЙ

5.00, 9.25 Доброе утро. (12+).
9.00, 12.00, 15.00, 3.00 Новости. (16+).
9.50 Жить здорово! (16+).
10.55 Модный приговор. (6+).
12.15, 1.15 Время покажет. (16+).
14.10 Гражданская оборона. (16+).
15.15 Давай поженимся! (16+).
16.00, 2.50, 3.05 Мужское/Женское. (16+).
18.00 Вечерние новости. (16+).
18.40 На самом деле. (16+).
19.40 Пусть говорят. (16+).
21.00 Время. (16+).
21.30 Т/с «Доктор Преображенский». (16+).
22.30 Док-ток. (16+).
23.35 Вечерний Ургант. (16+).
0.15 Познер. (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Шалбуздаг» (на лезгинском языке)
14:30, 21.05 Вести-Дагестан
17:15 Видеоролики ГИБДД
17.20 Парламентский вестник
17.45 Д\ф «Легенды древнего Кайтага»
18.05 Акценты.
5.00, 9.30 Утро России.
9.00, 14.30, 21.05 Вести. Местное время.
9.55 О самом главном. (12+).
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести.
11.30 Судьба человека с Б. Корчевниковым. (12+).
12.40, 18.40 60 минут. (12+).
14.55 Т/с «Морозова». (12+).
17.15 Прямой эфир. (16+).
21.20 Т/с «Грозный». (16+).
23.30 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
2.20 Т/с «Каменская». (16+).
4.05 Т/с «Версия». (12+).

НТВ

5.05 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.35 Сегодня.
8.25, 10.25 Т/с «Морские дьяволы». (16+).
13.25 Чрезвычайное происшествие.
14.00 Место встречи. (16+).
16.25 ДНК. (16+).
18.30, 19.40 Т/с «Пес». (16+).
21.20 Т/с «Первый отдел». (16+).
23.45 Основано на реальных событиях. (16+).
1.20 Место встречи. (16+).
3.25 Т/с «Чужое лицо». (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
8.35 Давай разведемся! (16+).
9.40 Тест на отцовство. (16+).
11.50, 5.25 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
12.50, 4.35 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
13.55, 3.45 Д/ф «Порча». (16+).
14.25, 4.10 Д/ф «Знахарка». (16+).
14.55 Т/с «Женский доктор 4» (16+).
19.00 Т/с «Женский доктор 5» (Россия - Украина). (16+).
23.05 Т/с «Дыши со мной» (16+).
2.05 Т/с «Подкидыши» (16+).
6.10 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.15 Х/ф «Принцесса на бабах». (12+).
10.35, 0.35, 2.55 Петровка, 38. (16+).
10.55 Городское собрание.
11.30, 14.30, 17.50, 22.00 События.
11.50, 3.10 Т/с «Коломбо». (США). (12+).
13.40, 5.20 Мой герой. Кирилл Нагиев. (12+).
14.50 Город новостей.
15.05 Т/с «Отец Браун». (Великобритания). (16+).
16.55 Прощание. Александр Барыкин. (16+).
18.15 Детектив «Адвокат Ардашев. Маскарад со смертью». (12+).
22.35 Недобитки. (16+).
23.05, 1.35 Знак качества.
0.00 События. 25-й час.
0.55 Д/ф «Мужчины Анны Самохиной». (16+).
2.15 Д/ф «Матех генерала Гордова». (12+).
4.40 Д/ф «Короли эпизода. Готлиб Ронинсон». (12+).

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром. (12+).
8.00, 13.00, 18.00, 21.15 Новости дня.
8.25, 10.05 Т/с «На безымянной высоте». (12+).
10.00, 14.00 Военные новости.
13.15, 14.05 Т/с «Смерть шпионам. Лисья нора».
18.30 Специальный репортаж. (12+).
18.50 Д/с «Трудовой фронт Великой Отечественной». «Танкоград. Челябинский тракторный завод». (12+).
19.40 Скрытые угрозы. «Альманах 43». (12+).
20.25 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым»
21.25 Открытый эфир. (12+)
23.05 Между тем. (12+).
23.40 Х/ф «Тревожный месяц вересен». (12+).
1.30 Х/ф «Разорванный круг».
2.55 Х/ф «Рысь». (16+).
4.30 Х/ф «Шел четвертый год войны...» (12+).

вторник, 24 ноября

РГВК
06:50 «Заряжайся!» 0+
07:00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на табасаранском языке «Мил»
08:00 «Заряжайся!» 0+
08:05 Мультфильм 0+
08:50 «Заряжайся!» 0+
08:55 Д/с «Пять причин поехать в...» 15,16 с.с.
09:25 Х/ф «Сага о Форсайтах» 12+
11:35 Т/с «Метод Фрейда-2» 9 с. 16+
12:50 «Кунацкая» 12+
13:30 «Экологический вестник» 12+
13:55 «Угол зрения» 16+
14:30, 16.30 Время новостей Дагестана
14:55 «На виду» 12+
15:25 «Дагестан туристический» 6+
16:05 Мультфильм 0+
16:55 «В центре внимания»

ПЕРВЫЙ

5.00, 9.25 Доброе утро. (12+).
9.00, 12.00, 15.00, 3.00 Новости. (16+).
9.50 Жить здорово! (16+).
10.55 Модный приговор. (6+).
12.15, 1.15 Время покажет. (16+).
14.10 Гражданская оборона. (16+).
15.15 Давай поженимся! (16+).
16.00, 2.50, 3.05 Мужское/Женское. (16+).
18.00 Вечерние новости. (16+).
18.40 На самом деле. (16+).
19.40 Пусть говорят. (16+).
21.00 Время. (16+).
21.30 Т/с «Доктор Преображенский». (16+).
22.30 Док-ток. (16+).
23.35 Вечерний Ургант. (16+).
0.15 Я медленно сходил с ума. (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Алшан» (на цахурском языке)
14:30, 21.05 Вести-Дагестан
17:15 Видеоролики ГИБДД
17.20 «Я, убегаю». Молодежь против наркотиков
17.55 Золотой фонд ГТРК «Дагестан» «Край предков»
18.20 Страна мастеров
9.55 О самом главном. (12+).
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести.
11.30 Судьба человека с Б. Корчевниковым. (12+).
12.40, 18.40 60 минут. (12+).
14.55 Т/с «Морозова». (12+).
17.15 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
21.20 Т/с «Грозный». (16+).
23.30 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
2.20 Т/с «Каменская». (16+).
4.05 Т/с «Версия». (12+).

НТВ

5.05 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.35 Сегодня.
8.25, 10.25 Т/с «Морские дьяволы». (16+).
13.25 Чрезвычайное происшествие.
14.00 Место встречи. (16+).
16.25 ДНК. (16+).
18.30, 19.40 Т/с «Пес». (16+).
21.20 Т/с «Первый отдел». (16+).
23.45 Основано на реальных событиях. (16+).
1.15 Место встречи. (16+).
3.05 Их нравы.
3.25 Т/с «Чужое лицо». (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
8.30 Давай разведемся! (16+).
9.35 Тест на отцовство. (16+).
11.45, 5.25 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
12.50, 4.35 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
13.55, 3.45 Д/ф «Порча». (16+).
14.25, 4.10 Д/ф «Знахарка». (16+).
14.55, 19.00 Т/с «Женский доктор 5» (16+).
23.05 Т/с «Дыши со мной» (16+).
2.05 Т/с «Подкидыши» (16+).
6.15 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.10 Доктор И... (16+).
8.45 Детектив «Петровка, 38». (12+).
10.35, 4.40 Д/ф «Александр Балув. В меня заложил этот шифр» (12+).
11.30, 14.30, 17.50, 22.00 События.
11.50, 3.10 Т/с «Коломбо». (США). (12+).
13.40, 5.20 Мой герой. Анна Горшкова. (12+).
14.50 Город новостей.
15.05 Т/с «Отец Браун». (Великобритания). (16+).
16.55 Прощание. (16+).
18.10 Детектив «Адвокат Ардашев. Убийство на водах». (12+).
22.35 Осторожно, мошенники! Медвежья услуга.
23.05, 1.35 Женщины Лаврентия Берии. (16+).
0.00 События. 25-й час.
0.35, 2.55 Петровка, 38.
0.55 Прощание. (16+).
2.15 Д/ф «Два председателя. Остановка на пути в Кремль». (12+).

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром. (12+).
8.00, 13.00, 18.00, 21.15 Новости дня.
8.20 Д/с «Сделано в СССР».
8.35 Д/ф «Легендарные полководцы А.Суворов».
9.20, 10.05, 13.15, 13.50, 14.05 Т/с «Оперативный псевдоним» (16+).
10.00, 14.00 Военные новости.
18.30 Специальный репортаж. (12+).
18.50 Д/с «Трудовой фронт Великой Отечественной». «Ижорский завод. Броня для танков».
19.40 Легенды армии с Александром Маршалом. Алексей Прошляков.
20.25 Улика из прошлого.
21.25 Открытый эфир. (12+)
23.05 Между тем. (12+).
23.40 Х/ф «Суворов».
1.45 Х/ф «Личной безопасности не гарантирую...»
3.15 Х/ф «Разорванный круг».
4.35 Х/ф «Вниманию! Всем постам...»

среда, 25 ноября

РГВК
06:50 «Заряжайся!» 0+
07:00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лакском языке 12+
08:00 «Заряжайся!» 0+
08:05 Мультфильм 0+
08:50 «Заряжайся!» 0+
08:55 Д/с «Пять причин поехать в...» 17,18 с.с.
09:20 Х/ф «Погоня» 16+
11:35 Т/с «Метод Фрейда-2» 10 с. 16+
12:50 Х/ф «Вам и не снилось...» 12+
14:30, 16.30 Время новостей Дагестана
14:50 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
15:25 «Подробности» 12+
15:45 «Человек и вера» 12+
16:10 Мультфильм 0+
16:55 «В центре внимания»
17:00 «На злбу дия» 12+
17:15 Д/с «Пять причин поехать в...» 19 с. 12+

ПЕРВЫЙ

5.00, 9.25 Доброе утро. (12+).
9.00, 12.00, 15.00, 3.00 Новости. (16+).
9.50 Жить здорово! (16+).
10.55 Модный приговор. (6+).
12.15, 1.15 Время покажет. (16+).
14.10 Гражданская оборона. (16+).
15.15 Давай поженимся! (16+).
16.00, 2.50, 3.05 Мужское/Женское. (16+).
18.00 Вечерние новости. (16+).
18.40 На самом деле. (16+).
19.40 Пусть говорят. (16+).
21.00 Время. (16+).
21.30 Т/с «Доктор Преображенский». (16+).
22.30 Док-ток. (16+).
23.35 Вечерний Ургант. (16+).
0.15 Прости меня за любовь. (12+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Рубас» (на табасаранском языке)
14:30, 21.05 Местное время. Вести-Дагестан
17:15 Видеоролики ГИБДД
17.20 Право на справедливость
17.45 Док. фильм.
5.00, 9.30 Утро России.
9.00, 14.30, 21.05 Вести. Местное время.
9.55 О самом главном. (12+).
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести.
11.30 Судьба человека с Борисом Корчевниковым. (12+).
12.40, 18.40 60 минут. (12+).
14.55 Т/с «Морозова». (12+).
17.15 Прямой эфир. (16+).
21.20 Т/с «Грозный». (16+).
23.30 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
2.20 Т/с «Каменская». (16+).
4.05 Т/с «Версия». (12+).

НТВ

5.05 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.35 Сегодня.
8.25, 10.25 Т/с «Морские дьяволы». (16+).
13.25 Чрезвычайное происшествие.
14.00 Место встречи. (16+).
16.25 ДНК. (16+).
18.30, 19.40 Т/с «Пес». (16+).
21.20 Т/с «Первый отдел». (16+).
23.45 Поздняков. (16+).
0.00 Захар Прилепин. Уроки русского. (12+).
0.30 Мы и наука. Наука и мы. (12+).
1.25 Место встречи. (16+).
3.15 Т/с «Чужое лицо». (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
8.30 Давай разведемся! (16+).
9.35 Тест на отцовство. (16+).
11.45, 5.25 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
12.45, 4.35 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
13.50, 3.45 Д/ф «Порча». (16+).
14.20, 4.10 Д/ф «Знахарка». (16+).
14.55, 19.00 Т/с «Женский доктор 5» (16+).
23.05 Т/с «Дыши со мной» (16+).
2.05 Т/с «Подкидыши» (16+).
6.15 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.10 Доктор И... (16+).
8.40 Х/ф «Семья Ивановых».
10.35, 4.40 Д/ф «Нонна Мордюкова. Право на одиночество». (12+).
11.30, 14.30, 17.50, 22.00 События.
11.50, 3.10 Т/с «Коломбо». (США). (12+).
13.40, 5.20 Мой герой. Василий Кортуков. (12+).
14.50 Город новостей.
15.05 Т/с «Отец Браун». (Великобритания). (16+).
16.55 Прощание. Елена Майорова и Игорь Нефедов. (16+).
18.10 Детектив «Адвокат Ардашев. Тайна персидского обода». (12+).
22.35 Линия защиты. (16+).
23.05, 1.35 Прощание. Михаил Коженов.
0.00 События. 25-й час.
0.35, 2.55 Петровка, 38.
0.55 Хроники московского быта. Дети кремлевских небожителей. (12+).

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром. (12+).
8.00, 13.00, 18.00, 21.15 Новости дня.
8.25, 18.30 Специальный репортаж. (12+).
8.45 Не факт! (6+).
9.20, 10.05 Т/с «Оперативный псевдоним» (16+).
10.00, 14.00 Военные новости.
13.50, 14.05 Т/с «Оперативный псевдоним 2: Код возвращения». (16+).
18.50 Д/с «Трудовой фронт Великой Отечественной».
19.40 Последний день. Александр Белов. (12+).
20.25 Д/с «Секретные материалы». (12+).
21.25 Открытый эфир. (12+)
23.05 Между тем. (12+).
23.40 Х/ф «Шумный день».
1.35 Х/ф «Медный ангел».
3.00 Х/ф «По данным уголовного розыска...»
4.10 Х/ф «Личной безопасности не гарантирую...»
5.40 Д/с «Сделано в СССР».

четверг, 26 ноября

РГВК
06:50 «Заряжайся!» 0+
07:00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на даргинском языке 12+
08:00 «Заряжайся!» 0+
08:05 Мультфильм 0+
08:50 «Заряжайся!» 0+
08:55 Д/с «Пять причин поехать в...» 19 с. 12+
09:10 Х/ф «Кромвель» 12+
11:35 Т/с «Метод Фрейда-2» 11 с. 16+
12:50 «Здоровье» 12+
13:40 «Арт-клуб» 0+
14:20 «Дагестанский календарь» 0+
14:30, 16.30 Время новостей Дагестана
14:50 «Аутодафе» 12+
15:30 «Городская среда»
16:05 Мультфильм 0+
16:55 «В центре внимания»
17:00 Д/с «Пять причин поехать в...» 20,21 с.

ПЕРВЫЙ

5.00, 9.25 Доброе утро. (12+).
9.00, 12.00, 15.00, 3.00 Новости. (16+).
9.50 Жить здорово! (16+).
10.55 Модный приговор. (6+).
12.15, 1.15 Время покажет. (16+).
14.10 Гражданская оборона. (16+).
15.15 Давай поженимся! (16+).
16.00, 2.50, 3.05 Мужское/Женское. (16+).
18.00 Вечерние новости. (16+).
18.40 На самом деле. (16+).
19.40 Пусть говорят. (16+).
21.00 Время. (16+).
21.30 Т/с «Доктор Преображенский». (16+).
22.30 Большая игра. (16+).
23.35 Вечерний Ургант. (16+).
0.15 Я без тебя пропаду. (12+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Даргала анкы» (на даргинском языке)
14:30, 21.05 Местное время. Вести-Дагестан
17:15 Видеоролики ГИБДД
17.20 Дагестан спортивный
17.45 Док. фильм
5.00, 9.30 Утро России.
9.00, 14.30, 21.05 Вести. Местное время.
9.55 О самом главном. (12+).
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести.
11.30 Судьба человека с Б. Корчевниковым. (12+).
12.40, 18.40 60 минут. (12+).
14.55 Т/с «Морозова». (12+).
17.15 Прямой эфир. (16+).
21.20 Т/с «Грозный». (16+).
23

пятница, 27 ноября

РГВК
06:45 «Заряжайся!» 0+
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на аварском языке 12+

ПЕРВЫЙ
5.00,9.25 Доброе утро. (12+).
9.00,12.00,15.00 Новости. (16+).

РОССИЯ 1
09:00 Канал национального вещания «Лаллаан» (на цахурском языке)
14:30,21.05 Местное время. Вести-Дагестан

НТВ
5.05 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).

ДОМАШНИЙ
6.30,4.25 По делам несовершеннолетних. (16+).
8.00,5.15 Давай разведемся! (16+).

ТВ-ЦЕНТР
6.00 Настроение.
8.10,11.50 Х/ф «Бархатный сезон». (12+).

ЗВЕЗДА
5.55 Д/ф «12 жизней Отто Шмидта». (12+).
7.20,8.20 Д/ф «История морской пехоты России». (12+).

суббота, 28 ноября

РГВК
07:00,08.30,16.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на кумыкском языке 12+

ПЕРВЫЙ
6.00 Доброе утро. Суббота. (6+).
9.00 Умницы и умники. (12+).

РОССИЯ 1
5.00 Утро России. Суббота.
8.00 Вести. Местное время.

НТВ
5.05 Х/ф «Небеса обетованные». (16+).
7.20 Смотри.
8.00,10.00,16.00 Сегодня.

ДОМАШНИЙ
6.30 Мелодрама «Коснуться неба». (Россия - Украина). (16+).

ТВ-ЦЕНТР
5.40 Х/ф «Семья Ивановых».
7.35 Православная энциклопедия. (6+).

ЗВЕЗДА
6.00 М/ф.
7.00,8.15 Х/ф «Матрос Чижик».
8.00,13.00,18.00 Новости дня.

воскресенье, 29 ноября

РГВК
07:00,08.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+

ПЕРВЫЙ
5.10,6.10 Комедия «Не может быть!» (12+).
6.00,10.00,12.00 Новости. (16+).

РОССИЯ 1
4.20,2.30 Х/ф «Как же быть сердцу?» (12+).
6.05 Х/ф «Как же быть сердцу 2». (12+).

НТВ
5.00 Х/ф «Можно, я буду звать тебя мамой?» (16+).
6.40 Центральное телевидение. (16+).

ДОМАШНИЙ
6.30 6 кадров. (16+).
6.45 Мелодрама «Когда меня полюбит ты». (Украина). (16+).

ТВ-ЦЕНТР
5.25 Х/ф «Евдокия».
5.30 Московская неделя.
7.20 Фактор жизни. (12+).

ЗВЕЗДА
5.35 Т/с «Цепь». (16+).
9.00 Новости недели с Ю. Подкопаевым.

КУЛЬТУРА С 23 ПО 29 НОЯБРЯ

ПОНЕДЕЛЬНИК
6.30,7.00,7.30,8.30,10.00,15.00,19.30,23.40
Новости культуры.
6.35 Пешком... Москва новомосковская

СРЕДА
6.30,7.00,7.30,8.30,10.00,15.00,19.30,23.40
Новости культуры.
6.35 Пешком... Москва подземная.

ЧЕТВЕРГ
6.30,7.00,7.30,8.30,10.00,15.00,19.30,23.40
Новости культуры.
6.35 Пешком... Москва дворянская.

ПЯТНИЦА
6.30,7.00,7.30,8.30,10.00,15.00,19.30,23.10
Новости культуры.
6.35 Пешком... Москва готическая.

СУББОТА
6.30 Жюль Верн «Таинственный остров».
7.15 Х/ф «Морские ворота».

ВОСКРЕСЕНЬЕ
6.30 М/ф: «Аист», «Остров капитанов»
7.15 Х/ф «Морские ворота».

РАДИО
ПОНЕДЕЛЬНИК
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Радиотамаша
ВТОРНИК
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. «Актуально».

Программа гъзаурайди - Н.ВЕЛИБЕГОВА

Дин

Вири инсаниятдиз чешнелу ксар

Ямин МЕГЪАМЕДОВ,
диндин рекъий алим

(Эвел - 44-46-нумрайра)

Сад лагъай халифа: Абу-Бакр ас-Сиддикъ (Аллагъ рази хурай вичелай).

Адан твар Абу-Бакр Абдуллагъ (Атикъ) ибн (Абу Къузъафа) Усман ибн Амир ибн Амр ибн Кагъб ибн Сагъд ибн Муррагъ ат-Таймий я. Абу-Бакр халифадин ва Пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хурай вичиз) ата-бубайрин циргъинин ругуд лагъай несилда абурун ата-буба сад я. Адан тварни Муррагъ ибн Кагъб тир.

...Пайгъамбар (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хурай вичиз) рагъметдиз фейила, асгъабар Бану-Сагъидагъ къебиладин чкада кватл хъана, Абу-Бакр (Аллагъ рази хурай вичелай) Пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хурай вичиз) чкадал халифа яз хъана ва адан велик вирида къин (присяга) къуна.

Ам къве йисни пуд вацра халифа хъана: гъижрадин 11-йисалай 13-йисалди (632-634-йисара).

Адан лайхлувилер: Къуръанда лагъанва (9-сура, 40-аят, мана): "...Гъакъикъатда, Аллагъди адас (Пайгъамбардиз) куьмек гана кафирвал авурбуру ам (Меккадай) чукурай члавуз - къведакай къвед лагъайди яз (гъижрадин рекъе авайла: къведакай сад Пайгъамбар (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хурай вичиз) тир, муькуьди - Абу-Бакр (Аллагъ рази хурай вичелай), - абур къвед а магъарада авайла, ада вичин юлдашдиз "Пашман жемир, гъакъикъатда Аллагъ чакъ гала!" - лагъай члавуз..."

1. Ибн Умар асгъабди (Аллагъ рази хурай чпелай) лугъузва: "Пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хурай вичиз) девирда чна Абу-Бакрахъ галаз барабар кас авачирди яз гъисабзавай. Гъа и къайдада Умаран девирда - Умарахъ, Усманан девирда - Усмананхъ галазни. Абурун девиррилай къулхъ чна Пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хурай вичиз) асгъабрикай садаз муькуьдан велик артуханвал гузвачир. Яни асгъабрин арада са тафаватни твазвачир, вири сад хъиз лайхлуь бур яз гъисабзавай" (Бухарий). Им Пайгъамбардиллай (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хурай вичиз) гъугъуниз виридалайни лайхлу кас Абу-Бакр асгъаб (Аллагъ рази хурай вичелай) тирди къалурзавай делил я.

2. Амр ибн Гъас асгъабди (Аллагъ рази хурай вичелай) лугъузвайвал, ада Пайгъамбардивай (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хурай вичиз) хабар къуна: "Вуж я инсанрикай виридалайни кланиди ваз?". Ада лагъана: "Айиша". "Итимрикай?". Ада жаваб хгана: "Адан буба (Абу-Бакр)". "Ахпа вуж?". Ада лагъана: "Умар ибн Хаттаб" ва мад итимрин тварар къуна..." (Бухарий).

3. Ибн Масгуд асгъабди (Аллагъ рази хурай вичелай) агакъарнавайвал, Пайгъамбарди (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хурай вичиз) лагъана: "Эгер за халил (лап къеви дуст, лап муьвал кас) къаз хъанайтла, за Абу-Бакр халил яз къадай" (Муслим).

4. Абу-Бакр (Аллагъ рази хурай вичелай) итимрикай Пайгъамбардихъ (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хурай вичиз) иман гъайи сифте кас я.

5. Абу-Бакр халифа (Аллагъ рази хурай вичелай) къурайшдикай тухумрин (сиприн, несилрин) тварар виридалайни

гзаф чизвай кас тир. Абу-Бакр халифа (Аллагъ рази хурай вичелай) къурайшдин истеклу ва чехи ксарикай тир. Адаз вичин халкъди "сиддикъ", яни "керчекди" твар ганвай. Ам Пайгъамбардихъ (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хурай вичиз) инанмишвал авур сад лагъай кас тир (Исраъ-валь-Мийраж гъадиса хъайила).

6. Имам Малика (Аллагъди регъим авурай вичиз) вичин "Аль-Муваттаъ" ктабда къхизвайвал, асгъаб Абу Сагъид аль Худрий (Аллагъ рази хурай вичелай) хабар гана: Пайгъамбарди (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хурай вичиз) минбардал ацукънавайла лагъана (мана): "Гъакъикъатда, са Бендедиз Аллагъди хкъядай ихтияр ганва: я Ада адас кланивал дуньядин гуьзелвилер (зинетар, няметар) гуда, я ада (бендеди) Адан патав гъай няметар хкъяда. (Гъасъатда) Абу-Бакра (Аллагъ рази хурай вичелай) лагъана: "Чна чи дидеяр-бубаяр къурбанд ийида ви паталай я расула-Аллагъ!". Чаз ажеб хъана ва инсанри лагъана: "Килиг кван и яшлу касдиз (Абу-Бакраз), Аллагъдин расулди (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хурай вичиз) чаз вичиз Аллагъди къве кардикай хкъядай ихтияр ганвай са бендедикай хабар гузва, ида "Чна чи дидеяр - бубаяр къурбанд ийида ви паталай я расула-Аллагъ!" лугъузва". Асгъабди лагъана: "Аллагъди а ихтияр ганвай бенде расула-Аллагъ (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хурай вичиз) вич тир". Абу-Бакр (Аллагъ рази хурай вичелай) чакай виридалайни ам (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хурай вичиз) хъсан чизвайди тир! (Бухарий).

7. Имам Бухарийди (Аллагъди регъим авурай вичиз) гъанвай гъадиса хабар ганва: Абу-Бакр ва Умар асгъабрин арада са кардин гъакъиндай гъужетар (къал) хъайила а кардикай Пайгъамбардив (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хурай вичиз) агакъайла... ада (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хурай вичиз) лагъана: "Куьне заз зи асгъаб (къа тауна) тадани къван?! Гъакъикъатда, за лагъанай: "Эй, инсанар, дугъридани, зун Аллагъдин расул я къвез вирибуруз. (Бес) куьне лагъанай: "Буна таб лугъузва". Абу-Бакра лагъана: "Вун гъакъ я".

8. Пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хурай вичиз) гъадиса лагъанва (мана): "Заз садан мал-девлетдини акъван менфят (куьмек) ганач Абу-Бакрдин мал-девлетди куьмек гайи къван" (Сагъийъ - Албаний).

9. Умар халифади (Аллагъ рази хурай вичелай) лагъана: "Эгер Абу-Бакран (Аллагъ рази хурай вичелай) ва числел алай вири агъалийрин иман терезрал алцумайтла, адан (халифадин) иман залан жеда" (Шуабу-ль-Иман, Байгъакъий) (Агъмад).

10. Али халифади (Аллагъ рази хурай вичелай) лагъана: "Пайгъамбардиллай (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хурай вичиз) гъугъуниз и уьмметдин виридалайни хийирлу (хъсан) ксар Абу-Бакр ва Умар я!" (И гафар Али асгъабди (Аллагъ рази хурай вичелай) (Куфа - шегъерда минбардал лагъана).

Ада авур зурба крар: 1. Муртадрин аксина женг тухун; 2. Къуръан кватлун (а кардикай "Пак Къуръан ва адан манайрин таржума лезги члалал" ктабдин "Сифте гафуна" гезгъенишдиз къхъенва); 3. Усамагъбин Зайдин къушундин кар къилиз акъудун; 4. Ирак ва Шам азадун патал къушунар рекъе тун.

(КъатI ама)

Диндин месэлайриз талукъ суалар пайда хъайитла, ватцапдин
8-989-653-42-35 нумрадиз къхихъ.

Спорт

Намуслудаказ зегъмет члугъазва

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Чи ватандашри республикада ва адалай къецени намуслудаказ кваллахун, идалди чпин хайи ерияр машгъурун, гъелбетда, риклик шадвал кутадай, чи халкъдин руьгъ хкажзавай крар я. Россиядин шегъерра спортдин рекъий агалкъунар къазанмишзавай къегъгал рухвайрикай газетдин гъар са нумрада чна шад хабарар гузва. Ахътин къегъгалар чехи авурбурун, вердишарайбурун тварцихъни алхишарзава. Къенин макъала лагъайтла, акъалтзавай несилдиз чешнелу тербия, спортдин рекъе вердишвилер гузвай Къурбанов Назим Альбертовичаз талукъди я.

дин центрадин регъбервилер везифаярни ихтибарнава.

Ам 1987-йисан 29-январдиз Дербент шегъерда рабочийдин хизанда дидедиз хъана. 2004-йисуз шегъердин 15-нумрадин юкъван мектеб акъалттарай жегъил Дербентдин педколледждин 3-курсуниз гъахъна. 2007-йисуз къецепатан члаларин факультет агалкъунарди акъалттарна. Идалай гуьгъуьниз Н.Къурбанов Дербентдин искусствоярин ва культурадин институтдин физкультурадин факультетдин 3-курсуниз гъахъзава. Амни, кваллахдикай къерех тахъана, ада 2010-йисуз агалкъунарди акъалттарна.

2009-йисан 1-сентябрдилай къенин йикъалди Назим Альбертовича Дербентдин 19-нумрадин юкъван мектебда физкультурадин муаллимвиле, гъа са вахтунда футболдай ва къезил атлетикадай спортдин школада къезил атлетикадай тренер-муаллимвилени зегъмет члугъазва.

2013-йисалай ам шегъердин физический культурадин муаллимрин методикадин кваталдин ва къезил атлетикадай шегъердин хъанавай командадин къилин тренерни я. 2014-йисалай чи ватандашдал Дербент шегъердин ГТО-дин тестировани-

2018-йисалай ам къезил атлетикадай Вирироссиядин дережадин спортдин судья я. Къейд авун лазим я хъи, и дережадин пешекарар Дагъустанда мад авач. Алай йисалай ам Дагъустандин къезил атлетикадин федерациядин вице-президентни я.

Н.Къурбанован намуслу зегъметдиз лайхлу къиметни ганва. Шабагърин арада РД-дин образованидин отличник (2012-йис) лагъай хурудал алкърдай знак, Россиядин Федерациядин образованидин ва илимдин министерстводин Гъурметдин грамота (2018-йис), РФ-дин тербиядин ва просвещенидин Гъурметлу работник лагъай твар (2020-йис) ва масабур ава.

Назим Альбертовичан чешнелу хизанда къве велед чехи жезва. Чи мурад акъалтзавай несилдиз тербия ва вердишвилер гунин карда адахъ мадни еке агалкъунар ва хизандани хушбахтвал хъун я.

Хъсан чешне

Хайи ерияр машгъурзавай ксарин жергедай тир Эльдар Мурадханович Рагъимханован ери-бине Ахъегъ райондин Мичегърин хуьрйя я. Ам 1975-йисуз Авадан хуьре дидедиз хъана. Алай вахтунда ам вичин хизанни галаз Ханты-Мансийск шегъерда яшамаш жезва. Спортдин рекъе адахъ еке агалкъунар ава... Чебни - спортдин са шумуд жуьредай.

Чаз малум хъайивал, Э.Рагъимханов армейский къайдада гъилералди куклунай Приволжско-Уральский округдин чемпион, гъилералди куклунай Россиядин ФСИНдин чемпион, международный турниррин гъалибчи, Уральский федеральный округдин (УрФО), Ханты-Мансийский автономный округдин (ХМАО) чемпионатрин са шумуд сеферда гъалибчи, Россиядин спортдин мастер я.

Чи ватандашди вичин къуватар кикбоксингдайни ахтармишнай. ИкI, спортдин и жуьредай ам Вирироссиядин хейлин турниррин гъалибчи я. Ибурулай гъейри, ада каратэдайни Россиядин са жерге турнира квенквечи чкаяр къуна.

Эльдар Мурадханович "Гъилералди куклунай отличник", "Спортда виниз тир агалкъунар къазанмишунай" медалрин

сагъиб ва къилин категориядин тренер я. Алай вахтунда ада каратэдай ва гъилералди куклунай акъалтзавай несилдиз вердишвилер гузва.

Эльдар Рагъимхановахъ 4 велед ава. Чехи рухваяр тир Мансур ва Амирни бубадин гелерай фенва, абур къведни ХМАО-Юградин къве сеферда чемпионар я.

Къуй хъсан чешне къалурзавай бубадихъни, рухвайрихъни спортда, гъаки уьмуьрда мадни еке агалкъунар хуьрай!

Куьрелди...

Какахъай единоборствоярай бягъсер тешкилунал машгъл тир спортдин тешкилатдин (УФС) къил Дана Уайта муьквара къиле тухвай пресс-конференциядал Гъабиб Нурмегъамедова мад са бягъс къиле тухун мумкин тирдакай инанмишвилелди лагъана.

- Гъабиб бягъсиниз экъечда. За фикрзавайвал, 30: 0 рекорд эцигунин мураддалди ам спортивдай гъелелиг къерех же-

дач. Гъабиба допинг-тестар вахкузва. Эгер бягъсер къиле тухузвачтла, и кар вуч патал ийизва? За ам спорт гадар тавуниз мажбурзавач. Исаятда адавай вахт багърийрихъ галаз акъудиз ва фикририз жеда. Чна тади къачузвач, - алава хъуьуна ада.

РИКИЕЛ ХКИН: алай йисан 24-октябрдиз америкави Жастин Гэтжидихъ галаз къиле фейи бягъсина гъалибвал къазанмишайдалай къулхъ Гъабиб Нурмегъамедова спортдин рехъ акъалттарнавайдакай (29 сеферда гъалибвал къазанмишна ва садрани кумукънач) малумарнай.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информатизациядин, алакьадин ва массовый коммуникациярин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГЪИМОВ

(+78722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ

66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ

Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ

66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ

66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА

66-00-63

КУЛЬТУРАДИН
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ

66-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ

66-00-64

ЯШАЙШИДИН ВА ЧАРАРИН

Р. С. РАМАЛДАНОВА

66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ

66-00-62

КАССА

66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР

М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ

Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР

Ш. ГЪАЖИМИРЗОЕВ

Газет йиса 52 сеферда акъатзава
Газет алакьадин, информационный техноло-
гийрин ва массовый коммуникациярин хиле
гуьзчивал авунин рекъай Федеральный къул-
лугъдин Дагъустан Республикада авай Управ-
лениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистра-
ция авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди тукьлур хъийизва.
Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур эл-
къвена вахузвач. Редакциядинни макъалай-
рин авторрин фикрар сад тахун мумкин я.
Газетда чап авун патал теклифнавай матери-
алра гъанвай делирлин дуьзвиллин ва керчек-
виллин патакъай жавабдарвал авторрин чпин
хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован
проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 16.10

Газет "Издательство" "Лотос"
ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкинан куьче, 6.

Тираж 5088

И лишандик квай материалар
гъакъидихъ чапзавайбуур я.

Икъван яшар хъанвайбууру келрай
НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Мубаракрай!

Махачкъалада яшамии жезвай
Артур МЕГЪАМЕДОВАЗ

Дагъустандин панкратиондин федерациядин регъберви-
лин къуллугъ Мингъаьсидинова Розадин, Агъарзаева Зум-
рудан хизанри, хтулри - Жалала, Мухамеда риклин сид-
кьидай мубаракзава.

Гъуьрметлу Артур, вахъ генани еке агалкъунар хъурай!

"Лезги газет" - гъар са къвализ

ИГРАМИ ВАТАНЭГЪЛИЯР!

«Лезги газетдин» редакция-
ди, алуькзавай 2021-йис патал
хайи газет кхьинин сергъятра
аваз, «Лезги газет» - гъар са къва-
лиз твар алай серенжем къиле
тухузва. Адан макъсад мумкин-
вилер авай лезги стхайри, ваха-
ри чпин хуси такъатрихъ чи хуь-
рера, районра, шегъерра яша-
миш жезвай мукъва-къилийриз,
миресриз, ярар-дустариз, са акъ-
ван агъваллу тушир лезги хизан-
риз, мергъяматлувилин лишан
яз, алуькзавай йис патал «Лезги
газет» кхьиникай ибарат я.

«Лезги газет» чи халкъдин
милли дестек я. Алай йисуз адан
100 йисни таман хъанва. Газет-
диз лезгийрин тарихдиз, меду-
ниядиз, эдебиядиз, Ислам
диндиз, жемиядиз, сиясатдиз,
марифатдиз, спортдиз ва маса
месэлайриз талуьк макъалаяр,
эсерар акъатзава. Лезги члал
хуьнин, ам вилик тухунин жигъет-
дайни газетди еке къвалах къиле
тухузва. Им лагъай гаф я хьи,
«Лезги газет» чи миллетдиз
руьгъдин ем гузвай суфрадиз

элкъвенва. Амма, гъайиф хьи,
мумкинвилер авачир гзаф лез-
гийривай а суфрадихъ ацукъиз
жезвач. Яни, дарда авай лезги
хизанривай, пул гана, газет кхъиз
жезвач. Гъавилай мумкинвилер
авай ватанэгълийри чпин та-
къатрихъ абуруз газетар кхъей-
тла, сувабдин кар жеда.

«Лезги газет» почтадин отде-
ленийрай (йис патал - 977 ма-
нат), «Дагъпечатдин» киоскрай
(йис патал - 456 манат) кхъиз же-
да. Эгер кхъехъ почтадин отде-
ленийриз, киоскриз фидай мумкин-
вал авачтла, телефондин и нум-
радиз (8-928-584-16-72) зенг аву-
на, чи редакциядихъ галаз ала-
къадиз экъеч. Чна кхъез газетар
кхьинин карда куьмек гуда.

Играми стхайрни вахар, ша
чун чи члал, дин, тарих хуьнин,
вилик тухунин рекъе сад жен.
«Лезги газет» - гъар са къвализ
серенжемдивай яргъа жемир,
куь пайни кутур!

Мегъамед ИБРАГЪИМОВ,
«Лезги газетдин»
къилин редактор.

2021-йис патал

"Дагъустандин дишегъли" журнал кхъихъ!

ИНДЕКСАР: йисанди - 63285
6 вацранди - 73898

ЖУРНАЛДИН КЪИМЕТ ПОЧТАРИН ОТДЕЛЕНИЙРАЙ:

йиса - 275 манатни 58 кепек,
6 вацра - 137 манатни 79 кепек

"ДАГЪПЕЧАТДИН" КИОСКРАЙ:

йиса - 252 манат
6 вацра - 126 манат

РЕДАКЦИЯДАЙ:

йиса - 180 манат
6 вацра - 90 манат

Малумат

Компаниядиз Дагъустанда тешкилатривайни халкъдивай
датлана хипен, калин, балкъандин пи (макъ) къватлиз алакьдай итим
герекзава. Пи йисан къилляй-къилиз герек я.

Суалар ва теклифар телефондай веревирдда:
8-905-310-57-10 (Талгат)

"Мавел" чапханади Къ.Х. АКИМОВАН "Азадвиллин вере-
вирдиллим" ("Философия свободы") ктабдин подписка малу-
марзава. Ам урус члалал кхъенва, 180 чиникай ибарат я. Сифте
яз 2021-йисан февралдиз басмадай акъатда. Са ктабдин къимет
500 манат я.

ЧИ АДРЕС: 367010, Махачкъала, О.Кошевоян куьче, 42а.
Издательство "Мавел". Тел.: 8928-511-31-16; 8928-873-40-02.

Мегъарамдхуьре авай махсус школа-интернатдин коллектив-
ди муаллим, хъсан насигъатчи, яр-дуст
Аликбер Жаферович АЛИКБЕРОВ
кечмиш хъунихъ галаз алакьалу яз рагъметлудан уьмуьрдин юл-
даш Зиябат Исаевнадиз, рухвайриз ва вири мукъва-къилийриз,
дериндай хажалат члугуналди, башсагълугъвал гузва.

2021-йис патал

Лезги газет

кхъихъ!

ИНДЕКСАР:

йисанди - 63249
6 вацранди - 51313

газетдин къимет почтарин
отделенийрай:

йиса - 977 манатни 41 кепек
6 вацра - 488 манатни 70 кепек

Абонентрин ящикрай (до востребования):

йиса - 912 манатни 02 кепек
6 вацра - 456 манатни 00 кепек

"Дагъпечатдин" киоскрай:

йиса - 456 манат
6 вацра - 228 манат

Киоскрай вахчун патал газет квевай "Дагъпечатдин"
киоскра, сайтда (www.dagestan.press.) ва гъакъли Махачкъа-
лада, Промшоссе куьчедин 10 "а"-нумрадин дараматда,
кхъиз жеда.

Чи бухгалтериядай:

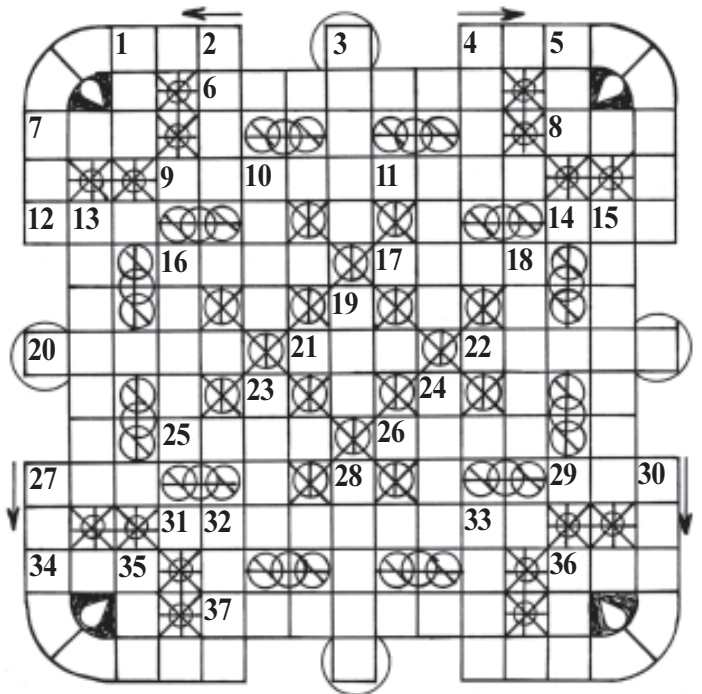
"Лезги газетдин" редакциядай чпи хутахдайбуур:

йиса - 325 манат
6 вацра - 162 манатни 50 кепек

Чи газет кхьинин патакъай суалар пайда хъайитла,
экуьнин сятдин 9-далай нянин сятдин 6-далди и нумра-
диз зенг ийиз жеда: 8-928-584-16-72

Кроссворд

Тукьлуррайди - Салигъ ИБРАГЪИМОВ

ДУЪЗ ЦИАРАРА: 6. Итимдин твар. 7. Инсандин бедендин орган.
8. Хъиткьер. 9. Ю.Никулинан члалалди "къил атлуда". 12. Пичина...
хъууна. 14. Куьзуь касдин лаш. 16. Дагогнин заводда акъудза-
вай зат. 17. Мурдар. 20. Ичкидин са жуьре. 21. Мецелди чирдай
затлунин ширинвал, цурувал. 22. Ирин хъанвай чка. 25. Чил, къук. 26.
Маларин ем. 27. Вирера яшамии жеда. 29. Свас гъизвай гада. 31.
Музыкант. 34. Чимивилин къеж. 36. Йисан са вяде. 37. Квалерин
яргъи балхунар.

ТИК ЦИАРАРА: 1. Бала, велед. 2. Цицибдин къвал. 3. Чакъал ква-
чир тамни жедач, ... квачир мехъерни (мисал). 4. Куьзуь дишегъли.
5. Суткадин са вяде. 10. Цун цуквар къадай хех. 11. Мауглидин дуст
сев. 13. Савдагар. 15. Кардиз шагъидвал ийизвай документ. 16. Душ-
мандин агент (урус гаф). 18. Гъава, макъам. 19. Вахт къалурдай зат.
23. Къанажагъ. 24. Са уьлкведин твар. 28. Цийи цлар башламиш-
дайла тазвай буш чка. 32. Кап авуниз эвер гун. 33. Куьмек. 35. Йи-
сан са вахт. 36. ГИБДД-дин виликан твар.

КРУГРА: 2. Вацун кьере жедай къван. 4. Макъамдин твар. 27.
Кофе гъазурдай къаб. 30. Духтурвиллин илим.

"ЛГ"-дин 46-нумрадиз акъатай сканвордин жавабар:

ДУЪЗ ЦИАРАРА: Къазанхана. Ноябрь. Шират. Къаскъан. Сакит. Арифдар.
Члаф. Чав. Рада. Леке. Шабалт.

ТИК ЦИАРАРА: Зили. Хкет. Алмас. Къанун. Тебрик. Рауф. Къар. Къвал.
Техв. Ишара. Чхра. Фул. Къаш. Чем.